

Quirogæ : Belgicus autem interpretatione adjuvandum judicat. Vide Usserium de Ecclesiarum successione, pag. 48 seq., et Dallæum de usu Patrum, pag. 411 seq. Itaque Latinus Laffinius tom. I Bibliothecæ sacro-profane, p. 110, testatur se Bertramni librum libro Paschasii de eodem argumento subjunctum percurrisse, « immemorem in Indice notatum hæreseos nomine : Quare post agnitum errorem meum, proci libellum, et a summo pœnitentiario curavi me absolvendum reverendissimo cardinali Vormiensi. »

Scriptis præterea hic Ratramnus ad eundem Carolum Calvum libros duos de *Prædestinatione*, in quibus cum Gottschalco facit, ab Hincmaro aliisque oppugnatus. Edidit Gilbertus Manguinus inter scriptores noni sæculi qui de Prædestinatione et Gratia scripserunt, Parisiis, 1630, 4°; unde recusi tom. XV Bibliothecæ Patrum Lugdunens., pag. 442. Confer Usserii et Cellotii Historiam Gottschalci.

« Contra Græcorum Romanam Ecclesiam infamantium errores, » ad Nicolaum I, pontificem Romanum, libros quatuor, Photii epistolæ potissimum oppositos, quorum tribus primis integris tractat de processione Spiritus sancti, edidit Dacherius tomo secundo Spicilegii (tom. I, editionis novæ, pag. 65).

« De partu Virginis, seu de Nativitate Christi, » modo communi et naturali non clauso B. Virginis utero facta. Cui Paschasius Radbertus libellos duos de partu Virginis pro contraria sententia opposuit.

A Paschasium respiciunt verba Ratramni in præfatione : « Obsecro reverentiam tuam ut ad suggestionem parvitatis nostræ respondere non graveris. » De Controversia illa vide B. Ittigium de Bibliothecis Patrum, pag. 169, et quos laudat Mabillonium sæc. iv. Benedictin. parte II, præfat. cap. 3, et tom. II Annalium Benedictin. ad annum 844, pag. 652 seq., et Natalem Alexandrum sæc. ix et x, parte II, dissertat. 15.

Epistola ad Rimbertum presbyterum de *Cynocephalis*, quod non sint Adæ posteris deputandi. Edita ex codice bibliothecæ Paulinæ Lipsiensis, ab erudito viro Gabriele Dumont in dissertatione de *Cynocephalis*, inserta tomo sexto Historiæ criticæ reipublicæ Litterario-Massonianæ, editæ Gallice Amstelodami, 1714, 12°, pag. 188-196.

Liber de Anima, quod non omnium hominum una sit anima, ut Marianus Scotus ex loco quodam Augustini de quantitate animæ affirmaverat. Hic liber, quem habuit edereque voluit Mabillonius, exstat etiam ms. in variis Angliæ bibliothecis.

Ex Hincmari libro de una et non trina Deitate, tom. I Operum, pag. 417 et 438, constat Ratramnum cum Gottschalco defendisse, et Hilarii atque Augustini dictis confirmasse verba veteris hymni : « Te trina Deitas unaque poscimus, » pro quo Hincmarus maluit *Te summa Deitas*. Liber autem quo id a Ratramno factum, ad nos non pervenit.

RATRAMNI

CORBEIENSIS MONACHI

DE PRÆDESTINATIONE DEI

LIBRI DUO

AD REGEM CAROLUM CALVUM.

(Bibl. Max. Patr., tom. XV.)

VETERUM AUCTORUM DE HIS RATRAMNI LIBRIS TESTIMONIA.

Hincmarus Rhemensis archiepiscopus, de Prædestinatione, ad Carolum regem, cap. 5.

Ratramnus nihilominus, monasterii Corbeix monachus, libellos duos, quos nobis examinandos dedistis, et intentione elaboratos porrexit, ut ostendat quatenus sicut electi a Deo prædestinantur ad vitam, ita et reprobi a Deo prædestinantur ad mortem.

Sigibertus, Gemblacensis monachus, de Scriptoribus ecclesiasticis, cap. 95.

Bertramus scripsit librum de Corpore et Sanguine Domini; et ad Carolum, librum de Prædestinatione.

Joannes Trithemius, abbas Spanhemensis, de Scriptoribus ecclesiasticis.

Bertramus, presbyter et monachus, in divinis Scri-

C pturis valde peritus, et in libris sæcularium disciplinarum egregie doctus, ingenio subtilis et clarus eloquio, nec minus vita quam doctrina insignis, scripsit multa præclara opuscula, de quibus ad meam notitiam pauca pervenerunt. Ad Carolum regem, fratrem Lotharii imperatoris, scripsit commendabile opus.

De Prædestinatione L.

De Corpore et Sanguine Domini lib. I.

Claruit temporibus Lotharii imperatoris, anno 830.

Idem Trithemius in Chronico Hirsauensi.

Bertramus monachus, in omni litteratura doctissimus, scripsit ad Carolum regem de Prædestinatione. Item de Corpore et Sanguine Domini, cum aliis multis quæ ad notitiam nostræ lectionis non venerunt.

PRÆFATIO AUCTORIS.

Domino glorioso atque præcellentissimo principi
CAROLO RATRAMNUS.

Cum virtus et sapientia regiam majestatem illustrent, virtus videlicet qua adversarios expugnet, sapientia qua reipublicæ corpus omne disponat, magnificentiam vestram hæc duo clarius attollunt, quod cœlestis sapientiæ secreta perquiritis et religionis amore flagratis. Hæc enim vos prioribus comparant principibus, qui virtutum potentia hostium colla subegerunt, et sapientiæ fulgore et religionis honore amici Dei facti sunt : David dicimus et Salomonem, Ezechiam, et Josiam, quibus sicut fuit studium circa divinæ sapientiæ mysteria detineri, ita eorum fama et immortalis existit, et stipendiis æternæ beatitudinis ornata refulget. Quorum imitatores effecti, admirabili prudentia reipublicæ vestræ statum disponitis, et potenti virtute hostium vires subigitis; et ineffabili religionis amore cœlestium sapientiam secretorum disquiritis, et quemadmodum catholicæ fidei status inviolabilis perseveret, omni vigilantia elaboratis. Hoc autem studium et hæc virtutum insignia non tanquam peregrina et laborum studiis comparata vobis adsunt, sed veluti naturalia: siquidem gloriosæ memoriæ Augusti pater et avus, et virtutum armis, et sapientiæ decore, et religionis sublimitate adeo effulserunt, ut virtutum magnificentia et priores ante se reges incomparabiles sibi monstrarent, et posteris imitationis exempla relinquerent; a quibus ut originem sanguinis ducitis, ita utriusque parentis et virtutem et religionem possidetis. Sed si alius volumus nobilitatis vestræ progeniem speculari, videmus originis vestræ stemmata sæcularis potentia gloriâ semper religionis honore decorasse. Unde constat vos non solum regali dignitate insignitatem habere, sed et sanctæ stirpis propagine religionis studium possidere. Cujus quoque religionis amore humilitati nostræ majestas vestra

A jungere dignata est, ut de nuper exorta quæstione, sed olim jam a sanctis Patribus determinata, collecta ex sanctorum libris capitula vobis dirigerem, quibus qualiter de ea sentirent manifestius vobis eluceret. Cum enim universa caute disquiritis et diligenter disponitis, tum quoque in hac quæstione, cujus profunditas multos caligare facit, studiose valde et modeste inceditis, ut sanctorum sententias ex ea cognoscentes, quid postea prudentiam vestram agere oporteat deliberetis. Ego autem, cupiens parere magnitudinis vestræ imperio, colligere studii ex catholicorum doctorum sententiis, quæ pro brevitate sui occupationibus vestris non sicut onerosæ, et pro sententiarum plenitudine rei veritatem non abscondant. Et quia hujus quæstionis, id est de prædestinatione, profundum valde mysterium est, statui prius de divina dispositione sanctorum Patrum proferenda testimonia dicere, deinde ad prædestinationis narrationem venire: ut cum probatum fuerit universa quæ geruntur in mundo divinæ dispensationis secretis moderari, facilius intelligentiæ via pateat ad prædestinationis manifestationem. In quo opere sicut magnitudinis vestræ jussionem exsequi cupimus, ita clementiam exoramus ut eorum quæ dixerimus et probator sitis et iudex: et si quid bene dictum fuerit, vestra sententia confirmetur; si quid vero aliter vobis visum fuerit, per vos redarguatur, nobisque correctionis vestræ sententia propter pietatis vestræ clementiam non abscondatur, nec ad multorum conspectum veniat, nisi sapientia vestra comprobaverit recte dicta esse quæ protulerimus. Et quod hæc postulare præsumimus, non temerariæ præsumptioni deputet magnitudo vestra, sed humilitati et verecundiæ, quæ non solum pro erratis timeant publice discuti, verum etiam in bene dictis verentur publicari.

LIBER PRIMUS.

DE DIVINA DISPOSITIONE.

Sed jam ad propositum veniamus. Nemo quisquis bene credit in Deum, dubitat præsentia illius cœlum terramque contineri, mundumque providentia divina regi; et sicut nihil latet sapientiam ejus, ita dispositio illius universa moderatur et regit. Sicut enim nulla est creatura occulta in conspectu illius, ita et actiones hominum et cogitationes novit, quia, secundum Scripturæ divinæ auctoritatem: « Nulla est creatura invisibilis in conspectu illius; sed omnia

nuda sunt et aperta oculis ejus: et qui omnia novit, disponit universa (Hebr. iv.) » Unde liber Sapientiæ loquitur: « In manu enim illius et nos, et sermones nostri, et omnis sapientia, et operum scientia, et disciplina: ipse enim dedit mihi omnium quæ sunt scientiam veram, ut sciam dispositionem orbis terrarum, et virtutem elementorum; initium et consummationem et medietatem temporum, vicissitudinum permutationes, et consummationes temporum,

morum mutationes, et divisiones temporum: anni cursus et stellarum dispositiones, vim ventorum et cogitationes hominum, differentiam arborum et virtutes radicum; et quæcunque sunt absconsa et imprævisa didici: omnium enim artifex docuit me sapientia (*Sap. vii*). » Hæc dici non de aliquo mortali manifestum est, nisi de solo mediatore Dei et hominum, qui ex eo quod virtus et sapientia Dei Patris est, ex eo autem quod homo factus est, accepit universorum scientiam et intelligentiam; quia secundum Evangelii protestationem *plenus gratia et veritate* consistens, sicut ex eo quod homo factus est, corpore circumscriptus fuit, ita ex eo quod *Verbum caro factum est*, omnia quæcunque sunt absconsa et imprævisa novit, et omnia prospicit, et capit omnes spiritus intelligibiles, et sicut novit omnia cum Patre, ita disponit universa cum illo. De ipsa autem sapientia subsequenter in eodem libro scribitur ita proseguendo: « Attingit autem ubique propter suam munditiam (*Ibid.*); » item: « Attingit a fine usque ad finem fortiter, et disponit omnia suaviter (*Sap. vii*). » Qui ergo omnia novit, et omnia concludit, continet atque disponit, præterita, præsentia et futura nequaquam eum latent, sicut et superius ait, quia dederit homini, ut cognosceret « initium et medietatem et consummationem temporum. » Si enim hoc homo ex dono Dei promeruit, quanto magis ille, qui hæc tribuit cognoscit: ergo quia novit et præterita, et præsentia, et futura, dispensat illa atque disponit; et qui novit « cogitationes hominum, » ipse utique disponit eas non solum bonas, verum etiam et malas. Quamvis enim pravæ cogitationes hominum non sint a Deo, non tamen ejus cogitationem effugiunt, aut voluntatis ejus dispositionem transgrediuntur; unde bonarum cogitationum et auctor est et ordinator, malarum vero ordinator tantum, non vero auctor, quia « attingit a fine usque ad finem fortiter, et disponit omnia suaviter. » Sicut ergo hæc, ita etiam et electorum numerum et reproborum cognovit, et sicut universorum ordinator est, sic etiam et eorum: nec tantum horum acta quæ gerunt in præsentia vita, sed et fines eorum et novit et disponit. Qualiter autem de singulis agat, non novo consilio, nec nova cogitatione concipit, sed in æternitate dispositiones suæ universa quemadmodum geruntur per successiones temporum disposita sunt; quia, sicut ait Apostolus, « apud Deum non est ulla commutatio, nec vicissitudinis obumbratio. » Sicut enim æternus est, ita et æternaliter omnia novit; et sicut omnia comprehendit, ita scientiæ suæ lumine quæcunque sunt, et fuerunt, et futura sunt, uno intuitu contuetur. Et sicut nihil novi est apud illum, ita in æterna dispositione consistunt immobiliter fixa qualiter creaturarum ordo per successiones temporum agatur: in qua sempiternitatis dispositione et electorum finem et reproborum cognovit, et de singulis quid agendum sit sempiterno consilio immutabiliter determinatum est. Hæc autem sempiterni consilii dispositio prædestinatio est operum Dei, qua præde-

A stinatione et electos disponit ad regnum, et reprobos ad pœnas.

De qua dispositione Dei B. Augustinus in libro de libero Arbitrio loquitur (*cap. 20*), demonstrans quod universorum voluntates, non solum bonas, sed et malas, quocunque voluerit inclinât, et ejus dispositioni serviunt, ita dicens: Scriptura divina, si diligenter inspiciatur, ostendit non solas bonas hominum voluntates, quas ipse facit ex malis, et a se factas bonas ad actus bonos et ad æternam dirigit vitam, verum etiam illas quæ conservant sæculi creaturam, ita esse in Dei potestate, ut eas quo voluerit, quando voluerit, faciat inclinari, vel ad beneficia quibusdam præstanda, vel ad pœnas quibusdam ingerendas, sicut ipse judicat, occultissimo quidem B judicio, sed sine ulla dubitatione justissimo. Nam invenimus aliqua peccata etiam pœnas esse aliorum peccatorum, sicut « sunt vasa iræ, » quæ dicit Apostolus, « perfecta in perditionem (*Rom. ix, 22*); » sicut est induratio Pharaonis, cujus et causa dicitur « ad ostendendam in illo virtutem Dei (*Exod. vii, 5*); » sicut est fuga Israelitarum a facie hostium de civitate Hai (*Jos. vii, 4, 5*): in animo enim factus est timor ut fugerent; et hoc factum est ut vindicaretur peccatum eo modo quo vindicandum fuerat. Unde dixit Dominus ad Jesum Nave: « Non poterunt filii Israel subsistere ante faciem inimicorum suorum (*Ibid., 12*). » Quid est « non poterunt subsistere? » Quare non subsistebant per liberum arbitrium, sed per timorem turbata voluntate fugiebant, nisi quia C Deus dominatur et voluntatibus hominum, et quos vult in formidinem convertit iratus? Nunquid non hostes Israelitarum adversus populum Dei, quem ducebat Jesus Nave, sua voluntate pugnarunt? Et tamen dicit Scriptura, « quia per Dominum factum est confortari cor eorum, ut obviam irent ad bellum contra Israel, ut exterminarentur (*Jos. xii, 20*). » Nunquid non sua voluntate homo improbus filius Gemini maledicebat regi David? Et tamen quid ait David plenus vera et alta sapientia? quid ait illi qui maledicentem percussere voluit? « Quid mihi, inquit, et vobis, filii Sarviæ? Dimitte eum ut maledicat, quia Dominus dixit illi maledicere David; et quis dicet ei: Quare fecisti sic? » (*II Reg. xvi, 10*.) Deinde Scriptura divina plenam sententiam regis velut ab alio initio repetendo commendans: « Et dixit, inquit, David ad Abizai et ad omnes pueros ejus: Ecce filius meus, qui exivit de utero meo, quærit animam meam, et adhuc modo [*al.*, quanto magis nunc] filius Gemini. Sinite illum ut maledicat, quoniam dixit illi Deus, ut videat Dominus humilitatem meam, et retribuat mihi bona pro maledicto ejus in die isto (*Ibid., 11, 12*). » Quomodo dixerit Dominus homini huic maledicere David, quis sapiens et intelliget? Non enim jubendo dixit Deus, ubi obedientia laudaretur; sed quod ejus voluntatem proprio suo vitio malam in hoc peccatum judicio suo justo et occulto inclinavit, ideo dictum est, « dixit ei Dominus. » Nam si jubenti obtemperasset Deo, laudan-

dus potius quam puniendus esset, sicut, ex hoc peccatum [*al.*, peccato] postea novimus esse punitum. Nec causa tacita est cur ei Dominus isto modo dixerit maledicere David; hoc est cor ejus malum in hoc peccatum miserit vel dimiserit: « ut videat, inquit, Dominus humilitatem meam, et retribuatur mihi bona pro maledicto ejus in die isto. » Ecce quomodo probatur Deum uti cordibus et malorum ad laudem atque adjumentum honorum. Sic usus est Juda tradente Christum; sic usus est Judæis crucifigentibus Christum. Et quanta inde bona præstitit populis credituris! Qui et ipso diabolo utitur pessimo, sed optime, ad exercendam et probandam fidem et pietatem honorum, non sibi, qui omnia scit antequam fiant, sed nobis, quibus erat necessarium ut eo modo ageretur nobiscum. Nunquid non sua voluntate Absalom elegit consilium quod sibi oberat? Et tamen ideo fecit, quia exaudierat Dominus ejus patrem orantem ut hoc fieret. Propter quod ait Scriptura: « Et Dominus mandavit dissipare consilium Achitophel bonum, ut inducat Dominus super Absalom mala omnia (*II Reg. xvii, 14*). » « Bonum consilium » dixit, quod ad tempus proderat causæ, quia pro ipso erat contra patrem ejus, contra quem rebellaverat, ut eum posset opprimere, nisi Dominus consilium dissipasset quod dederat Achitophel, agendo in corde Absalom, ut tale consilium repudiaret, et aliud quod ei non expediebat eligeret (*Ibid.*, 21). Quis non ista divina judicia contremiscat, quibus agit Deus etiam in cordibus malorum hominum quidquid vult, reddens eis tamen secundum merita eorum? Roboam, filius Salomonis, respuit consilium salubre seniorum quod ei dederant, ne cum populo dure ageret, et verbis cœvorum suorum potius acquievit, respondendo minaciter quibus leniter debuit (*III Reg. xii, 6 seq.*). Unde hoc nisi propria voluntate? Sed hinc ab eo recesserunt decem tribus Israel, et alium regem sibi constituerunt Jeroboam, ut irati Dei voluntas fieret, quod etiam futurum esse prædixerat. Quid enim Scriptura dicit? « Non audivit rex plebem, quoniam erat conversio a Domino, ut statueret verbum suum quod locutus est in manu Ahiaz Silonitæ de Jeroboam filio Nabath (*Ibid.*, 159). » Nempe sic factum illud est per hominis voluntatem, ut tamen « conversio » esset « a Domino. » Legite libros Paralipomenon, et invenientis in secundo libro scriptam: « et suscitavit Dominus super Joram spiritum Philistiim et Arabum, qui finitimi erant Æthiopicibus: et ascenderunt in terram Juda, et dissipaverunt eam, et ceperunt omnem substantiam quæ in domo regis inventa est (*II Par. xxi, 16, 17*). » Hic ostenditur Deum suscitare hostes eis terris vastandis quas tali pœna judicat dignas. Nunquid tamen Philistiim et Arabes in terram Judæam dissipandam sine sua voluntate venerunt, aut sic venerunt sua voluntate, ut mendaciter scriptum sit quod « Dominus » ad hoc faciendum eorum « spiritum suscitavit? » Imo utrumque verum est, quia et sua voluntate venerunt, et tamen spiritum eorum Dominus suscitavit. Quod etiam sic dici po-

A test, eorum spiritum Dominus suscitavit, et tamen sua voluntate venerunt. Agit enim omnia potens in cordibus hominum etiam motum voluntatis illorum, ut per eos agat quod per eos agere ipse voluerit, qui omnino injuste aliquid velle non novit. Quid est quod homo Dei dixit ad Amaziam regem: « Non veniat tecum exercitus Israel: non est enim Dominus cum Israel et omnibus filiis Ephrem: quoniam si putaveris obtinere te in illis, in fugam convertet te Deus ante inimicos, quoniam est virtus Deo vel adjuvare vel in fugam vertere? » (*II Par. xxv, 7, 8*.) Quomodo virtus Dei alios adjuvat in bello dando eis fiduciam, alios immisso timore vertit in fugam, nisi quia ille « qui in cœlo et in terra omnia quæcunque voluit fecit (*Psal. cxxxiv, 6*), » etiam in hominum cordibus operatur. Legimus quid dixerit Joas, rex Israel, mittens nuntium ad Amaziam regem volentem pugnare cum illo. Nam post aliqua dixit: « Nunc sede in domo tua. Quid provocas in te malum, et cades tu et Judas tecum? » (*IV Reg. xiv, 9, 10*.) Deinde Scriptura subjunxit: « Et non audivit Amazias, quoniam a Deo erat ut traderetur in malum [*al.*, in manus ejus] (*II Par. xv, 19, 20*), quoniam quæsierunt deos Edon. » Ecce Deus volens idololatriæ peccatum vindicare, hoc operatus est in ejus corde, cui utique juste irascebatur, ut admonitionem salubrem non audiret, sed ea contempta iret in bellum, ubi cum suo exercitu caderet. Per Ezechielem prophetam dicit Deus: « Et propheta si erraverit, et locutus fuerit, ego Dominus seduxi prophetam illum, et extendam manum meam super eum, et exterminabo eum de medio populi mei Israel (*Ezech. xiv, 9*). » In libro Esther scriptum est quod mulier ex populo Israel in terra captivitatis facta erat uxor alienigenæ regis Assueri: ergo in ejus libro scriptum est (*cap. iii, iv*) quod cum haberet necessitatem interveniendi pro populo suo, quem rex ubicunque in regno ejus esset, jussit trucidari, oravit ad Dominum: cogebat enim eam magna necessitas, ut præter jussum regis et præter ordinem suum ad illum auderet intrare, et vide quid Scriptura dicat: « Et intuitus est eam tanquam taurus in impetu indignationis suæ, et timuit regina, et conversus est color ejus per dissolutionem, et inclinavit se super caput delicatæ suæ, quæ præcedebat eam. Et convertit Deus, et transtulit indignationem ejus in lenitatem (*Esther v, sec. LXX*). » Scriptum est et in Proverbiis Salomonis: « Sic ut impetus aquæ, sic cor regis in manu Dei; quocunque voluerit declinabit illud (*Prov. xxi, 1*). » Et in psalmo civ legitur dictum de Ægyptiis quid fecerit eis Deus: « Et convertit cor eorum ut odirent populum ejus, et dolum facerent in servis ejus (*Psal. civ, 25*). » In litteris etiam apostolicis vide quæ scripta sunt in Epistola Pauli apostoli ad Romanos: « Propterea tradidit illos Deus in desideria cordis eorum in immunditiam. » Item paulo post: « Propter hoc tradidit illos Deus in passiones ignominia. » Item paulo post: « Sicut non probaverunt habere Deum in potentia, tradidit illos Deus in re-

probam mentem, ut faciant quæ non conveniunt (Rom. I, 24, 26, 28). » Et ad Thessalonisenses in Epistola secunda ait de quibusdam : « Pro eo quod dilectionem veritatis non receperunt, ut salvi fierent, ideo mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio, et judicentur omnes qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati (II Thess. II, 10, 11). » His et talibus testimoniis divinorum eloquiorum, quæ omnia commemorare nimis longum, satis, quantum existimo, manifestatur operari Deum in cordibus hominum ad inclinandas eorum voluntates quocumque voluerit, sive ad bona pro sua misericordia, sive ad mala pro meritis eorum, iudicio utique suo aliquando aperto, aliquando occulto, semper tamen justo. Fixum enim debet esse et immobile in corde vestro quia « non est iniquitas apud Deum (Rom. IX, 14). » Ac per hoc quando legitis in litteris veritatis a Deo seduci homines, aut obtuadi vel obdurari corda eorum, nolite dubitare præcepisse mala merita eorum, ut iuste ista paterentur, ne inquiratis illud proverbium Salomonis : « Insipientis viri violat vias ejus, Deum autem causatur in corde suo (Prov. XIX, 3, sec. LXX). »

His beati Augustini verbis manifestissime docemur cogitationes hominum et actus divinæ obtemperare dispositioni, quamvis ipsi homines hoc nolint, nec eorum intentio ejus voluntati et imperio velit obedire. De hac dispositione divina beatus Gregorius in libro Moralium XXIX (cap. ult.) ita loquitur : [Ordinem cœli nosse est supernarum dispositionum occultas prædestinationes videre; rationem vero ejus in terram ponere, est ante humana corda talium secretorum causas aperire. Rationem videlicet cœli in terra ponere, est supernorum judiciorum mysteria vel considerando discutere, vel loquendo manifestare. Quod utique facere in hac vita positum nullus potest. Ut enim a parvis ad majora veniamus, quis intelligat quæ esse ratio secretorum potest, quod sæpe vir justus a iudicio non solum non vindicatus, sed etiam punitus redeat; et iniquus ejus adversarius non solum non punitus sed etiam victor abscedat? Quis intelligat cur vivit alius insidians mortibus proximorum, et moritur alius qui profuturus esset vitæ multorum? Alius culmen potestatis assequitur, qui non nisi lædere studet, alius tantummodo læsos defendere concupiscit, et tamen ipse oppressus jacet. Alius vero vacare appetit, et innumeris negotiis implicatur : alius negotiis implicari desiderat, et cœctus vacat. Alius male inchoans usque ad vitæ suæ terminum ad pejora protrahitur : alius bene incipiens per longitudinem temporum proficit ad augmenta meritorum. Atque econtra alius male vivens diu reservatur, ut corrigatur : alius vero bene quidem videtur vivere, sed in hac vita eo usque durat quoad perversa prorumpat. Alius in errore infidelitatis natus, in errore deficit : alius in catholicæ fidei rectitudine genitus, in catholicæ fidei rectitudine consummatur. Econtra vero alius catholicæ matris ventre editus, juxta vitæ terminum erroris voragine

A devoratur : alius autem vitam suam in catholica pietate consummat, qui ortus in perfidia, cum lacte matris hauserat virus erroris. Alius celsitudinem bene vivendi appetere et volet et valet : alius nec volet nec valet : alius volet et non valet : alius valet et non volet. Quis ergo ista judiciorum cœlestia secreta discutiat? Quis intelligat discretam lancem æquitatis occultæ? Ad cognoscendos quippe istos judiciorum secretorum siuus nullus ascendit. Dicatur ergo homini ut se nescire cognoscat; nescientem vero se cognoscat, ut timeat : timeat, ut humilietur; humilietur, ne præsumat in se; non præsumat in se, ut Conditoris sui auxilium requiratur; et qui in se fidens mortuus est, auctoris sui appetens adiutorium vivat. Audiatur itaque vir justus jam B quidem se sciens, sed adhuc quæ supra se sunt nesciens : « Nunquid nosti ordinem cœli, et ponas rationem ejus in terra? » (Job XXXVIII, 33.) Id est nunquid occultos ordines judiciorum cœlestium comprehendis, aut aperire humanis auribus sufficias? Beatus igitur Job de judiciorum incomprehensibilitate investigatione requiritur, ac si ei aperte diceretur : Cuncta quæ pateris tanto tolerare patientius debes, quanto, secretorum cœlestium ignarus, cur hæc pateris nescis.]

De qua occulta secretorum judiciorum dispensatione loquens (cap. 29) monstrat Judaicum populum repulsum et gentilem susceptum, ita dicens : « [In similitudinem lapidis aquæ durantur (Job XXXVIII, 30). » Aquas enim populos accipi jam sæpius edocuisse me memini. In lapide vero pro ipsa duritia aliquando gentiles populi designantur. Ipsi quippe lapides coluerunt, et de eis per Prophetam dictum est : « Similes illis fiant qui faciunt ea, et omnes qui confidunt in eis (Psal. XIII, 8). » Unde Joannes Judæos aspiciens se de stemmate generationis extollere, et gentiles prævidens ad Abrahæ prolem fidei cognitione transire, ait : « Ne velitis dicere inter vos : Patrem habemus Abraham. Dico enim vobis quia potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ (Math. III, 9); » lapides utique duros perfidiam gentiles vocans. Quia ergo primum Judæa Deo credidit, gentilitate omni in perfidiæ suæ obstinatione remanente, postmodum vero ad fidem corda gentilium mollita sunt, et Judæorum infidelitas obdurata, bene dictum est, « in similitudinem lapidis aquæ indurantur. » Ac si diceret : Illa mollia et penetrabilia fidei corda Judæorum in insensibilitate vertuntur gentium. Cum enim misericors Deus gentes traxit, iratus Judæam repulit. Actumque est ut sicut dudum, ad percipiendam fidem gentilitas fuerat obdurata, ita postmodum ad fidem gentilitate suscepta, Judææ populus perfidiæ torpore duresceret. Unde Paulus apostolus eisdem gentibus dicit : « Sicut aliquando vos non credidistis Deo, nunc autem misericordiam consecuti estis propter illorum incredulitatem : Ita et isti non crediderunt in vestra misericordia, ut et ipsi misericordiam consequantur. Concluit enim Deus omnia in incredulitate, ut omnium miseretur

lar (Rom. xi, 50-52). » Quam sententiam suam primo quidem de vocatione Judæorum et repulsione gentium, postmodum vero de vocatione gentium et repulsione Judæorum, subtiliter pensans, seque occulta Dei judicia comprehendere non posse considerans, exclamando subjunxit: « O altitudo divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei, quam incomprehensibilia sunt judicia ejus, et investigabiles viæ ejus! » (Ibid., 35.) Unde hic quoque cum de Judæorum perfidia Dominus diceret: « In similitudinem lapidis aquæ durantur, » ut de repulsione eorum occulta esse sua judicia demonstraret, apte subdidit: « Et superficies abyssi constringitur (Job xxxviii, 30), » quia superjecto quodam ignorantiae nostræ velamine, incomprehensibilitas divini judicii humanæ mentis oculo nullatenus penetratur. Scriptum quippe est: « Judicia tua abyssus multa (Psal. xxxv, 7). » Nemo ergo perscrutari appetat cur cum alius repellitur, alius eligatur; vel cur cum alius eligitur, alius repellatur: quia superficies abyssi constringitur, et, attestante Paulo, « inscrutabilia sunt judicia ejus, et investigabiles viæ ejus.] »

Item in eodem libro (cap. 9) de eadem dispositione cum tractaret sententiam beati Job qua dicitur ei a Domino: « Indica mihi si nosti omnia: in qua via habitat lux, et tenebrarum quis locus sit (Job xxxviii, 18, 19). » [Ac si dicatur ei: Si plenam te habere scientiam suspicaris, dic vel in cujus corde ea, quæ nunc deest, innocentia veniat, vel in cujus corde ea, quæ nunc est, malitia perseveret. « In qua via habitat lux, » id est cujus mentem veniens justitia impleat. « Et tenebrarum quis locus sit, » id est in quo iniquitas cæca perduret. « Ut ducas unumquodque ad terminos suos, » id est, ut dijudices si vel is qui nunc iniquus cernitur, in iniquitate vitam sciat; vel is qui justus cernitur, extremitatem vitæ suæ cum justitiæ perfectione concludat. « Et intelligas semitas domus ejus, » id est consideres atque discernas vel cui bona actio perseverans æternam mansionem præstet in regno, vel quem usque ad terminum suum actio prava constringens in æternum damnet supplicium. Domus quippe pro mansionem ponitur, semita pro actione. Semita igitur ad domum ducit, quia actio ad mansionem pertrahit. Sed quis hominum ista discussus dicat? quis ista saltem imperterritus audiat? Multos enim videmus quotidie qui justitiæ luce resplendent, et tamen ad finem suum nequitiae obscuritate tenebrantur. Et multos cernimus peccatorum tenebris obvolutos, et tamen juxta vitæ suæ terminum repente reddi luce justitiæ liberos. Multos etiam novimus semel inventam viam justitiæ illibate usque ad obitum tenuisse, et plerosque conspeximus usque ad exitum cœpta semel criminosa sine cessatione cumulasse. Quis vero inter ista occultorum judiciorum nubilas mentis suæ radium mittat, ut aliqua consideratione discernat vel quis perduret in malo, vel quis perseveret in bono, vel quis ab infimis convertatur ad summa, vel quis a summis revertatur ab infima? Latent hæc

A sensus hominum nec quidquam de cujuslibet fine cognoscitur, quia divinorum judiciorum abyssus humanæ mentis oculo nullatenus penetratur. Vidimus namque quod illa Deo aversa gentilitas justitiæ luce perfusa est, et Judæa dudum dilecta perfidiæ est nocte cæcata. Scimus etiam quod latro de patibulo transivit ad regnum, Judas de apostolatus gloria est lapsus in tartarum. Rursumque quia sortes aliquando quæ cœperint non mutantur, et latronem novimus alium pervenisse ad supplicium, et apostolos scimus percipisse propositum quod desideraverant Regnum. Quis ergo discutiat in qua via habitat lux et tenebrarum quis locus sit, ut ducat unumquodque ad terminos suos, et intelligat semitas domus ejus? Video Paulum ex illa persecutionis sævitia ad gratiam apostolatus vocatum (Act. ix, 4), et tamen sic inter judicia occulta formidat, ut reprobari se etiam postquam vocatus est timeat. Ait enim: « Castigo corpus meum et servituti subjecio: ne forte aliis prædicans ipse reprobus efficiar (I Cor. ix, 27). » Et rursum: « Ego me non arbitror comprehendisse; unum autem quæ retro oblitus, in ea quæ sunt priora extendens me, ad destinatum sequor, ad palmam supernæ vocationis Dei in Christo Jesu. Sequor autem si comprehendam, in quo et comprehensum (Phil. iii, 13, 14). » Et certe jam de illo voce Dominica dictum fuerat: « Vas electionis mihi est (Act. ix, 15), » et tamen adhuc castigans corpus suum metuit ne reprobetur. Væ miseris nobis, qui de electione nostra nullam adhuc Dei vocem cognovimus, et jam in otio quasi de securitate torpemus.]

C Quid enim his occultorum judiciorum abditi sanctus Gregorius nos edocet, nisi quod uniuscujusque actus et finis divina moderatione disponitur, et humanas quidem mentes erroris nubila confundunt, ne vel de se, vel de aliis scire possint quid apud se in judicis secretis agatur: cum tamen scire omnimodo debent cœlesti dispensatione omnia geri, et singulorum actus ad finem, quo cœlestis sapientia judicaverit, perducere. Item in libro xxx (cap. 5), sumens testimonium psalmi xli: « Ingrediar in locum tabernaculi admirabilis usque ad domum Dei, in voce exultationis, et confessionis sonus epulantis. » [Qui igitur intus voce exultationis et confessionis ac sonum civitatis epulantis audierat, quid illum aliud nisi cœli concentus excitavit? Qui tamen concentus reprobis dormit, quia eorum cordibus nequaquam per vocem compunctionis innotescit. Non enim considerare illam desiderabilem supernorum civium frequentiam student, nullo ardoris radio illa solemnitatis internæ festa conspiciunt, nulla in intimis contemplationis penna sublevantur. Solis namque visibilibus serviunt, et idcirco nihil supernæ stavitatis intrinsecus audiunt: quia eos, sicut et superius diximus, in aure cordis curarum sæcularium surdi tumultus premunt.] Quia igitur occulti dispensatione judicii quod aliis aperitur, aliis clauditur, quod aliis detegitur, aliis occultatur, dicitur

recte : « Quis narrabit cœlorum narrationem, et concentum cœli quis dormire faciet? » (Job xxxviii, 37.) Quod hæc vox exultationis et confessionis aliorum cordibus insonet, aliorum vero abscondatur, occulti dispensatione iudicii manifestat fieri demonstrans universa supernis dispositionibus moderari. Item in eodem libro (cap. 6) : « Quando fundebatur pulvis in terra et glebæ compingebantur. » Ac si diceret : Cum primo [al., tunc primum] vocatione et discretione manifesta, secreta spiritalia et non sine misericordia aliis aperui, et non sine iustitia aliis clausi, cum alios respuerem et alios intra Ecclesiam concordia charitatis adunarem. Et hic quod alii respuuntur, et alii recipiuntur, divini docet esse dispensationem iudicii. Item in lib. xxxii sub Behemoth persona de adversario hominum loquens, ejus sævitiã divinã docet moderatione frenari, ne amplius noceat quam superna dispositio permittit, ita dicens : « Qui fecit eum, applicavit gladium ejus (Job xl, 14). » Gladius quippe Behemoth istius ipsa nocendi malitia est. Sed ab eo a quo bonus per naturam factus est, ejus gladius applicatur, quia ejus malitia divina dispensatione restringitur, ne ferire tantum mentes hominum quantum appetit permittatur. Quod ergo hostis noster et multum potest, et minus percutit, ejus gladius pietas Conditoris astringit, ut replicatus intra ejus conscientiam lateat, et ultra quam desuper juste disponitur sese in mortes hominum ejus malitia non extendat. Quod igitur ad multa fortiter prævalet, hoc de principio magnæ conditionis potest; quod vero a quibusdam vincitur, ejus nimirum gladius ab auctore replicatur. Iste namque Behemoth, quia « principium viarum Dei est, » cum contra sanctum virum licentiam tentationis accepit, gentes movit, greges abstulit, ignem de cœlo deposuit, perturbato aere ventos excitavit, domum concutiens subruit, convivantes filios exstinxit, uxoris mentem in dolo pravæ persuasionis exercuit, mariti carnem inflictis vulneribus confodit; sed ejus gladius a Conditore replicatur, cum dicitur : « Animam illius serva (Job ii, 6). » Qui replicato gladio quantæ infirmitatis sit, Evangelio attestante describitur : quia nec manere in obsesso homine potuit, nec rursus invadere bruta animalia non jussus præsumpsit dicens : « Si ejicis nos, mitte nos in gregem porcorum (Matth. viii, 31). » Malitiæ quippe ejus gladius quam sit replicatus ostenditur, cui si potestas suæ malitiæ non præbetur, grassari nec in porcos valet. Quando ergo iste sua sponte nocere factis ad Dei imaginem hominibus audeat, de quo nimirum constat quod non jussus contingere nec porcos præsumat. Item in lib. xxxiii (cap. 13), qualiter antiqui hostis nequitia nequaquam a divino iudicio discordando discrepet, demonstrat, cum sententiam tractaret quæ dicit de eo : « Nunquid feriet tecum pactum, et accipies eum servum sempiternum? » (Job xl, 25.) Subaudis ut ego. Sed valde solerter intuendum est quod pactum cum Domino Leviathan iste feriat, ut sempiternus ab eo servus habeatur.

A In pacto namque discordantium partium voluntas impletur, ut ad votum suum quæque perveniat et jurgia desiderato fine concludat. Antiquus itaque hostis a sinceritate divinæ innocentie malitiæ suæ succensus face discordat, sed ab ejus iudicio etiam discordando non discrepat. Nam viros justos semper malevole tentare appetit, sed tamen Dominus hoc vel misericorditer fieri vel juste permittit. Hæc ipsa ergo tentationis licentia pactum vocatur, in qua et desiderium tentatoris agitur, et tamen per eam modo voluntas justis dispensatoris completur. Erudandos enim electos suos Dominus sæpe tentatoris subjicit, sicut post paradisi claustra, post tertii cœli secreta, ne revelationum magnitudine Paulus extolli potuisset, ei Satanæ angelus datus est (II Cor. xii, 7). Sed, ut præfati sumus, ipsa hac tentatione disponitur ut qui elati perire poterant, humiliati a perditione serventur. Secreto ergo dispensationis ordine, unde sævire permittitur iniquitas diaboli, inde pie perficitur benignitas Dei. Et bene hoc pacto quod cum Domino ferire dicitur, servus accipi perhibetur, quia inde obtemperat fluctibus supernæ gratiæ unde exercet iram nequissimæ voluntatis suæ. Servus ergo ex pacto est, qui dum voluntatem suam implere permittitur, a superni consilii voluntate ligatur, ut electos Dei, sicut dictum est, volens tentet, in tentando nesciens probet.

Quid ergo hac sententia docemur, nisi quod antiqui hostis tentamenta, dum nocere sanctis propebant, unde eis nocere callidus hostis appetit, inde disponente superna gratia eorum merita multiplicat? Secreto ergo dispensationis ordine et sævire permittitur diabolus, et tamen ex ejus accepta potestate dum fideles probantur, benignitas Dei commendatur, et inde servit invitus, unde malitiose nititur opprimere Dei servos. Quoniam potestas inimici nihil valet, nisi quantum superna potestas concesserit. Unde voluntas inimici est iniqua : sed dum servit superni iudicis dispositioni, iusta comprobatur. Item in libro xii (cap. 2). Nulla quæ in hoc mundo hominibus fiunt, absque omnipotentis Dei consilio occulto veniunt. Nam cuncta Deus secutura præsciens, ante sæcula decrevit qualiter per sæcula disponantur. Statutum quippe jam homini est vel quantum hunc mundi prosperitas sequatur, vel quantum adversitas feriat, ne electos ejus aut immoderata prosperitas elevet, aut nimia adversitas gravet. Statutum quoque est quantum in ipsa vita mortali temporaliter vivatur. Nam etsi annos quindecim Ezechie regi ad vitam addidit omnipotens Deus (IV Reg. xx, 4), cum eum mori permisit, tunc eum præscivit esse moriturum. Qua in re quæstio oritur, quomodo ei per prophetam dicitur : « Dispone domui tuæ, quia morieris tu, et non vives; » cui cum mortis sententia dicta est, protinus ad ejus lacrymas est vita addita. Sed per prophetam Dominus dixit quo tempore mori ipse merebatur; per largitatem vero misericordiæ illo eum tempore ad mortem distulit, quod ante sæcula ipse præscivit. Nec propheta igitur

tur fallax, quia tempus mortis innotuit, quo vir ille mori merebatur : nec Dominica statuta convulsa sunt, quia, ut ex largitate Dei anni vitæ crescerent, hoc quoque ante sæcula præfixum fuit ; atque spatium vitæ quod inopinate foris est additum, sine augmento præscientiæ fuit intus statutum. Bene ergo dicitur : « Constituisti terminos ejus, qui præteriri non poterunt. » Quod tamen intelligi etiam juxta spiritum valet, quia nonnunquam in virtutibus proficere conamur, et quædam dona percipimus, a quibusdam vero repulsi in imis jacemus. Nemo enim est qui tantum virtutes apprehendat quantum desiderat, quia omnipotens Deus, interiora discernens, ipsis spiritalibus profectibus modum ponit : ut ex hoc homo quod apprehendere conatur, et non valet, in illis se non elevet quæ valet. Unde ille quoque egregius prædicator, qui raptus ad tertium cælum fuerat, paradisi arcana penetraverat, esse post revelationem tranquillus atque intentatus non valebat (*II Cor. xii, 1*). Sed quia omnipotens Deus terminos constituit homini, qui præteriri non poterunt, et elevavit hunc ad cognoscendum sublimia, et reduxit iterum ad infirma toleranda, ut modi sui mensuras aspiciens dum securitatem comprehendere conaretur et non posset, ne per elationem extra se iret, per humilitatem cogeretur intra suos semper terminos redire. Quibus verbis beatus Gregorius non solum in his quæ secundum corpus homines patiuntur, divinam dispensationem moderatricem ostendit, verum etiam in spiritalibus profectibus divinæ dispositionis mensuram esse demonstrat : ut universa quæ sive secundum corpus, sive secundum animam aguntur, divinæ moderationis constituta nequaquam transgredi comprobentur. Item in eodem libro (*cap. 52*). Præfixi dies singulis ab interna Dei præscientia, nec augeri possunt nec minui, nisi contingat ut ita præsciantur, ut aut cum optimis operibus longiores sint, aut cum pessimis breviores. Sicut Ezechias augmentum dierum meruit impensione lacrymarum (*IV Reg. xx, 6*) ; et sicut de perversis scriptum est : « Indisciplinatis obviat mors (*Prov. xxix, 1*). » Sed sæpe iniquus, quamvis in occulta Dei præscientia longa vitæ ejus tempora non sint prædestinata, ipse tamen quia carnaliter vivere appetit, longos animo dies proponit. Et quia ad illud tempus pervenire non valet quod expectat, quasi antequam dies illius impleantur perit. Et hic dum dies humanæ vitæ docet ex divina prædestinatione definitos, monstrat actus humanæ vitæ divina dispensatione deservire. Item in libro *xvi (cap. 10)*, cum tractaret sententiam qua de iniquis dicitur : « Qui sublati sunt ante tempus suum, et fluvius subvertit fundamenta eorum (*Job xxii, 16*), » hæc subsecutus est : Cum tempus vitæ a divina præscientia nobis sit procul dubio præfixum, quærendum valde est qua ratione nunc dicit quod iniqui ex præsentis sæculo ante tempus proprium subtrahantur. Omnipotens enim Deus, etsi plerumque mutat sententiam, consilium nunquam. Eo ergo tempore ex hac vita quisque

A subtrahitur, quo ex divina potentia ante tempora præscitur. Sed sciendum quia creans et ordinans nos omnipotens Deus, juxta singulorum merita disponit et terminum : ut vel malus ille breviter vivat, ne multis bene agentibus noceat, vel bonus iste diutius in hac vita subsistat, ut multis boni operis adiutor existat ; vel rursus malus longius differatur in vita, ut prava adhuc opera augeat, ex quorum tentatione purgati justi verius vivant, vel bonus citius subtrahatur, ne, si hic diu vixerit, ejus innocentiam malitia corrumpat. Sciendum tamen quia benignitas Dei est peccatoribus spatium pœnitentiæ largiri ; sed quia accepta tempora non ad fructum pœnitentiæ, ad usum vero iniquitatis vertunt, quod a divina misericordia mereri poterant, amittunt. Quamvis omnipotens Deus illud tempus uniuscujusque ad mortem præsciat quo ejus vita terminatur, nec alio in tempore quisquam mori potuit, nisi ipso quo moritur. Nam si Ezechiae anni additi ad vitam quindécim memorantur, tempus quidem vitæ crevit ab illo termino quo mori ipse merebatur. Nam divina dispositio ejus tempus tunc præscit, quod hunc postmodum ex præsentis vita subtraxit. Cum ergo ita sit, quid est quod dicitur, « quia iniqui sublati sunt ante tempus suum ? » Nisi quod omnes qui præsentem vitam diligunt, longiora sibi ejusdem vitæ spatia promittunt. Sed cum eos mors superveniens a præsentis vita subtrahit, eorum vitæ spatia, quæ sibi longiora quasi in cogitatione tendere consueverant, intercedit. Item in eodem libro (*cap. 37, 38*), cum tractaret sententiam beati *Job* dicentis : « Et nemo avertere potest cogitationem ejus (*Job xxiii, 13*), » hæc subjungit : [Sicut enim immutabilis naturæ est, ita immutabilis voluntatis. Cogitationem quippe ejus nullus avertit, quia nemo resistere occultis ejus judiciis prævalet. Nam etsi fuerunt quidam qui deprecationibus suis ejus cogitationem avertisse viderentur, ita fuit ejus interna cogitatio, ut sententiam illius avertere deprecando potuissent, et ab ipso acceperunt quod agerent apud ipsum. Dicit ergo : « Et nemo avertere potest cogitationem ejus, » quia semel fixa judicia mutari nequaquam possunt : Unde scriptum est : « Præceptum posuit, et non præteribit (*Psal. cxlviii, 6*) ; » et rursus : « Cælum et terra transiunt, verba autem mea non transibunt (*Luc. xxi, 33*) ; » et rursus : « Non enim cogitationes meæ sicut cogitationes vestræ, neque viæ meæ, vestræ (*Isa. lv, 8*). » Cum ergo exterius mutari videtur sententia, interius consilium non mutatur, quia de unaquaque re immutabiliter intus constituitur, quidquid foras mutabiliter agitur. Sequitur : « Et anima ejus quodcumque voluit, fecit. » Cum sit cunctis corporibus exterior, cunctis mentibus interior Deus, ea ipsa vis ejus, qua omnia penetrat, cuncta disponit, anima illius appellatur. Cujus videlicet voluntati nec illa obsistunt quæ contra voluntatem illius fieri videntur, quia hoc nonnunquam permittit fieri etiam quod non præcipit, ut per hoc illud certius impleatur quod jubet. Apostatæ quippe angeli perversa volun-

tas est, sed tamen adeo mirabiliter ordinatur, ut ipsa quoque ejus insidiæ utilitati bonorum serviant, quos purgant dum tentant. Sic itaque ejus anima quodcumque voluit hoc fecit, ut inde quoque voluntatem suam impleat, unde voluntati illius repugnare videbatur.]

In omnibus istis sententiis beati Gregorii, interni dispositio secreti mirabiliter insinuat, ut quæcumque agi videntur in tempore circa electos, ejus æternitatis consilio apud eum definita consistent: non solum actiones sanctæ, quas ejus munere percipiunt electi, sed et tentamenta adversarii, quibus electi probantur, divinæ dispositionis moderamine diriguntur, ut adversus sanctos non aliud possint hostis insidiæ quam quod decrevit sententia Dominatoris. Et quamquam pravæ cogitationes et iniqua tentamenta sive hominum, sive dæmonum, multa velint facere contra voluntatem Dei, ex eis semper tamen voluntas illius completur: quia etsi voluntates perversæ ex iniquitate veniant rationalis creaturæ a Deo apostatantis, actiones tamen serviunt cœlesti dispositioni; quia, sicut ait beatus Gregorius: [Anima ejus quodcumque voluit hoc fecit, quoniam inde voluntatem suam implet, unde putatur ejus voluntati repugnari.] Quod adeo verum esse idem sanctus Gregorius confirmat: ut quæcumque sancti viri orando mererentur obtinere, in prædestinatione ante fuisse dicat Divinitatis ut hæc orando perciperent. Nec alia possunt a Deo precibus promereri, nisi quæ Divinitatis consilio fuerint prædestinata ut obtinerentur. In Dialogo namque suo (*cap. 8*) ita ait: [Obtinere nequaquam possunt, nimirum sancti, quæ prædestinata non fuerint; sed ea quæ sancti viri orando efficiunt, ita prædestinata sunt ut precibus obtineantur. Nam ipsa quoque perennis regni prædestinatio, ita est ab omnipotente Deo disposita, ut ad hoc electi ex labore perveniant, quatenus postulando mereantur accipere quod eis omnipotens Deus ante sæcula disposuit donare.]

De hac iterum dispensatione divinorum operum Prosper in libro de Vocatione gentium (*Lib. 1, cap. 15*) ita loquitur: [Multa enim sunt in dispensatione divinorum operum, quorum causis latentibus soli monstrantur effectus, ut cum pateat quod geritur, non pateat cur geratur, negotio in medium deducto, et in occultum ratione subducta, ut in eadem re et de inscrutabilibus præsumptio comprimatur et de manifestis falsitas refutetur. Neque enim si nescio cur ille Græcus creetur, hic barbarus; iste in divitiis, ille in egestate nascatur; hunc valida proceri corporis pulchritudo sublimet, illum debilius membrorum exilitas contracta deformet; iste a catholicis editus in veritatis cunabulis nutriatur, ille hæreticorum progenies cum ipso lacte matris hauriat virus erroris; si denique mille alias differentias in habitu corporum, in qualitatibus animorum, in conditione temporum, in more regionum dijudicare non possum, ideo quod omnium horum Deus sit conditor atque ordinator ignoro; qui utique singulorum ho-

minum ita et corpora creavit et spiritus, ut præter illam securam ex uniuscujusque studio voluntariam diversitatem ipsa conditionis exordio dissimilima numerositate variaret. Turbarent autem nos et in diversum distraherent multæ vaniloquorum opiniones, qui de incognoscibilibus definire inconvenientia præsumpserunt, et has originales inæqualitates fati, quæ nulla sunt, et sideribus deputarunt, nisi certissima notitia teneremus Deum creatorem de elementis originalibus, prout vult, vas unumquodque formare, et unam naturam animarum, unam naturam corporum placitis sibi temperare mensuris. Quæ utique opera Dei humanæ intelligentiæ non subtraherentur, si innotescere debuissent, et manifestaretur cur ita quidque fieret, nisi quod ita fieret scire sufficeret. Dicit Dominus ad Moysen: « Quis dedit os homini, et quis fecit mutum et non audientem, videntem et cæcum? Nonne ego Dominus Deus (*Exod. iv, 11*). » Et per Isaiam: « Nonne ecce ego fecundam et sterilem feci? dixit Deus (*Isa. lxxvi, 9*). » In libro Ecclesiastico legitur: « Bona et mala, vita et mors, paupertas et honestas a Deo sunt (*Ecclesi. xi, 14*). » Et Job dicit: « Abundant tabernacula prædonum, et audacter provocant Deum, cum ipse dederit omnia in manibus eorum (*Job xii, 6*). » Et idem de omnium rerum humanarum profectis et defectu disputans, onnesque mutationes ad Dei judicia referens: « Apud ipsum est, » inquit, « sapientia et fortitudo: ipse habet consilium et intelligentiam: si destruxerit, nemo est qui ædificet; si incluserit hominem, nullus est qui aperiat; si continuerit aquas, omnia siccabuntur; si emiserit eas, subvertent terram. Apud ipsum est fortitudo, et sapientia: ipse novit et decipientem et eum qui decipitur: adducit consiliarios in stultum finem et iudices in stuporem. Balteum regum dissolvit, et præcingit fune renes eorum (*Ibid., 15-18*). » « Ducit sacerdotes inglorios, et optimates supplantat: commutans labium veracium, et doctrinam sentum auferens; effundens despectionem super principes, et eos qui oppressi fuerant relevans: qui revelat profunda de tenebris et producit in lucem umbram mortis: qui multiplicat gentes, et perdet eas, et subversas in integrum restituet: qui immutat cor principum terræ, et decipit eos, ut frustra incedant per invium: palpabunt quasi in tenebris, et non in luce, et errare eos faciet quasi ebrios (*Ibid., 19-25*). » Et iterum idem dicens voluntatem Dei irritam esse non posse: « Ipse enim, inquit, solus est et nemo avertere potest cogitationem ejus; et anima ejus quodcumque voluerit, hoc fiet. »]

Item Salvianus episcopus in libro tertio (*sub. ini.*) de Gubernatione Dei omnia quæ in mundo geruntur, cura et gubernaculo et judicio Dei moderari talibus verbis protestatur. [Quæritur itaque si totum quod in hoc mundo est, cura et gubernaculo et judicio Dei agitur, cur melior multo sit barbarorum conditio, quam nostra? cur inter nos quoque ipsos sors bonorum durior quam malorum; cur probi jaceant,

improbi convalescant; cur iniquis vel maxime potestatibus universa succumbunt? Possim quidem rationabiliter et satis constanter dicere, Nescio: secretum enim consilium Divinitatis ignoro. Sufficit mihi ad causæ hujus probationem dicti cœlestis oraculum, Deus a se, ut libellis superioribus probavimus, omnia dicit aspici, omnia regi, omnia judicari. Si scire vis quid tenendum sit, habes litteras sacras. Perfecta ratio est hoc tenere quod legeris. Qua causa autem Deus hæc de quibus loquimur, ita faciat, nolo a me requiras: homo sum, non intelligo; secreta Dei investigare non audeo, et ideo etiam attentare formido: quia ex hoc ipsum genus quasi sacrilegæ temeritatis est, si plus scire cupias quam sinaris. Sufficiat tibi quod Deus a se agi ac dispensari cuncta testatur. Quid me interrogas, quare alter sit major, alter minor; alter miser, alter beatus; alter fortis, alter infirmus? Qua causa quidem hæc Deus faciat non intelligo, sed ad plenissimam rationem abunde sufficit quod a Deo agi ista demonstrat. Sicut enim plus est Deus quam omnis humana ratio, sic plus mihi debet esse quam ratio, quod a Deo agi cuncta cognosco. Nihil ergo in hac re opus est novum aliquid audire, satis sit pro universis rationibus auctor Deus. Nec licet ut de his quæ divino aguntur arbitrio aliud dicas justum, aliud injustum; quia quicquid a Deo agi vides atque convinceris, necesse est plus quam justum esse fatearis. Nec ergo de gubernaculo Dei atque judicio expeditissime ac fortissime dici possunt: neque enim necesse est ut argumentis a me probetur quod hoc ipso quia a Deo dicitur, comprobatur. Itaque cum legimus dictum a Deo quia aspiciat jugiter omnem terram, hoc ipso probamus quod aspiciat, quia aspiceret se dicit. Cum legimus quod regat cuncta quæ fecit, hoc ipso approbamus quod regit, quia se regere testatur. Cum legimus quod præsentis judicio universa dispenset, hoc ipso evidens est quod judicat, quia se judicare confirmat. Alia enim omnia, id est humana dicta, argumentis ac testibus egent; Dei autem sermo ipse sibi testis est: quia necesse est quicquid incorrupta veritas loquitur, incorruptum sit testimonium veritatis.]

Multis igitur catholicorum doctorum sententiis credimus approbatum mundum, et universa quæ aguntur in mundo, divina dispensatione regi, et judiciorum ejus statera appendi, et secundum voluntatis ejus consilium moderari. Quod si ita est, imo quia ita est, quis negare potest et electorum et reproborum finem a Deo nosci, et quod de singulis eorum agendum sit, divino jam examine determinatum haberi? Sicut enim novit opera singulorum, id est electorum et reproborum, sic quoque nec numerum eorum ignorat. Quapropter is qui singulorum actus intuetur, qui finem aspiciat universorum, qui novit quid singulis retribuatur, jam apud se prædestinatum habet quid eis sit acturus, et qui in fine gloria regni donebuntur, vel qui poenarum supplicio ferientur. Ut autem hæc manifestiora fiant, de prædestinatione sanctorum quedam subjicere

A placuit, quæ brevitati sufficiant et divinam gratiam commendent, et prædestinationis consilium non abscondant. Quod fides donum Dei sit, et nullus pereat prædestinatorum, beatus Augustinus in expositione Evangelii Joannis (*Tract. LXXII*) ita confirmat: [«Credendi, inquit, in eum qui justificat impiam, deputatur fides ejus ad justitiam (*Rom. iv, 5*). » In hoc opere faciamus opera Christi, quia et ipsum credere in Christo, opus est Christi. Hoc operatur in nobis, non utique sine nobis. Audi ergo jam et intellige: « Qui credit in me, opera quæ ego facio et ipse faciet (*Joan. xiv, 12*)? » Prius ego facio, deinde ipse faciet; quia facio ut faciat. Quæ opera, nisi ut ex impio justus fiat? *Et majora horum faciet*. Quorum, obsecro? Nunquam enim omnium operum Christi majora facit, qui cum timore et tremore suam ipsius salutem operatur; quod utique in illo, sed non sine illo Christus operatur? (*Philip. n, 12*.) Prorsus majus hoc esse dixerim, quam est cœlum et terra, et quæcunque cernuntur in cœlo et in terra. Cœlum enim et terra transibunt: prædestinatorum autem, id est eorum quos præscit, salus et justificatio permanent. In illis tantum opera Dei, in his autem est etiam imago Dei.] Item quod opera sanctorum donum Dei sit, sic idem doctor in eodem libro (*Tract. LXXXI*) confirmat: « Sicut palmes non potest ferre fructum a semetipso, nisi manserit in vite: sic nec vos, nisi in me manseritis (*Joan. xv, 4*). » Magna gratiæ commendatio, fratres mei: corda instruit humilium, ora obstruit superbiorum. Ecce cui si audent respondeant, qui « ignorantes Dei justitiam, et suam volentes constituere, justitiæ Dei non sunt subjecti (*Rom. x, 3*). » Ecce cui respondeant sibi placentes, et ad bona opera faciendam Deum sibi necessarium non putantes. Nonne huic resistunt veritati homines mente corrupti, et reprobi circa fidem, qui respondent, et loquuntur iniquitatem, dicentes: A Deo habemus, quod homines sumus, a nobis ipsis autem quod justus sumus. Quid dicitis? quid vos ipsos decipitis? non assertores sed præcipitatores liberi arbitrii, ex alto elationis, per inania præsumptionis profunda submersionis. Nempe vox vestra est, quod homo ex semetipso facit justitiam: hoc est altum elationis vestræ; sed veritas contradicit: « Palmes non potest ferre fructum a semetipso, nisi manserit in vite (*Joan. xv, 4*). » Ite nunc per abrupta, et non habentes ubi figamini, ventosa loquacitate jactamini. Hæc sunt inania præsumptionis vestræ, sed quid vos sequatur videte, et si est in vobis ullus sensus, horrete. Qui enim a semetipso se fructum existimat ferre, in vite non est; qui in vite non est, in Christo non est; qui in Christo non est, Christianus non est. Hæc sunt profunda submersionis vestræ. Etiam atque etiam considerate quid adhuc Veritas adjungat, et dicat: « Ego sum, inquit, vitis, vos palmites; qui manet in me, et ego in eo, hic fert fructum multum: quia sine me nihil potestis facere (*Ibid., 5*). » Ne quisquam putaret, saltem parvum aliquem fructum posse a semetipso palmitem ferre, cum dixeret:

« Hic fert fructum multum, non ait, quia sine me A parum potestis facere, sed nihil potestis facere. » Sive ergo parum, sive multum, sine illo fieri non potest, sine quo nihil fieri potest. Si ergo nihil fieri potest boni sine gratia Dei, omne opus bonum referendum est ad gratiam Dei. Item quod nos non eligimus Christum, sed Christus nos primus elegit, et cum essemus mali de malis effecit bonos, in eodem libro (*Tract. LXXXVI*) doctor præfatus nos instruit: « Non vos me elegistis, inquit, sed ego elegi vos (*Joan. xv, 16*). » [Hæc est illa ineffabilis gratia. Quid enim eramus quando Christum nondum elegeramus, et ideo non diligebamus? Nam qui eum non elegit, quomodo diligit? Nunquid jam in nobis erat, quod in psalmo canitur: « Elegi abjectus esse in domo Domini mei magis, quam habitare in tabernaculis peccatorum? » (*Psal. LXXXIII, 11*.) Non utique. Quid ergo cramus, nisi iniqui et perditii? Neque enim jam credideramus in eum, ut eligeret nos. Nam si jam credentes elegit, electos elegit. Cur ergo diceret: « Non vos me elegistis, » nisi quia: « Misericordia ejus prævenit nos? » (*Psal. XVIII, 11*.) Hic certe vacat vana illo- rum ratiocinatio, qui præscientiam Dei defendunt contra gratiam Dei, et ideo dicunt nos electos ante mundi constitutionem (*Eph. 1, 4*), quia præcivit nos Deus futuros bonos, non seipsum nos facturum bonos. Non hoc dicit, qui dicit, « Non vos me elegistis; » quoniam si propterea nos elegisset, quia bonos futuros esse præciverat, simul etiam præcisisset quod eum nos fuisset prius electuri. Non enim aliter esse possemus boni: nisi forte dicendus est bonus, qui non eligit bonum. Quid ergo eligit in non bonis; non enim electi sunt, quia boni fuerunt, qui boni non essent nisi electi essent: « Alioquin gratia jam non est gratia (*Rom. XI, 6*), » si præcessisse contendimus merita. Hæc quippe electio gratia est, de qua dicit Apostolus (*Rom. XI, 5, 6*): « Sic ergo et in hoc tempore reliquæ per electionem gratiæ salvæ factæ sunt. » Unde subjungit. « Si autem gratia, jam non ex operibus, alioquin gratia jam non est gratia. » Audi, ingratus, audi: « Non vos me elegistis, sed ego vos elegi (*Joan. xv, 16*). » Non est ut dicas, ideo electus sum, quia jam credebam. Si enim credebas in eum, jam elegeras eum. Sed audi: « Non vos me elegistis. » Non est ut dicas: Antequam crederem jam bona operabar, ideo electus sum. Quid enim est boni operis ante fidem? cum dicat Aposto- lus: « Omne quod non est ex fide, peccatum est (*Rom. XIV, 23*). » Quid ergo dicturi sumus audiendo: « Non vos me elegistis, » nisi quia mali eramus, et electi sumus, ut boni per gratiam nos eligentis esse- mus. Non est enim gratia, si præcesserant merita: est autem gratia. Hæc igitur non invenit, sed efficit merita. Et videte, charissimi, quemadmodum non eligat bonos, sed quos eligit faciat bonos. « Égo, inquit, elegi vos et posui vos ut eatis, et fructum afferatis, et fructus vester maneat (*Joan. xv, 16*). » Nonne iste est fructus, de quo jam dixerat: « Sine me nihil potestis facere? » (*Ibid., 5*.) Elegit ergo

et posuit, ut eamus et fructum afferamus. Nullum itaque fructum unde nos elegit habebamus. « Ut eatis, inquit, et fructum afferatis. » Imus ut afferamus, et ipse est via qua imus, in qua nos posuit, ut eamus. Proinde misericordia ejus in omnibus prævenit nos. Si in omnibus, profecto non solum in factis, verum ut et fidem habeamus, et ut voluntatem boni ejus misericordia præveniente consequamur. Nec cogitare enim bonum, nec velle, nec credere, nisi misericordia præveniente possumus; quia in omnibus misericordia Dei prævenit nos.] Item quia de mundo damnato eligitur mundus qui salvatur, sic idem doctor in eodem libro (*Tract. LXXXVII*) astruit: « Si de mundo, inquit, essetis, mundus quod suum erat diligeret (*Joan. xv, 19*). » Universæ utique hoc dicit Ecclesiæ, quam plerumque etiam ipsam mundi nomine appellat; sicut est illud: « Deus erat in Christo, mundum reconcilians sibi (*II Cor. v, 19*). » Itemque illud: « Non venit filius hominis ut judicet mundum, sed ut salvetur mundus per ipsum (*Joan. III, 17*). » Et in Epistola sua Joannes ait: « Advocatum habemus ad Patrem Jesum Christum justum, et ipse propitiator est peccatorum nostrorum, non tantum nostrorum, sed etiam totius mundi (*Joan. II, 1, 2*). » Totus ergo mundus Ecclesia est, et totus mundus odit Ecclesiam. Mundus igitur odit mundum, inimicus reconciliatum, damnatus salvatum, inquinatus mundatum: sed iste mundus, quem Deus in Christo reconciliat sibi, et qui per Christum salvatur, et cui per Christum peccatum omne donatur, de mundo electus est inimico, damnato, contaminato. Ex ea quippe massa quæ tota in Adam perit, fiunt « vasa misericordiæ, » in quibus est mundus pertinens ad reconciliationem: quem mundus odit, ex eadem massa pertinens ad « vasa iræ, quæ perfecta sunt ad perditionem (*Rom. IX, 22, 23*). » Denique cum dixisset, « Si de mundo essetis, mundus quod suum erat diligeret, » continuo subjecit: « Quia vero de mundo non estis, sed ego elegi vos de mundo; propterea odit vos mundus. » Ergo et ipsi inde erant, unde ut non essent, electi sunt inde, non meritis suis, quorum nulla præcesserant bona opera, non natura, quæ tota fuerat per liberum arbitrium in ipsa radice vitata: sæd gratuita, hoc est vera gratia. Qui enim de mundo mundum elegit, fecit quod eligeret, non invenit; quia, « reliquæ per electionem gratiæ salvæ factæ sunt. Si autem, inquit, gratia, jam non ex operibus, alioquin gratia jam non est gratia (*Rom. XI, 5, 6*). » Hic monstratur et eos qui non salvantur in perditionis massa relinqui, et eos qui salvantur, de ipsa perditionis massa liberari, non suo merito, sed gratia Christi; quia si consideretur meritum, tales fuerunt qui salvantur quales et illi qui salute indigni habentur. Omnes enim erant « filii iræ; » sed qui salvantur fiunt de filiis iræ, filii gratiæ. Item in eodem libro (*Tract. CIV*), cum loqueretur de eo quod ait Filius ad Patrem: « Pater, venit hora, clarifica Filium tuum (*Joan. XVII, 1*), » hoc interponitur: Quapropter hoc quod ait, « Pater, venit hora, clari-

fica Filium tuum, ostendit omne tempus, et quid A quando faceret, vel fieri sineret, ab illo esse dispositum, qui tempori subditus non est, quoniam quæ futura fuerant per singula tempora in Dei sapientia causas efficientes habent, in qua nullâ sunt tempora. Quibus verbis docemur quidquid fieri diversis temporibus videmus, vel certe facienda sunt, in Dei prædestinatione causas, cur fiant haberi, et secundum quod ipse qui ordinator est temporum disponit, universa fieri. Unde etiam et in consequentibus ait (*Tract. eod.*): Qui enim certis et immutabilibus causis omnia futura prædestinavit, quod facturus est fecit. Nam et per prophetam de illo dictum est: « Qui fecit quæ futura sunt (*Isa. XLV, 41*). » Si ergo omnia quæ facturus est Deus, in prædestinatione jam fecit, profecto quibus largiturus est regnum, in prædestinatione jam dedit; et quos judicaturus ad pœnam, in prædestinatione jam judicavit.

Item quod electi secundum Dei propositum prædestinati, et vocati sunt, idem doctor in libro de gratia et correptione (*cap. 6 et 7*) sic loquitur: [Quid est etiam quod in apostolorum Actibus legimus: « Audientes autem gentes gavisæ sunt, et exceperunt verbum Domini, et crediderunt quotquot erant præordinati in vitam æternam (*Act. XIII, 48*). » Quis operatus est eos in vitam æternam, nisi qui vasa misericordiæ operatus est eos? qui et « elegit illos in Filio suo ante constitutionem mundi (*Ephes. I, 4*) » per electionem gratiæ. « Si autem gratia, jam non ex operibus, alioquin gratia jam non est gratia (*Rom. XI, 6*). » Non enim sic sunt vocati, ut non essent electi; propter quod dictum est: « Multi enim vocati, pauci vero electi (*Matth. XX, 16*). » Sed quoniam secundum propositum vocati sunt, profecto et electi sunt per electionem, ut dictum est, gratiæ, non præcedentium meritorum suorum; quia gratia illis est omne meritum. De talibus dicit Apostolus: « Scimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum his, qui secundum propositum vocati sunt: quoniam quos ante præscivit, et prædestinavit conformes imaginis Filii sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus: quos autem prædestinavit, illos et vocavit; quos autem vocavit, ipsos et justificavit; quos autem justificavit, ipsos et glorificavit (*Rom. VIII, 28-30*). » Ex istis nullus perit, quia omnes electi sunt. Electi sunt autem, quia secundum propositum vocati sunt: propositum autem non suum, sed Dei.] Item quod nullus electorum qui prædestinati sunt, perire potest, et de Juda, quod electus in apostolatus honorem per judicium, vel ad effundendum sanguinem Christi, cum loqueretur præfatus doctor in eodem libro (*cap. 7*) de capitulo apostoli, in quo ait: « Quos autem prædestinavit, illos et vocavit, » ita subjunxit: [Eos itaque vult intelligi, quos « secundum propositum vocavit, » ne poterant in eis aliqui esse vocati, et non electi, propter illam Dominicam sententiam: « Multi vocati, pauci electi (*Matth. XX, 16*). » Quicumque enim electi, sine dubio etiam vocati: non autem quicumque vo-

cati, consequenter electi. Illi ergo electi, ut sæpe dictum est, qui secundum propositum vocati, qui etiam prædestinati atque præsciti. Horum si quisquam perit, fâllitur Deus; sed nemo eorum perit, quia non fallitur Deus. Horum si quisquam perit, vitio humano vincitur Deus: sed nemo eorum perit, quia nulla re vincitur Deus. Electi enim sunt ad regnandum cum Christo, non quomodo electus Judas ad opus cui congruebat. Ab illo quippe electus est, qui novit bene uti etiam malis, ut et per opus ejus damnabile, illud propter quod ipse venerat, opus venerabile completeretur. Cum itaque audimus: « Nonne ego vos duodecim elegi, et unus ex vobis diabolus est (*Joan. VI, 71*), illos debemus intelligere electos per misericordiam, illum per judicium; illos ad obtinendum regnum suum, illum ad fundendum sanguinem suum.] Et in hac sententia duplicem ostendit electionem, quod alii scilicet eligantur non permansuri in operibus justitiæ, de quibus dicitur: « Multi vocati; » alii vero sic eliguntur, ut permaneant, de quibus ait Apostolus: « Quos prædestinavit, illos et vocavit (*Rom. VIII, 29*). » Ex istis autem nullus perire potest: nam et Judam dicit electum, sed non ad regnum, sed ad apostolatus honorem. Quod autem illum dicit electum ad fundendum sanguinem suum, propter illum occultæ prædestinationis ordinem dicit, qua universorum actus, id est honorum et malorum, occulto judicio disponit. Quia etsi bona opera, et cogitationes bonæ a Deo sunt tantum, malæ autem cogitationes ex concupiscentia rationalis creaturæ, sicut et mala opera ex mala concupiscentia, non autem a Deo. Attamen divinæ dispositionis ordine moderantur: quia in hac republica, quæ est universus mundus, omnipotens Deus, sicut et rector, ita et dispositor est, et omnia quæ fiunt, illius dispositioni serviunt. Nam quamvis multa fiant, quæ contra illius voluntatem fieri videantur, unde tamen illius voluntati repugnare videntur, inde etiam ejus dispositioni serviunt. Item quod qui pereunt, de numero electorum non sunt, in eodem libro (*cap. 7*) sic docemur: [Horum, inquit, fides quæ per dilectionem operatur, profecto aut omnino non deficit, aut si qui sint quorum deficit, reparatur antequam ista vita finiatur, et deleta quæ intercurrebat iniquitate, usque in finem perseverantiæ deputatur. Qui vero perseveraturi non sunt, ac sic a fide Christiana et conversatione lapsuri sunt, ut tales eos vitæ hujus finis inveniat, procul dubio nec illo tempore, quo bene pieque vivunt, in istorum numero computandi sunt. Non enim sunt a massa illa perditionis præscientia Dei et prædestinatione discreti, et ideo nec secundum propositum vocati, ac per hoc nec electi, sed in eis vocati sunt, de quibus dictum est (*Matth. XX, 16*): « Multi vocati, et non in eis de quibus dictum est, pauci vero electi. » Et tamen qui eos neget electos cum credunt, et baptizantur, et secundum Deum vivunt? Plane dicuntur electi a nescientibus quid futuri sunt, non ab illo qui eos novit non habere perseverantiam quæ ad beatam vitam per-

ducit electos, scitque illos ita stare, ut præscierit esse casuros (*Ibid.*, c. 8). Hic si a me quaeratur, cur eis Deus perseverantiam non dederit, qui eam, qua Christiane viverent, dilectionem dedit, me ignorare respondeo. Non enim arroganter, sed agnoscens modulum meum, audio dicentem Apostolum : « O homo, tu quis es, qui respondeas Deo? » (*Rom.* ix, 20.) Et : « O altitudo divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei! quam inscrutabilia sunt judicia ejus, et investigabiles viæ ejus! » (*Rom.* xi, 33.) Quantum itaque nobis judicia sua manifestare dignatur, gratias agamus : quantum vero abscondere, non adversus ejus consilium murmuremus.] Et hic geminam electionem exponens, alios sic dicit electos, alios vero ad tempus electos, sed non usque in finem permansuros. Quare autem illi sic eligantur, et isti sic, sicut ignoratur a nobis, ita nec discutiendum. Item quod filiis infidelium dat Deus perseverantiam, et filiis infidelium non dat, inscrutabilia esse judicia Dei idem doctor ostendit in eodem libro (*cap.* 8) dicens : [Mirandum est quidem, multumque mirandum, quod filiis suis quibusdam Deus, quos regeneravit in Christo, quibus fidem, spem, dilectionem dedit, non dat perseverantiam, cum filiis alienis scelera tanta dimittat, atque impertita gratia suos faciat filios. Quis hoc non miretur? quis hoc non vehementissime stupeat? Sed etiam illud non minus mirum est, et tamen verum atque ita manifestum, ut nec ipsi inimici gratiæ Dei, quomodo id negent valeant invenire, quod filios quosdam amicorum suorum, hoc est regeneratorum, bonorumque fidelium, sine baptismo hinc parvulos exeuntes, quibus utique si vellet, hujus lavacri gratiam procuraret, in cujus potestate sunt omnia, alienat a regno suo, quo parentes mittit illorum, et quosdam filios inimicorum suorum facit in manus Christianorum venire, et per hoc lavacrum introducit in regnum, a quo eorum parentes alieni sunt : cum et illis malum, et istis bonum meritum nullum sit parvulis ex eorum propria voluntate. Certe hæc judicia Dei, quoniam justa et alta sunt, nec vituperari possunt, nec penetrari. In his est et illud de perseverantia; de qua nunc dubitantes disputamus; de utrisque igitur exclamemus : « O altitudo divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei, quam inscrutabilia sunt judicia ejus! » (*Rom.* xi, 33.)] Item quod qui pereunt non erant de numero filiorum; in eodem libro (*cap.* 9). [Cum ergo filii Dei dicunt de his qui perseverantiam non habuerunt : « Ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis; » et addunt : « Quod si fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum (*I Joan.* ii, 19), » quid aliud dicunt nisi non erant filii etiam quando erant in professione et nomine filiorum?] Item quod prædestinati, etsi nondum renati, jam tamen filii Dei sunt, et perire non possunt, in eodem libro. [Quicumque ergo in Dei providentissima dispositione præsciti, prædestinati, vocati, justificati, glorificati sunt, non dico etiam nondum renati, sed etiam nondum nati, iam filii Dei sunt et omnino perire non possunt. Hi

A vero venient ad Christum, quia ita veniunt quomodo ipse dicit : « Omne quod dat mihi Pater, ad me veniet; et eum qui venit ad me, non ejiciam foras (*Joan.* vi, 37.) » Et paulo post : « Hæc est, inquit, voluntas ejus qui misit me, Patris, ut omne quod dedit mihi Pater, non perdam ex eo (*Ibid.*, 39). » Ad illo ergo datur etiam perseverantia in bono usque in finem. Neque enim datur, nisi eis qui non peribunt, quoniam qui non perseverant, peribunt. Talibus Deum « diligentibus omnia cooperantur in bonum : » usque adeo prorsus omnia, ut etiam si qui eorum deviant et exorbitant, etiam hoc ipsum eis faciat proficere in bonum, quia humiliores redeunt atque doctiores : discunt enim in ipsa via justa cum tremore se exsultare debere, non sibi arrogando tanquam de sua virtute fiduciam permanendi.] Item quod qui sic cadunt ut pereant, de prædestinatorum numero non fuerint, in eodem libro (*cap.* 12), cum Joannis apostoli sententia tractaretur dicentis : « Est peccatum ad mortem non pro illo dico ut roget quis (*I Joan.* v, 16), » hæc verba beatus Augustinus subjungit : [De quo peccato, quoniam non expressum est, possunt multa et diversa sentiri. Ego autem id esse peccatum fidem, quæ per dilectionem operatur, deserere usque ad mortem; huic peccato ultra non serviunt non prima conditione, sicut ille, liberi, sed per secundum Adam Dei gratia liberati, et ista liberatione habentes liberum arbitrium, quo serviunt Deo, non quo captiventur a diabolo; « liberati enim a peccato servi facti sunt justitiæ (*Rom.* vi, 18), » in qua stabunt usque in finem, donante sibi perseverantiam illo qui « eos præscivit et prædestinavit, et secundum propositum vocavit et justificavit, » quoniam illa, quæ de his promisit, etiam futura jam fecit. Cui promittenti « credidit Abraham, et deputatum est illi ad justitiam; dedit enim » gloriam Deo plenissime credens, » sicut scriptum est, « quia quæ promisit potens est et facere (*Rom.* iv, 3, 20, 21). » Ipse ergo bonos illos facit, ut bona faciant. Neque enim eos propterea promisit Abraham, quia præscivit a se ipsos futuros bonos. Nam si ita est, non suum, sed eorum est quod promisit; non autem sic « credidit Abraham, sed non est infirmatus in fide, dans gloriam Deo, plenissime credens quia quæ promisit, potens est facere. » Non ait, quæ præscivit, potens est promittere, aut, quæ prædixit, potens est ostendere, aut, quæ promisit, potens est præscire. Ipse igitur eos facit perseverare in bono, qui fecit bonos; qui autem cadunt et pereunt, in prædestinatorum numero non fuerunt. Quamvis ergo de omnibus regeneratis et pie viventibus loqueretur Apostolus dicens : « Tu quis es, qui judicas alienum servum? suo domino stat aut cadit, » continuo tamen respondit ad prædestinatos et ait : « Stabit autem, » et de hoc sibi arrogaret : « Potens est enim Deus, inquit, statuere eos (*Rom.* xiv, 4). » Ipse itaque dat perseverantiam, qui statuere potest eos qui stant, ut perseverantissime stent, vel restituere qui ceciderant : « Dominus enim erigit elisos (*Psal.* cxlv, 8). »]

Item quod certus est numerus prædestinatorum, in eodem libro, cum de his loqueretur qui perseverantiam a Deo acceperunt, ut perire non possint, hæc inter, locutus est. [Hæc de his loquor qui prædestinati sunt in regnum Dei, quorum ita certus est numerus, ut nec addatur quisquam nec minuatur ex eis: non de his qui cum annuntiasset et locutus esset, « multiplicati sunt super numerum (Psal. xxxix, 6): » ipsi enim vocati dici possunt, non autem « electi, quia non secundum propositum vocati. »]

Item quod omnis qui audit a Patre venit ad Christum, in libro de Prædestinatione (cap. 8) præfatus ita loquitur doctor: « Omnis qui audivit a Patre et didicit, venit ad me (Joan. vi, 45). » Quid est « omnis qui audivit a Patre et didicit, venit ad me? » nisi nullus est qui audiat a Patre, et discat, et non veniat ad me. Si enim « omnis qui audivit a Patre et didicit, venit, » profecto omnis qui non venit, non audivit a Patre, et non didicit; nam si audisset et didicisset, veniret. Neque enim ullus audivit, et didicit, et non venit. Sed « omnis, » ut ait Veritas, « qui audivit a Patre et didicit, venit. » Item quod divina gratia a nullo duro corde respuatur, paulo infra: [Multos videmus venire ad Filium, quia multos credere videmus in Christum; sed ubi et quomodo a Patre hoc audierint et didicerint, non videmus. Ninium gratia ista secreta est, gratiam vero esse quis ambigat? Hæc itaque gratia, quæ occulte humanis cordibus divina largitate tribuitur, a nullo duro corde respuitur: ideo quippe tribuitur, ut cordis duritia primitus auferatur. Quando ergo Pater intus auditur et docet ut veniatur ad Filium, « aufert cor lapideum, et dat cor carneum, » sicut propheta prædicante promisit (Ezech. xi, 19). Sic quippe facit « filios promissionis, et vasa misericordiae quæ præparavit in gloriam. » Cur ergo non omnes docet, ut veniant ad Christum, nisi quia omnes quos docet, misericordia docet: quos autem non docet, iudicio non docet; quoniam « cuius vult miseretur et quem vult obdurat (Rom. ix, 18); » sed miseretur bona tribuens, obdurat digna retribuens.] Item quod quoscunque vult docere Pater, veniant ad Christum, in eodem libro (cap. 8): [Cur autem non omnes doceat aperuit Apostolus quantum aperiendum iudicavit: « Quia volens ostendere iram, et demonstrare potentiam suam, attulit in multa patientia vasa iræ, quæ perfecta sunt in perditionem, et ut notas faciat divitias gloriæ suæ in vasa misericordiae, quæ præparavit in gloriam (Rom. ix, 22, 23). » Hinc est quod « verbum crucis pereuntibus stultitia est, his autem qui salvi fiunt, virtus Dei est (I Cor. i, 18). » Hos omnes docet venire ad Christum Deus; hos enim « omnes vult salvos fieri, et in agnitionem veritatis venire (I Tim. ii, 4). » Nam etsi illos quibus « stultitia est verbum crucis, » ut ad Christum venirent docere voluisset, procul dubio venirent et ipsi. Non enim fallit aut fallitur, qui ait: « Omnis qui audivit a Patre, et didicit, venit ad me (Joan. vi, 45). » Absit ergo ut quisquam non veniat, qui a Patre au-

divit et didicit. Quare, inquirunt, non omnes docet? Si dixerimus quia nolunt discere, quos non docet, respondebitur nobis, et ubi est quod ei dicitur: « Deus, tu convertens vivificabis nos? » (Psal. lxxxiv, 7.) Aut si non facit volentes ex nolentibus Deus, ut quid orat Ecclesia secundum præceptum Domini (Matth. v, 41), pro persequentibus suis? Item quod aliis detur fides qua salvantur, et aliis non detur, non esse discutiendum, in eodem libro (cap. 9): fides igitur et inchoata et perfecta donum Dei est: [Et hoc donum quibusdam dari, quibusdam non dari, omnino non dubitet, qui non vult manifestissimis sacris litteris repugnare. Cur autem non omnibus detur fidelem movere non debet, qui credit « ex uno omnes esse in condemnationem » sine dubitatione justissimam: ita ut nulla Dei esset justa reprehensio, etiamsi nullus inde liberaretur. Unde constat magnam esse gratiam, quod plurimi liberantur, et quid sibi deberetur in eis qui non liberantur, agnoscunt, ut « qui gloriatur » non in suis meritis, quæ paria videt esse damnatis, sed « in Domino gloriatur (I Cor. i, 31). » Cur autem istum potius quam illum liberet, « inscrutabilia sunt iudicia ejus, et investigabiles viæ ejus (Rom. xi, 33). » Melius enim et hic audimus aut dicimus: « O homo, tu quis es: qui respondeas Deo? » (Rom. ix, 20) quam dicere, audemus, quasi noverimus, quod occultum esse voluit, qui tamen aliquid injustum velle non potuit.] Item argumentum de parvulis, adversus eos qui gratiam repellunt, in eodem libro (cap. 12): [Sed omnis hæc ratio, qua defendimus gratiam Dei per Jesum Christum Dominum nostrum vere esse gratiam, id est non secundum merita nostra dari, quamvis evidentissime divinorum eloquiorum testimoniis asseratur, tamen apud eos, qui nisi aliquid sibi assignent quod priores dent, ut retribuatur eis, ab omni studio pietatis reprimi se putant, laborat aliquanto in ætate majorum jam utentium voluntatis arbitrio; sed ubi venit ad parvulos, et ad ipsum Mediatorem Dei et hominum, hominem Jesum Christum, omnis deficit præcedentium gratiam Dei humanorum assertio meritorum. Quia nec illi ullis bonis præcedentibus meritis, cum et ipse sit homo, liberator factus est hominum.]

Item cur aliis concedatur ut ex hac vita auferantur, cum justii sunt; alii tandiu retineantur donec corruant, quod nemo iudicium Dei comprehendere possit, in eodem libro (cap. 14): [De hac quippe vita legitur in libro Job: « Nunquid non tentatio est vita humana super terram? » (Job vii, 1.) Sed quare aliis concedatur ut ex hujus vitæ periculis dum justii sunt auferantur, alii vero justii donec a justitia cadant, in eisdem periculis vita productiore teneantur? « Quis agnovit sensum Domini? » (Rom. xi, 34.) Et tamen hinc intelligi datur etiam illis justis qui bonos pioque mores usque ad senectutis maturitatem et diem vitæ hujus ultimum servant, non in suis meritis, sed in Domino esse gloriandum, quoniam qui vitæ brevitate rapuit justum, « ne malitia mutaret intellectum

ejus (*Sap. iv, 14*), » ipse in quantacunque vitæ longitudine custodit justum, « ne malitia mutet intellectum ejus. » Cur autem hic tenuerit casurum istum, quem priusquam caderet hinc posset auferre, justissima omnino, sed « inscrutabilia sunt judicia ejus. »] De gratia vero et prædestinatione unum sufficit exemplum Salvatoris, de quo in eodem libro (*cap. 15*) ita scribitur: [Est etiam præclarissimum lumen prædestinationis et gratiæ ipse Salvator, ipse Mediator Dei et hominum homo Christus Jesus: qui ut hoc esset, quibus tandem suis vel operum vel fidei præcedentibus meritis natura humana quæ in illo est comparavit? Respondeatur, quæso? ille homo, ut a Verbo Patri coæterno in unitatem personæ assumptus, Filius Dei unigenitus esset, unde hoc meruit? Quod ejus bonum qualecunque præcessit? Quid egit ante? quid credidit? quid prævit, ut ad hanc ineffabilem excellentiam perveniret? Nonne faciente ac suscipiente Verbo, ipse homo, ex quo coepit esse, Filius Dei unicus esse coepit? Nonne Filium Dei unicum femina illa gratia plena concepit? Nonne de Spiritu sancto et Virgine Maria Dei Filium unicus natus est, non carnis cupidine, sed singulari Dei munere? Nunquid metuendum fuit ne accedente ætate homo ille libero peccaret arbitrio? Aut ideo in illo non libera voluntas erat; ac non tanto magis erat, quanto magis servire peccato non poterat? Nempe ista omnia singulariter admiranda, et alia, si qua ejus propria verissime dici possunt, singulariter in illo accepit humana, hoc est nostra natura, nullis suis præcedentibus meritis. Respondeat hic homo Deo, si audeat, et dicat: Cur non et ego? Et si audierit: « O homo, tu quis es qui respondeas Deo? » nec sic cohibeat, sed augeat impudentiam, et dicat: Quomodo audio, « Tu quis es, o homo? » Cum sim quod audio, id est homo, quod est et ille de quo ago, cur non sim quod et ille? At enim gratia ille talis ac tantus est. Cur diversa est gratia, ubi natura communis est? Certe « non est acceptio personarum apud Deum (*Col. iii, 25*). » Quis, non dico Christianus, sed insanus hæc dicat? Appareat itaque nobis in nostro capite ipse fons gratiæ, unde secundum uniuscujusque mensuram semper cuncta ejus membra diffundit. Ea gratia fit ab initio fidei suæ homo quicumque Christianus, qua gratia homo ille ab initio suo factus est Christus: de ipso Spiritu et hic renatus est, de quo ille est natus; eodem Spiritu fit in nobis remissio peccatorum quo Spiritu factum est ut nullum haberet ille peccatum. Hæc se Deus facturum esse profecto præscivit. Ipsa est igitur prædestinatio sanctorum, quæ in Sancto sanctorum maxime claruit, quam negare quis potest recte intelligentium eloquia Veritatis? Nam et ipsum Dominum gloriæ, in quantum homo factus est Dei Filius, prædestinatum esse didicimus. Clamat doctor gentium in capite Epistolarum suarum: « Paulus servus Jesu Christi vocatus apostolus, segregatus in Evangelium Dei; quod ante promiserat per prophetas suos in Scripturis

A sanctis de Filio suo qui factus est ei ex semine David secundum carnem; qui prædestinatus est Filius Dei in virtute secundum Spiritum sanctificationis ex resurrectione mortuorum (*Rom. i, 1-4*). » Prædestinatus est ergo Jesus, ut qui futurus erat secundum carnem filius David, esset tamen in virtute Filius Dei secundum Spiritum sanctificationis, quia natus est de Spiritu sancto ex virgine Maria. Ipsa est illa ineffabiliter facta hominis a Deo verbo susceptio singularis, ut Filius Dei et filius hominis simul, et filius hominis propter susceptum hominem, et Filius Dei propter suscipientem unigenitum Deum veraciter et proprie diceretur; ne non trinitas, sed quaternitas crederetur. Prædestinata est ista naturæ humanæ tanta et tam celsa et summa subvectio, ut quo attolleretur altius non haberet: sicut pro nobis ipsa divinitas quousque se deponeret humilius, non habuit, quam suscepta natura hominis cum infirmitate carnis, « usque ad mortem crucis. » Sicut ergo prædestinatus est unus ille, ut caput nostrum esset, ita multi prædestinati sumus, ut membra ejus essemus. Humana hic merita conticescant, quæ perierunt per Adam; et regnet quæ regnat « Dei gratia per Jesum Christum Dominum nostrum, » unicum Dei Filium, unum Dominum. Quisquis in capite nostro præcedentia merita singularis illius generationis invenerit, ipse in nobis membris ejus præcedentia merita multiplicatæ regenerationis inquiret. Neque enim Christo retributa est illa generatio, sed tributa, ut alienus ab omni obligatione peccati de Spiritu et C Virgine nasceretur. Sic et nobis, ut « ex aqua et Spiritu renasceremur » non retributum est pro aliquo merito, sed gratis tributum; et si nos lavacrum regenerationis fides duxit, non ideo putare debemus priores nos dedisse aliquid, ut retribuere nobis regeneratio salutaris: ille quippe nos fecit credere in Christum, qui nobis fecit, in quem credimus, Christum; ille facit in hominibus principium fidei et perfectionem in Jesum, qui fecit hominem « principem fidei et perfectorem Jesum. » Sic enim est appellatus, ut scitis, in Epistola quæ est ad Hebræos (*Hebr. xii, 2*), vocat enim Deus prædestinatos et altos filios suos, ut eos faciat membra prædestinati unici Filii sui.] Item infra (*cap. 16 in fin.*): [Ad hanc vocationem qui pertinent, « omnes sunt docibiles Dei (*Isa. liv, 13*), » nec potest eorum quisquam dicere, Credidi, ut sic vocarer: prævenit eum quippe misericordia Dei, quia sic est vocatus ut crederet. « Omnes enim docibiles Dei » veniunt ad Filium, quoniam audierunt et didicerunt a Patre per Filium, qui evidentissime dicit: « Omnis qui audivit a Patre, et didicit, venit ad me (*Joan. vi, 45, 39*). » Istorum autem nemo perit, « quia omne quod dedit ei Pater, non perdit ex eo quidquam. » Quisquis ergo inde est, omnino non perit, nec erant inde qui perierunt, propter quod dictum est: « Ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis. Nam si fuissent ex nobis, mansissent utique nobiscum (*I Joan. ii, 19*). » Intelligamus ergo vocationem qua fiunt electi, non qui eliguntur

quia crediderunt, sed qui eliguntur ut credant; hanc enim et Dominus ipse satis aperit ubi dicit: « Non vos me elegistis, sed ego vos elegi (Joan. xv, 16). » Nam si propterea electi erant quia crediderant, ipsi eum prius utique elegerant credendo in eum, ut eligi mererentur: aufert autem hoc omnino, qui dicit: « Non vos me elegistis, sed ego vos elegi. » Et ipsi quidem procul dubio elegerunt eum, quando crediderunt in eum; unde non ob aliud dicit: « Non vos me elegistis, sed ego vos elegi, » nisi quia non elegerunt ut eligeret eos, sed ut eligerent eum elegit eos, quia misericordia ejus prævenit eos secundum gratiam, non secundum debitum. Elegit ergo eos de mundo, cum hic ageret carnem [al., in carne], sed jam electos in seipso ante mundi constitutionem: hæc est immobilis veritas prædestinationis et gratiæ.]

Sicut enim ex his quæ breviter de beati Augustini libris collegimus, intelligi datur omnia sanctorum facta, dicta et cogitationes rectæ, quibus cœlestis regni beatitudinem mereantur accipere, non a semetipsis habent, sed gratia superni muneris acceperunt, cumque liberum voluntatis humanæ sit arbitrium, infirmi tamen et invalidum est ad opus justitiæ, si non per Dei gratiam validum fiat et forte, quæ Dei gratia non solum subsequitur nos, ut bona quæ

^a Ad calcem libri primi hæc interserit editor Bibliothecæ Patrum Lugdunensis: « Arn. Raymundi, notarius publicus, viso originali manuscripto in Lobbienei cœnobio, et per me ad longum col-

novimus possimus operari, verum etiam prævenit in omnibus faciens in nobis et voluntatem qua velimus et possimus facere bonum, et tribuens fidem qua non solum credamus in Deum, verum etiam per quam quæcumque postulaverimus, impetremus a Deo: id est et principium fidei, et plenitudinem ejus nobis donans: sed et omnia opera recta, ut possimus facere gratia largiente possibilitatem accipimus faciendi. Hæc cum ex superioribus sentiis satis manifesta fiant, tum quoque ex sanctorum Patrum dictis, quorum hic testimonia propter brevitate omisimus ponere, satis patescunt. Jam vero de prædestinatione sanctorum ita posita testimonia incunctanter loquuntur, ut omnium prædestinatorum numerum definitum esse doceant, et neminem eorum posse perire. Quæ cum ita sint, jam videndum est utrum mali prædestinati sint ad poenam: sed cum ex prædestinatione sanctorum hoc facile possit colligi, quia si illorum certa est prædestinatio, et nemo potest perire electorum, sequitur ut etiam reproborum definita procul dubio sit prædestinatio: neque enim Dei dispositio, quæ sanctorum numerum ita constituit ut nemo ex eis perire possit, non etiam de reprobis aliquid judicavit; sed quid ex hoc sanctorum dicta loquantur sequenti libello monstrabitur ^a.

lato, testor præsentem copiam de verbo ad verbum esse eidem originali conformem. Hac 4 Februarii anni 1648. »

PRÆFATIO LIBRI SECUNDI

AD CAROLUM REGEM.

Superiore libello, rex religiose, qua valui brevitate sanctorum dicta decerpens, aperui, pro qualitate ingenii nostri, quod omnia divinis agantur dispensationibus; et licet iniquorum pravæ sint voluntates et actiones perversæ, nequaquam tamen effugere possunt divinarum dispensationem judiciorum: sed unde Deo adversantur, inde illius voluntati serviunt. Hinc quoque manifestum, quantum credimus, elicit quia non solum quæ sunt, sed et quæ futura sunt dispensat cœlestis sapientia, et unumquodque ad suam finem perducit, non solum bonos, verum etiam malos, secundum quod ante sæcula æternaliter disposuit, moderatur et agit; et sicut non est nova cogitatio apud Deum, ita nec novum consilium, et quid de singulis agatur, in æterna sapientia illius dispositum est et immutabiliter determinatum. Ostendimus etiam prædestinationem sanctorum divina gratia regi, nec electorum numerum aut posse minui aut vacillari: sed sicut ante sæcula electi sunt, ita eorum electio inconvulsa manebit, quæ omnia non

nostris verbis, sed sanctorum dictis monstravimus. Superest nunc ut de prædestinatione iniquorum, juxta quod magnificentia vestra dignata est nobis injungere, sanctorum dicta exempla colligamus: ubi etiam de sanctorum prædestinatione pariter loquimur. Quæ cum fuerint a nobis explicita, breviter aperire conabimur quemadmodum cum Deus malos prædestinatos habeat ad poenam, non tamen auctor sit malorum, nec sit voluntatis ejus perditio impiorum: « Qui omnes homines vult salvare, et ad agnitionem veritatis venire (1 Tim. ii, 4). » Obsecramus autem celsitudinem majestatis vestræ, ut si quid in litteris nostris quod vobis displicuerit, inveneritis, misericorditer corrigatis, nobisque corrigenda significare non dedignemini: vel si quis deprehensor extiterit earum, detur nobis defensionis locus, ut vel acquiescamus juste reprehendenti, vel confirmemus quæ veræ fuerint dicta, vestramque pietatem circa humilitatem nostram semper mereamur habere propitiam.

LIBER SECUNDUS.

DE PRÆDESTINATIONE DEI.

Antequam de malorum prædestinatione loquamur, A rem non contemnendo sunt, oves per ostium intrando sunt, oves exeundo et pascua inveniendū sunt, oves æterna vita perfruendo sunt. Quomodo ergo istis dixit: « Non estis ex ovibus meis? » Quia videbat eos ad sempiternum interitum prædestinatos, non ad vitam æternam sui sanguinis pretio comparatos. Item inferius: « Vitam æternam dabo eis. » id est ovibus meis, et non peribit in æternum. » Subaudis, tanquam eis dixerit: Vos peribitis in æternum, quia non estis ex ovibus meis. « Non rapiet eas quisquam de manu mea. » Intentius accipite: « Pater meus quod dedit mihi majus est omnibus. » Quid potest lupus, quid potest fur et latro? Non perdunt nisi ad interitum prædestinatos. De illis autem ovibus de quibus dicit Apostolus: « Novit Dominus qui sunt ejus (II Tim. ii, 19); » et: « Quos præscivit, ipsos et prædestinavit; quos autem prædestinavit, ipsos et vocavit: quos autem vocavit, illos et justificavit; quos autem justificavit, illos et glorificavit (Rom. viii, 29, 30): » de ovibus istis nec lupus rapit, nec fur tollit, nec latro interficit. Securus est de numero earum, qui pro eis novit quod dedit. Et hoc est quod ait: « Non rapiet eas quisquam de manu mea; » et item ad Patrem: « Pater meus quod dedit mihi majus omnibus est (Joan. xi, 28, 29). »

Et hic et superius dum qui non sunt ex ovibus Christi, ad interitum dicit præparatos, ostendit geminam esse prædestinationem; quia et sancti prædestinati sunt ad vitam, et qui in peccatis suis perseveraturi sunt, ad interitum. Item in eodem (tract. C. xlv): [Si catholici fideles erant, oves erant; si oves erant, quomodo vocem alieni audire potuerunt? cum Dominus dicat: « Non audierunt eos oves (Joan. x, 8). » Audistis, fratres, altitudinem quæstionis? Dico ergo: « Novit Dominus qui sunt ejus (II Tim. ii, 19), » novit præscitos, prædestinatos: de illo quippe dicitur: « Quos autem præscivit, et prædestinavit conformes fieri imaginis Filii sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus: quos autem prædestinavit, ipsos et vocavit; et quos vocavit ipsos et justificavit? quos autem justificavit, ipsos et glorificavit. Si Deus pro nobis, quis contra nos? » Adde adhuc: « Qui proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit eum, quomodo non et cum illo omnia nobis donavit? » (Rom. viii, 29-32.) Sed quibus « nobis? » Præscitis, prædestinatis, justificatis et glorificatis. De quibus sequitur: « Quis accusabit adversus electos Dei (Ibid., 33). » « Novit ergo Dominus qui sunt ejus; » ipsi sunt oves. Ali-

Antequam de malorum prædestinatione loquamur, A rem non contemnendo sunt, oves per ostium intrando sunt, oves exeundo et pascua inveniendū sunt, oves æterna vita perfruendo sunt. Quomodo ergo istis dixit: « Non estis ex ovibus meis? » Quia videbat eos ad sempiternum interitum prædestinatos, non ad vitam æternam sui sanguinis pretio comparatos. Item inferius: « Vitam æternam dabo eis. » id est ovibus meis, et non peribit in æternum. » Subaudis, tanquam eis dixerit: Vos peribitis in æternum, quia non estis ex ovibus meis. « Non rapiet eas quisquam de manu mea. » Intentius accipite: « Pater meus quod dedit mihi majus est omnibus. » Quid potest lupus, quid potest fur et latro? Non perdunt nisi ad interitum prædestinatos. De illis autem ovibus de quibus dicit Apostolus: « Novit Dominus qui sunt ejus (II Tim. ii, 19); » et: « Quos præscivit, ipsos et prædestinavit; quos autem prædestinavit, ipsos et vocavit: quos autem vocavit, illos et justificavit; quos autem justificavit, illos et glorificavit (Rom. viii, 29, 30): » de ovibus istis nec lupus rapit, nec fur tollit, nec latro interficit. Securus est de numero earum, qui pro eis novit quod dedit. Et hoc est quod ait: « Non rapiet eas quisquam de manu mea; » et item ad Patrem: « Pater meus quod dedit mihi majus omnibus est (Joan. xi, 28, 29). »

Et hic et superius dum qui non sunt ex ovibus Christi, ad interitum dicit præparatos, ostendit geminam esse prædestinationem; quia et sancti prædestinati sunt ad vitam, et qui in peccatis suis perseveraturi sunt, ad interitum. Item in eodem (tract. C. xlv): [Si catholici fideles erant, oves erant; si oves erant, quomodo vocem alieni audire potuerunt? cum Dominus dicat: « Non audierunt eos oves (Joan. x, 8). » Audistis, fratres, altitudinem quæstionis? Dico ergo: « Novit Dominus qui sunt ejus (II Tim. ii, 19), » novit præscitos, prædestinatos: de illo quippe dicitur: « Quos autem præscivit, et prædestinavit conformes fieri imaginis Filii sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus: quos autem prædestinavit, ipsos et vocavit; et quos vocavit ipsos et justificavit? quos autem justificavit, ipsos et glorificavit. Si Deus pro nobis, quis contra nos? » Adde adhuc: « Qui proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit eum, quomodo non et cum illo omnia nobis donavit? » (Rom. viii, 29-32.) Sed quibus « nobis? » Præscitis, prædestinatis, justificatis et glorificatis. De quibus sequitur: « Quis accusabit adversus electos Dei (Ibid., 33). » « Novit ergo Dominus qui sunt ejus; » ipsi sunt oves. Ali-

Antequam de malorum prædestinatione loquamur, A rem non contemnendo sunt, oves per ostium intrando sunt, oves exeundo et pascua inveniendū sunt, oves æterna vita perfruendo sunt. Quomodo ergo istis dixit: « Non estis ex ovibus meis? » Quia videbat eos ad sempiternum interitum prædestinatos, non ad vitam æternam sui sanguinis pretio comparatos. Item inferius: « Vitam æternam dabo eis. » id est ovibus meis, et non peribit in æternum. » Subaudis, tanquam eis dixerit: Vos peribitis in æternum, quia non estis ex ovibus meis. « Non rapiet eas quisquam de manu mea. » Intentius accipite: « Pater meus quod dedit mihi majus est omnibus. » Quid potest lupus, quid potest fur et latro? Non perdunt nisi ad interitum prædestinatos. De illis autem ovibus de quibus dicit Apostolus: « Novit Dominus qui sunt ejus (II Tim. ii, 19); » et: « Quos præscivit, ipsos et prædestinavit; quos autem prædestinavit, ipsos et vocavit: quos autem vocavit, illos et justificavit; quos autem justificavit, illos et glorificavit (Rom. viii, 29, 30): » de ovibus istis nec lupus rapit, nec fur tollit, nec latro interficit. Securus est de numero earum, qui pro eis novit quod dedit. Et hoc est quod ait: « Non rapiet eas quisquam de manu mea; » et item ad Patrem: « Pater meus quod dedit mihi majus omnibus est (Joan. xi, 28, 29). »

Et hic et superius dum qui non sunt ex ovibus Christi, ad interitum dicit præparatos, ostendit geminam esse prædestinationem; quia et sancti prædestinati sunt ad vitam, et qui in peccatis suis perseveraturi sunt, ad interitum. Item in eodem (tract. C. xlv): [Si catholici fideles erant, oves erant; si oves erant, quomodo vocem alieni audire potuerunt? cum Dominus dicat: « Non audierunt eos oves (Joan. x, 8). » Audistis, fratres, altitudinem quæstionis? Dico ergo: « Novit Dominus qui sunt ejus (II Tim. ii, 19), » novit præscitos, prædestinatos: de illo quippe dicitur: « Quos autem præscivit, et prædestinavit conformes fieri imaginis Filii sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus: quos autem prædestinavit, ipsos et vocavit; et quos vocavit ipsos et justificavit? quos autem justificavit, ipsos et glorificavit. Si Deus pro nobis, quis contra nos? » Adde adhuc: « Qui proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit eum, quomodo non et cum illo omnia nobis donavit? » (Rom. viii, 29-32.) Sed quibus « nobis? » Præscitis, prædestinatis, justificatis et glorificatis. De quibus sequitur: « Quis accusabit adversus electos Dei (Ibid., 33). » « Novit ergo Dominus qui sunt ejus; » ipsi sunt oves. Ali-

* Imo auctor Hypognosticon, lib. vi, cap. 2.

quando se ipsas nesciunt, sed pastor novit eas, secundum istam prædestinationem, secundum istam Dei præscientiam, secundum electionem ovium ante constitutionem mundi. Nam et hoc dicit Apostolus: « Sicut elegit nos in ipso ante constitutionem mundi (Eph. 1, 4). » Secundum istam ergo præscientiam Dei et prædestinationem, quam multæ oves foris et quam multi lupi intus, et quam multæ oves intus et multi lupi foris! Quid est quod dixi, quam multæ oves foris? Quam multi modo luxuriantur, casti futuri; quam multi blasphemant Christum, credituri in Christum; quam multi se inebriant, sobrii futuri; quam multi rapiunt res alienas, donaturi suas. Veruntamen modo alienam vocem audiunt, alienos sequuntur. Item quam multi intus laudant, blasphemant; casti sunt, fornicaturi; sobrii sunt, se vino postea sepulturi; stant casuri, non sunt oves. De prædestinatis enim loquimur; de his loquimur, quos « novit Dominus qui sunt ejus (II Tim. 11, 19); » et tamen ipsi quandiu recte sapiunt, Christi vocem audiunt. Ecce audiunt ipsi, non audiunt illi, et tamen secundum prædestinationem non oves isti, et oves illi. Adhuc manet quæstio, quæ mihi interim nunc videtur ita posse dissolvi. Est aliqua vox, est, inquam, aliqua vox pastoris, in qua oves non audiunt alienos, in qua non oves non audiunt Christum. Quæ est ista vox? « Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit (Matth. x, 22). » Hanc vocem non negligit proprius, non audit alienus: nam et ille hoc ei prædicat, ut perseveret apud ipsum usque in finem, et non apud Deum perseverando, non audit hanc vocem: venit ad Christum, audivit alia et alia verba, illa et illa omnia, vera sana omnia, inter quæ omnia est et illa vox: « Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit. » Istam qui audierit ovis est. Sed audiebat illam nescio quis et desipuit, refriguit, audivit alienam: si prædestinatus est, ad tempus erravit, in æternum non perii; redit ut audiat quod neglexit, faciat quod audivit. Si enim de his est qui prædestinati sunt, et errorem ipsius Deus præscivit, et conversionem futuram; si aberravit, redit, ut audivit vocem illam pastoris, et sequatur dicentem: « Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit. » Bona vox, fratres, vera, pastoralis ipsa est: « Vox salutis in tabernaculis justorum (Ps. x1, 15). » Nam facile est audire Christum, facile est laudare Evangelium, facile est acclamare disputatori; perseverare usque in finem, hoc est ovium vocem pastoris audientium. Tentatio accidit, persevera usque in finem. Usque in quem finem perseverabis? Quousque finias viam. Quandiu enim non audis Christum, adversarius tuus est in ista via, hoc est in ista mortali vita. Sed quid dicit? « Concorda cum adversario tuo cito, dum es cum eo in via (Matth. v, 25). » Audisti, credidisti, concordasti. Si adversaris concordas. Si tibi præstitum est concordare, noli ulterius litigare. Quando enim finiat via nescis, sed tamen scit ille. Si ovis es, et si perseveraveris usque in finem, salvus eris: ac per hoc istam

vocem non contemnunt sui, non audiunt alieni.] Et hic cum dicit secundum prædestinationem non oves istos, et oves illos, ostendit geminam esse prædestinationem. Item in eodem (tract. XLII). [Quod vero sequitur: « Propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis (Joan. VIII, 47), » eis dictum est qui non solum peccato vitiosi erant, nam hoc malum commune erat omnibus, sed etiam præcogniti quod non fuerant credituri ea fide, qua sola possent a peccatorum obligatione liberari. Quapropter præsciebat illos, quibus talia dicebat, in eo permansuros, quod ex diabolo erant, id est in suis peccatis atque impietate morituros, in qua ei similes erant, nec venturos ad regenerationem, in qua essent filii Dei, hoc est ex Deo nati, a quo erant homines creati. Secundum hanc prædestinationem locutus est Dominus, non quod aliquem hominem invenerit, qui vel secundum regenerationem jam esset ex Deo, vel secundum naturam jam non esset ex Deo.] Et hic dum secundum prædestinationem dicit locutum esse Dominum, ut aliqui essent ex Deo, alii non ex Deo, geminam ostendit prædestinationem. Item in eodem (tract. CX), cum de mundo fideli et infideli loqueretur sic ait: [Isti autem omnes, quid est nisi mundus? Non hostilis utique, sed fidelis. Nam ecce, qui dixerat: « Non pro mundo rogo (Joan. XVII, 9), » pro mundo rogat ut credat, quoniam est mundus de quo scriptum est: « Ne cum mundo damnemus (I Cor. XI, 32). » Pro isto mundo non rogat: neque enim qui sit prædestinatus, ignorat. Et est mundus de quo scriptum est: « Non venit filius hominis ut judicet mundum, sed ut salvetur mundus per ipsum (Joan. III, 17). » Unde et Apostolus: « Deus, inquit, erat in Christo mundum reconcilians sibi (II Cor. V, 19). »] Cum enim dicit quia non ignorat quo sit prædestinatus mundus, pro quo non rogat, manifeste demonstrat prædestinationem reproborum. Et quia est prædestinatio electorum et reproborum, gemina esse monstratur prædestinatio. Item in eodem (ibid.): [Quandiu enim credimus quod non videmus, nondum sumus ita consummati quemadmodum erimus, cum meruerimus videre quod credimus. Rectissime igitur ibi, « ut credat mundus; hic, ut cognoscat mundus: » tamen et ibi et hic « quia tu me misisti (Joan. XVII, 21), » ut noverimus quantum pertinet ad Patris et Filii insuperabilem charitatem, hoc nos modo credere quod tendimus credendo cognoscere. Si autem diceret, ut cognoscat quia tu me misisti, tantumdem valeret quantum hoc quod ait, « ut cognoscat mundus. » Ipsi sunt enim mundus, non permanentes inimicus, qualis est mundus damnationi prædestinatus, sed ex inimico amicus effectus, propter quem « Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi (II Cor. V, 19). » Ideo dixi: « Ego in eis, et tu in me; » tanquam diceret: « Ego in eis » ad quos misisti me; « et tu in me, » mundum reconcilians tibi per me. Propterea sequitur etiam illud quod ait: « Et dilexisti eos, sicut et me dilexisti (Ibid., 23). » In Filio quippe Pater nos diligit, quia « in ipso nos elegit ante mundi constitu-

tionem]. » Et hic dicens mundum damnationi prædestinatum, geminam ostendit prædestinationem. Item in eodem (*tract. xi*): [Quomodo ergo non erimus cum Christo ubi est, quando in Patre cum illo erimus, in quo est. Neque hinc Apostolus nobis quamvis nondum rem tenentibus, sed tamen spem gerentibus tacuit: ait enim: « Si resurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt quærite, ubi Christus est in dextra Dei sedens; quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram: mortui enim estis, et vita vestra abscondita est cum Christo in Deo (*Col. iii, 1-5*). » Ecce interim per fidem ac spem vita nostra ubi Christus est, cum illo est, quia cum Christo in Deo est. Ecce velut jam factum est quod oravit ut fieret dicens: « Volo ut ubi ego sum, et illi sint mecum (*Joan. xvii, 24*). » Sed nunc per fidem, quando autem fiet per speciem? « Cum Christus, inquit, apparuerit vita vestra, tunc et vos apparebitis cum illo in gloria (*Col. iii, 4*). » Tunc apparebimus quod tunc erimus, quia tunc apparebit non inaniter nos id credidisse ac sperasse antequam essemus facti, et cui Filius cum dixisset: « Ut videam claritatem meam, quam dedisti mihi, » continuo subjunxit « quia dilexisti me ante mundi constitutionem: » in illo enim dilexit nos ante mundi constitutionem, et tunc prædestinavit, quod in fine futurum est mundi. « Pater, » inquit, « juste, mundus te non cognovit » quia justus es, ideo te non cognovit: mundus quippe ille damnationi prædestinatus merito non cognovit; mundus vero, quem per Christum reconciliavit, non merito, sed gratia cognovit. Quid est enim eum cognoscere, nisi vita æterna? quam mundo damnato utique non dedit, reconciliato dedit. Propterea utique « mundus non cognovit, » quia justus es, meritis ejus, ut non cognosceret, tribuisti, et propterea mundus reconciliatus cognovit, quia misericors es, et ut cognosceret non ei merito, sed gratia subvenisti.] Et hic mundum damnationi prædestinatum dicens, geminam prædestinationem ostendit, quoniam prædestinationem eorum qui salvantur superius posita exempla satis superque demonstrant. Item in libro *Enchiridion* (*cap. 100*): [Hæc sunt « magna opera Domini exquisita in omnes voluntates ejus (*Psal. cx, 2*), » et tam sapienter exquisita, ut cum angelica et humana creatura peccasset, id est non quod ille, sed quod voluit ipsa fecisset, etiam per eandem creature voluntatem, qua factum est quod Creator noluit, impleret ipse quod voluit, bene utens et malis, tanquam summe bonus, ad eorum damnationem quos juste prædestinavit ad pœnam, et ad eorum salutem quos benigne prædestinavit ad gratiam.]

Item in libro quarto de *Natura et Origine animæ* ad Vincentium Victorem (*lib. iv, cap. 11*): [Absit enim hoc volens diluere, ut dicam, quæ ipse dixisti: Quod anima per carnem meruerit, inquinari, et esse peccatrix, nullum habens ante peccatum, quo recte id meruisse dicatur: et, Quod etiam sine baptismo originalia peccata solvantur: et, Quod regnum quoque cælorum non baptizatis in fine tribuatur. Hæc

atque hujusmodi venena fidei, nisi dicere timerem, fortasse de hac re definire aliquid non timerem. Quanto melius igitur non separatim de anima disputo, et affirmo quod nescio, sed quod apertissime Apostolum video docuisse (*Rom. v, 18*), simpliciter teneo: « Ex uno homine omnes homines ire in condemnationem » qui nascuntur ex Adam, nisi ita renascantur in Christo, sicut instituit ut renascantur, antequam corpore moriantur, quos prædestinavit ad æternam vitam misericordissimus gratiæ largitor: qui est et illis quos prædestinavit ad mortem æternam justissimus supplicii retributor.] In his duobus testimoniis manifestissime monstrat geminam venerabilis Augustinus prædestinationem.

Item in libro secundo de *Baptismo parvulorum*: [Ut autem innotescat quod latebat, et suave fiat quod non delectabat, gratia Dei est, qua adjuvat hominum voluntates: qua ut non adjuventur in ipsis itidem causa est, non in Deo, sive damnandi prædestinati sunt propter iniquitatem superbiæ; sive contra ipsam superbiam judicandi et eruditi filii sint misericordiæ. Unde Jeremias cum dixisset: « Scio, Domine, quia non est in homine vita ejus, nec viri est ut ambulet, et dirigat gressus suos, » continuo subjungit: « Corripe me, Domine; verumtamen in judicio, et non in furore tuo (*Jer. x, 23, 24*). » Tanquam diceret: Scio ad correptionem meam pertinere, quod minus abs te adjuvor, ut perfecte dirigantur gressus mei: verumtamen hoc ipsum noli sic mecum agere, tanquam in furore quo iniquos damnare statuisti; sed tanquam in judicio, quo doces tuos non superbire. Unde alibi dicitur: « Et judicia tua adjuvabant me (*Psal. xviii, 175*). » Nullius proinde humanæ culpæ in Deum referas causam: vitiorum namque omnium humanorum causa superbia est.] Hac sententia ostendit venerabilis Augustinus malos propter iniquitatem superbiæ damnationi prædestinatos, non autem ad peccatum: quoniam peccatum non est ex Deo. Neque enim auctor mali est Deus, pœnæ vero redditio ex Deo est. Quia justum est ut qui Deo pro humilitatem subdi noluit, propter superbiam cœlesti ultione feriatur. Unde prædestinatio Dei ad pœnam est, quam subituri sunt mali, qui perseverabunt in iniquitate: non autem ad peccatum; quia Deus auctor mali non est, neque placet Deo iniquitas, et eorum quæ operatur Deus prædestinator est; videlicet, vel bonorum quæ redditurus est sanctis, vel pœnarum, quas iniquis puniendis illaturus est. At vero malorum sicut non est auctor, ita nec prædestinator. Non enim peccatum ex Deo est, sed ex diabolo. Atque propterea suorum operum quæ vel misericorditer respicit, vel juste punit, prædestinator est: eorum autem quæ non agit, sicut vindex est, ita prædestinator non est. Item in libro decimo quinto de *Civitate Dei*: [Arbitror nos satis jam fecisse magnis et difficillimis questionibus de initio vel de fine mundi, vel animæ, vel ipsius generis humani: quod in duo genera distribuamus; unus eorum qui secundum hominem, alte-

rum eorum qui secundum Deum vivunt, quas etiam mystice appellamus civitates duas, hoc est duas societates hominum, quarum una est, quæ prædestinata est in æternum regnare cum Deo, altera æternum supplicium subire cum diabolo.] Item in libro novissimo de Civitate Dei cum de bonis, quæ largitur malis Deus, loqueretur, ait : [Quid igitur dabit eis quod prædestinavit ad vitam, qui hæc etiam dedit eis quos prædestinavit ad mortem.] Item in expositione psalmi noni, sumens testimonium ex Evangelio : « [Qui autem non credit, » inquit, « jam judicatus est (*Joan. iii, 18*) : » id est, isto occulto iudicio jam præparatus est ad illud manifestum.] Item inferius : [Non in toto corde confitetur Domino, qui de providentia ejus in aliquo dubitat. Sed quia jam cernit occulta sapientia Dei, quantum sit invisibile præmium ejus qui dicit : « Gaudemus in tribulationibus (*Rom. v, 3*), » et quemadmodum omnes cruciatus, qui corporaliter inferuntur, aut exercent conversos ad Deum, aut ut convertantur admoneant, aut juste damnationi ultimæ præparent obduros, et sic omnia ad divinæ providentiæ regimen referantur, quæ stulti quasi casu, et temere, et nulla divina administratione fieri putant.] In his omnibus testimoniis prædestinati ostenduntur mali ad pœnam, sed non prædestinati ad peccatum : quoniam eorum, quæ facturus est Deus, prædestinator est ; quæ vero non fecit, nec facturus est, ea non prædestinat. Quia autem judicaturus est mundum, et impios justo supplicio pro iniquitatibus suis damnaturus, propterea reos prædestinavit ad pœnam, et pœnam prædestinavit illis : ad peccatum autem non eos prædestinavit ; quoniam non est Deus auctor iniquitatis, quoniam sicut justitia ex Deo est, et omne opus bonum ; ita iniquitas, et omne opus pravum ex diabolo. Unde et sanctus Augustinus hoc ipsum insinuans ait paulo superius : [Nullius proinde culpæ humanæ in Deum referendam causam : vitiorum namque omnium humanorum causa superbia est.] Et Cassiodorus cum dicit peccatores in prædestinatione repulso eos qui damnandi sunt in iudicio, ostendit propter iniquitatem damnandos, quæ prædestinata a Deo non est ; damnandi vero ipsi prædestinati sunt ; quia justum est ut pœna inferatur eis qui noluerunt obedire præceptis justitiæ. Item in libro de Perfectione justitiæ (c. 13) : [« Deus de cœlo respexit super filios hominum, ut videat si est intelligens aut requirens Deum (*Psal. xiii*). » Hoc ergo « bonum » quod est requirere Deum, « non erat qui faceret, non erat usque ad unum (*Ibid.*), » sed in eo genere hominum quod prædestinatum est ad interitum ; super hos enim respexit Dei præscientia, protulitque sententiam.] Quod sanctus Augustinus in hac sententia malos dicit ad interitum prædestinatos, ne hoc (interitum) peccatum intelligamus, sed peccati vindictam quæ in se reddenda est peccatoribus, beatus Fulgentius in libro ad Monimum discipulum suum (*lib. i, c. 6*) satis manifeste demonstrat. In quo libro et prædestinationem malorum

A docet ad supplicium, et quia Deus ad iniquitatem nullum prædestinat, verissima ratione insinuat ; de quo libro pauca excipere volui, et huic operi inserere. Ait enim :

[Quod ergo ante gehennam mali pereunt, non est divini operis, sed humani : quod autem in gehenna perituri sunt, hoc facit Dei æquitas, cui nulla placet peccantis iniquitas. « Qui » enim « diligit iniquitatem, odit animam suam (*Psal. x, 6*). » Et dicit Joannes quia « Omnis qui facit peccatum, et iniquitatem facit, et peccatum est iniquitas (*I Joan. iii, 4*). » Et Deus per prophetam dicit quia « Anima, quæ peccaverit, ipsa morietur (*Ezech. xviii, 4*). » De Filio autem Dei Joannes dicit : « Scimus quia ille apparuit, ut peccata tolleret, et peccatum in eo non est (*I Joan. iii, 5*). » Sicut ergo peccatum in eo non est, ita peccatum ex eo non est : quod autem ex eo non est, opus ejus utique non est. Quod autem nunquam est in opere ejus, nunquam fuit in prædestinatione ejus. Non ergo prædestinati sunt mali ad hoc quod male operantur, a concupiscentia substracti et illecti, sed ad hoc quod juste patiuntur inviti. Prædestinationis enim nomine non aliqua voluntatis humanæ coactitia necessitas exprimitur, sed misericors et justa futuri divini operis sempiterna dispositio prædicatur. « Deo » autem « misericordiam, et iudicium (*Psal. c, 1*) » cantat Ecclesia, cujus hoc opus est in homine, ut occulto voluntatis suæ, non tamen injusto consilio, aut gratuita misericordiam præroget misero, aut debitam justitiam rependat injusto. Imo aut misericorditer debitori donet quod si vellet juste posset exigere : aut juste cum usuris quod suum est exigat, et iniquo debitori quod debetur iniquitatibus reddat. Ac sic ut istum prorsus indignum misericordia præveniat, aut illum ita dignum inveniat. Ipse etenim donat gratis indigno gratiam, qua justificatus impius illuminetur munere bonæ voluntatis, et facultate bonæ cooperationis ; ut præveniente misericordia bonum velle incipiat et subsequente misericordia bonum quod vult facere valeat. Utrumque autem prædestinando Deus, et præparavit in illa incommutabili voluntate, in qua sic futurum effectum hominis renovandi disposuit, ut ejus voluntas in opere novo nova esse non possit (*cap. 8*). Donat etiam gratiam digno in retributionem mercedis æternæ, ut scilicet sive cum impium pie justificat justus, quia de ipso Apostolus dicit : « Ut sit ipse justus et justificans eum, qui ex fide est Jesu (*Rom. iii, 26*) ; » seu cum justum juste glorificat pius, « quia quos justificavit, illos et glorificavit (*Rom. viii, 30*), » eadem sit operatio gratiæ quæ meritum hominis bonum, et initiat ad justitiam, et consummat ad gloriam : primo in homine inchoans voluntatem bonam, deinde eamdem voluntatem adjuvans inchoatam, ut eadem voluntas et divino dono bona sit, et divino adjutorio malam superare concupiscentiam possit ; et Deo perficiente talis postmodum ipsa voluntas sit, ut malam concupiscentiam habere non possit ; ac sic in præsenti vita gratiæ adjutorio infir-

mitati non cedat, in futura autem gratiæ beneficio infirmitatem non habeat; et nunc recreetur continuo iuvamine medicaminis : tunc vero fruatur æterna plenitudine sanitatis. Hæc autem Deus, sicut in prædestinatione semper habuit, sic per gratiam sicut prædestinaverat facit. Prædestinationis itaque ipsius insinuatur agnitio, cum dicit Scriptura : « Et præparatur voluntas a Domino (*Prov. viii, juxta LXX*). » Non autem ob aliud præparata dicitur, nisi quia danda prædicitur. A quo enim præparatur per bonitatem sempiternam, ab ipso datur per indebitam gratiam.] In hac sententia dicit Deus prædestinat, et quid non prædestinat probabili ratione discernit, quia demonstrat peccatum non esse in prædestinatione Dei, sed pœnam peccati. At vero beata merita sanctorum et remunerationem utraque in prædestinatione Dei esse fatetur, quia utraque a Deo sunt. Non enim aliquid boni habent sancti, nisi a Deo, et remuneratio pro bonis, quæ gesserunt electi, a Deo est, propterea utraque a Deo sunt prædestinata. Item in sequentibus (*cap. 12*) : [Ideo ergo in promissis Dei nulla est falsitas, quia in faciendis nulla Omnipotenti est difficultas, et propterea ibi nunquam deest voluntatis effectus; quia voluntas ipsa non aliud invenitur esse quam virtus. Quidquid autem vult potest, qui quantum vult tantum potest. Propterea de illo solo digne dicitur : « Omnia quæcunque voluit fecit (*Psal. cxiii et cxxxiv*). » Et iterum : « Subest enim tibi, cum voles, posse (*Sap. xii, 18*). » Ideo diximus tantam ibi esse virtutem voluntatis, quanta et voluntas ipsa virtutis : quia cui semper subest, cum volet, posse, non aliud est in illo velle, quam posse (*cap. 13*). Quia ergo Deus nulla necessitate compellitur, ut aliquid nolens permittat, nullius utique adversitatis impeditur obstaculo, quo id quod promisit, aut minus quam vult, aut tardius faciat. Proinde potuit, sicut voluit, prædestinare quosdam ad gloriam, quosdam ad pœnam. Sed quos prædestinavit ad gloriam, prædestinavit ad justitiam : quos autem prædestinavit ad pœnam, non prædestinavit ad culpam.] Item paulo inferius : [In sanctis igitur coronat Deus justitiam, quam eis gratis ipse tribuit, gratis servavit, gratisque perfecit. Iniquos autem condemnavit pro impietate vel injustitia, quam in eis ipse non fecit. In illis enim opera sua glorificat; in istis autem opera non sua condemnat. Hoc itaque prædestinavit Deus, quod erat ipse facturus, aut quod fuerat largiturus. Illud vero nullatenus prædestinavit, quod sive per gratiam, seu per justitiam facturus ipse non fuit.] Item in eodem (*cap. 23*) : [Fidelibus congruit credere et fateri Deum bonum, et justum præscisse quidem peccatores homines, quia nihil enim latere potuit futurorum (neque enim vel futura essent, si in ejus præscientia non fuissent, non tamen prædestinasse quemlibet hominem ad peccatum; quia si ad peccatum aliquod Deus hominem prædestinaret, pro peccatis hominem non puniret. Dei enim prædestinatione aut peccatorum præparata est pia remissio, aut peccatorum justa

punitio. Nunquam igitur Deus ad hoc hominem potuit prædestinare, quod ipse disposuerat, et præcepto prohibere, et misericordia diluere, et justitia punire. Iniquos itaque, quos præscivit Deus hanc vitam in peccato terminaturos, prædestinavit supplicio interminabili puniendos : in quos sicut culpanda non est præscientia humanæ iniquitatis, ita prædestinatio justissimæ laudanda est ultionis; ut agnosceretur non ab eo prædestinatum hominem ad qualecunque peccatum, quem prædestinavit peccati merito puniendum (*cap. 24*). Deus itaque omnia hominum opera, sive bona sive mala præscivit, quia eum latere nihil potuit, sed sola bona prædestinavit, quæ se in filiis gratiæ facturum esse præscivit : mala vero futura opera illorum quos non prædestinavit ad regnum, sed ad interitum præscivit potentissima deitate, et ordinavit provida bonitate : et quia præscius fuit, quod eadem mala non solum ipse facturus non esset, sed nec homo in quantum ei humiliter adhæsisset, in eo nobis insuperabilem potentiam præscientiæ suæ magis ostendit, quia nec in malis prædestinationem justitiæ suæ vacare permisit. Ostensus itaque Deus quid reddendum præsciverit, quid donandum, prædestinavit illos ad supplicium, quos a se præscivit malæ voluntatis vitio discessuros; et prædestinavit ad regnum, quos ad se præscivit misericordiæ prævenientis auxilio redituros, et in se misericordiæ subsequentis auxilio esse mansuros. In istis misericordiam custodiens, in illis justitiam tenens : istis quod promisit pie tribuens, illis nihilominus quod prædixit juste retribuens. Sic autem Deus non omnia promisit quæ prædixit, quamvis prædixerit omnia quæ promisit sicut non omnia prædestinavit quæ præscivit, quamvis omnia prædestinata præsciverit. Præscivit enim hominum voluntates bonas et malas : prædestinavit autem non malas, sed bonas solas. Et licet in ejus prædestinatione non fuerit, ut malitiam voluntati humanæ dedisset, fuit tamen in ejus prædestinatione, quid humanæ voluntatis malitiæ reddidisset propter hoc quia, sicut Psalmista testatur, « Misericors est Dominus et justus (*Psal. cxiv, 5*), » prædestinavit justos ad gloriam, iniquos ad pœnam. Justificandis ergo atque glorificandis prædestinatum misericordiæ suæ opus prædixit pariter, et promisit. Iniquis autem prædestinatum justitiæ suæ opus prædixit tantummodo, non promisit.] Item in eodem (*cap. 26*) : [In sanctis igitur perfecturus est Dominus, quod ut essent boni, gratis dedit. Quod autem daturum se præscivit, in æterna bonitatis dispositione prædestinavit. Ipsa est enim prædestinatio Dei, sempiterna scilicet dispositio futuri operis Dei. Porro autem in iniquis puniturus est, quod ut essent mali non dedit; nec eos ad iniquitatem aliquam prædestinavit; quia ut inique vellent, hoc eis daturum ipse non fuit. Et quia malæ voluntatis perseverans iniquitas nulla remanere non debuit, tales ad interitum prædestinavit, quia talibus justæ punitiois supplicium præparavit. Quod utique manifesto Dominus ipse sermone

perducit, in eo quod a se ostendit paratum non solum regnum ubi lætentur boni, sed et ignem æternum ubi crucientur mali. Bonis etenim dicturus est : « Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum quod vobis paratum est a constitutione mundi (*Matth. xxxv, 34*). » Malis autem dicturus est : « Ite, maledicti, in ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis ejus (*Ibid., 41*). » Ecce ad quod Deus iniquos et impios prædestinavit, id est ad supplicium justum, non aliquod opus injustum; ad pœnam, non ad culpam; ad punitionem, non ad transgressionem; ad interitum, quem ira justis Judicis peccantibus reddidit; non ad interitum, quo in se iram Dei peccantium iniquitas provocavit. Quod beati Apostoli prædicatione manifestat, qui malos, quos in æternum damnaturus est Deus, « vasa » vocat « iræ, » non culpæ. Ait enim : « Quod si volens Deus, ostendere iram, et notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia vasa iræ aptata in interitum ut ostenderet divitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ, quæ præparavit in gloriam (*Rom. ix, 22, 23*). »]

In hac extrema sententia notandum quod de Evangelio sumens testimonium, ait prædestinatos malos in ignem æternum, eo quod dicturus est Dominus in judicio, non solum bonis, ut percipiant regnum sibi paratum a constitutione mundi, verum quod malis dicturus est : « Ite, maledicti, in ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis ejus; » ex hoc enim approbat quod iniquos et impios Dominus prædestinaverit ad supplicium, eo quod illis dicturus est : « Ite in ignem æternum. » Unde qui volunt dicere quod pœna prædestinata sit injustis, non injusti prædestinati sunt ad pœnam, viderint qualiter hujus auctoris dicta intelligant : cui enim paratur pœna, is nimirum præparatur ad pœnam. Item in eodem (*cap. 26*) : [Vasis vero iræ nunquam Deus redderet interitum, si non spontaneum inveniretur homo habere peccatum : quia nec Deus peccanti homini juste inferret iram, si homo ex prædestinatione Dei cecidisset in culpam : sed quia causam iniquitatis suæ ex propria homo habuit voluntate, propterea beatus Paulus « sustinuisse » asserit Deum « in multa patientia vasa iræ aptata in interitum (*Rom. ix, 21*). » Hæc igitur ira ideo talibus vasis interitum reddidit, quia in eis meritum voluntariæ iniquitatis invenit. Quomodo autem peccati servo iram justus Dominus intulisset, si servus ex prædestinatione Domini peccasset? In hoc itaque ista vasa Deus aptavit, in quo prædestinavit, hoc est in interitum : Num utique interitum quem Paulus malis repente superventurum denuntiat dicens : « Cum enim dixerint, Pax et securitas, tunc repentinus eis superveniet interitus (*I Thess. v, 3*). » Quod si Deus tales in peccatum prædestinaret, non eos Apostolus « vasa iræ » mallet nominare, sed culpæ; nec in interitum talia vasa, sed in peccatum dicerentur aptata. Nunc autem ideo « vasa iræ » dicuntur, ut ostendatur in talibus ex Dei prædestinatione hoc

A non esse quod est male ab eis admissum, sed quod est talibus bene redditum (*cap. 27*). Bene quippe malis interitus a Deo redditur, quamvis sit malus interitus eis qui nunc juste deseruntur et postmodum juste torquebuntur. In talibus enim judicium suum Deus desertione inchoat, cruciacione consummat; nam et hoc tempore, quo discedentes malos deserit, Deus non operatur in eis quod ei displicet, sed operatur per eos quod ei placet, postmodum eis redditurus quod ab ejus justitia merentur. Recipient enim, non pro eo quod Deus bene usus est eorum operibus malis, sed pro eo quod ipsi male abusi sunt Dei operibus bonis. Tales itaque Deus aptavit in interitum punitionis, quem peccatori justus judex prædestinatione justa decrevit, non in peccatum, quod homo non ex prædestinatione divina, sed ex voluntate sua male concupiscendo cœpit et male operando perfecit. « Concupiscentia » enim « concipiens peperit peccatum, peccatum vero consummatum genuit [*al., generat*] mortem (*Jac. i, 15*). » Non ergo iniqui prædestinati sunt ad mortem animæ primam, sed prædestinati sunt ad secundam, id est « ad stagnum ignis et sulphuris, » de quo beatus Joannes dicit : « Et diabolus qui seducebat eos missus est in stagnum ignis et sulphuris (*Apoc. xx, 9*); » et alio loco : « Et mors et infernus missi sunt in stagnum ignis (*Ibid., 15*). » Hæc mors secunda est « stagnum ignis; » et qui non est inventus in libro vitæ scriptus, « missus est in stagnum ignis. » Rursus dicit : « Dubiis autem et infidelibus, contaminatis, et homicidis, et impudicis, et veneficis et idolis servientibus, et omnibus mendacibus, pars eorum in stagno ardenti et sulphure, quod est mors secunda (*Apoc. xxi, 8*). » Illam secundam nuncupat mortem quæ sequitur ex sententia judicis, non illam quæ præcessit in mala concupiscentia peccatoris.]

C Per omnia doctor iste iniquos præordinatos esse ad pœnalem vitam iniquitatibus suis dogmatizat : ad pœnalem vero non esse præordinatos, quoniam iniquitas Deo non placet, nec eorum est prædestinator, quorum non est auctor. Sed cum scierit hominem peccatum, et in peccatis permansurum, prædestinavit eum ad pœnas quas juste esset passurus, nec hæc prædestinatio compulit eum ad peccatum, aut certe ex necessitate ad pœnas : quoniam, sicut ipse testatur « qui omnia novit, » novit etiam et singulorum facta, novit et fines singulorum, et ex eo quod in eis vidit et cognovit, ex eo etiam et prædestinavit quid de singulis esset acturus. Sicut enim præscientia ejus neminem compellit ad peccatum, cum utique præscierit singulorum ante sæcula æterna peccata, ita quoque et prædestinatio ejus neminem compellit ad pœnam, licet et antequam nascatur aliquis, prædestinatus sit, si permansurus est in iniquitate, ad pœnam. Ex eo enim quod præscivit singulos quid essent acturi ex eo et prædestinavit æternitate consilii sui quid esset de singulis factururus. Item Cassiodorus in expositione psalmi cviii, cum

• De Hincmaro et similibus;

tractaret versiculum eum qui dicit : « Fiant nati ejus in interitum, in generatione una deleatur nomen ejus, » hæc subjunxit : [Eosdemque natos dicit, quos superius pupillos ait. Et quoniam solent aliqui peccatorum genus propagare longinquum, ipsam quoque spem illis prosperitatis abscidit, ne quo se bono pessimæ mentes consolarentur sive magis una generatio illa dicenda est, quando nascimur in peccatis ; et ideo petit ut ad secundam, id est ad regenerationem, non perveniant : qui tamen in prædestinatione repulsi sunt ut in prima peccatorum suorum fæce dispereant, ne secundæ natiuitatis beneficio laqueum mortis evadant.] Sed hæc et illis similia dicuntur de illis qui in Domini judicatione damnandi sunt, et hic per prædestinationem repulsos dixit, quos in æternam damnationem in judicio mittendos pronuntiat : vidit enim malos perseveraturos Deus in malo, et ideo apud æternam præscientiam suam talibus prædestinavit pœnam. Non ideo tamen compelluntur ad pœnam quia non ex eo quod prædestinati sunt judicantur, sed ex eo quod peccatores præsciti sunt, ad pœnas prædestinati cognoscuntur : sicut enim nemo potest imputare Deo quod peccat, ita quoque quod pro peccatis puniendus sit. Peccat enim propria voluntate delinquens, puniendus autem est justo judicio judicantis : et sicut peccati causa non ex Dei præscientia descendit, quia nullus idcirco peccat quia Deus eum peccaturum præscierit, sed idcirco quia magis propriæ concupiscentiæ obedit quam præcepto prohibentis Dei a peccato : ita quoque nullus idcirco ad pœnam vadit, quia hoc in Dei prædestinatione ante fuerat : ex eo enim quod præscitus est in peccatis permansurus, et sine pœnitentiæ fructu vitam præsentem terminaturus, ex eo deputatus est ad pœnam. Et sicut causa peccati concupiscentia est, qua magis obeditur voluntati carnis quam præcepto divino, ita pœnæ deputationis causa est peccati perpetratio, et postea pro peccato nulla digna satisfactio. Hinc sanctus Isidorus Hispalensis episcopus, vitæ meritis et sapientiæ lumine præclarus, catholicorum sequens doctrinam magistrorum, in libro secundo Sententiarum (*cap. 6*) geminam fore prædestinationem tam sensuum quam verborum attestatione docet, dicens : [Gemina est prædestinatio, sive electorum ad requiem, sive reproborum ad mortem. Utraque divino agitur judicio, ut semper electos superna et interiora sequi faciat, semperque reprobos, ut infima et exteriora delectent, deserendo permittat. Sicut ignorat homo terminum lucis et tenebrarum, vel utriusque rei quis finis sit, ita plenius nescit quis ante suum finem luce justitiæ præveniatur, vel quis peccatorum tenebris usque in suum terminum obscuretur, aut quis post lapsum tenebrarum conversus resurgat ad lucem. Cuncta hæc Deo patent, hominem vero latent : quamvis justorum conversatio in hac vita probabilis sit, incertum tamen hominibus esse, ad quem sint finem prædestinati, sed omnia reservari futuro examini. Mira dispositio est supernæ distributionis, per quam

A hic justus amplius justificatur, impii amplius sordidatur. Malus ad bonum aliquando convertitur, bonus ad malum aliquando reflectitur; vult quis esse bonus et non valet; vult alter esse malus, et non permittitur interire, datur ei qui vult, esse bonus: alius nec vult, nec datur ei, ut sit bonus: iste nascitur in errore et moritur; ille in bono quo cœpit usque in finem perdurat. Tandiu iste stat quousque cadat; ille male diu vivendo, in fine salvatur, respectusque convertitur; vult prodesse in bono justus nec prævalet, vult nocere malus et valet. Iste vult Deo vacare, et sæculo impeditur: ille in negotiis implicari cupit nec perficit. Dominatur malus bono, bonus damnatur pro impio, impius honoratur pro justo; et in hac tanta obscuritate non valet homo divinam B perscrutari dispositionem et occultum prædestinationis perpendere ordinem.]

Quibus verbis non solum quod sit electorum numerus præmio coronandus, et reproborum multitudo pœna in judicio ferienda, divinæ prædestinationis ordine dispositum fore clarissime demonstrat, verum utriusque ordinis, id est tam electorum quam reproborum, vita quo cursu quoque tramite volubilis mundi tempora pertranseat, sicut superni moderaminis legem non egreditur, ita cœlestis dispositione secreti docet esse prædestinatum. Utrorumque de fine, videlicet electorum seu reproborum, loquens ait : [Gemina est prædestinatio, sive electorum ad requiem, sive reproborum ad mortem.] Hæc autem prædestinatio quemadmodum in singulis operetur sequenti sententia monstrat. [Utraque, inquam, divino agitur judicio, ut semper electos superna et interiora sequi faciat, semper reprobos, ut infima et exteriora delectent, deserendo permittat.] Docet enim quod prædestinationis ordo cœlestis discrimine judicii liberetur, et electos divini amoris flamma, succendens, interiora, id est spiritualia et superna, id est cœlestia, concupiscere semper faciat et sequi : at reprobos justo quidem judicio, mortalibus tamen occulto, dum desiderio supernæ patriæ non irradiat, atque eos invisibilis boni amore extorres derelinquit, non interiora, sed exteriora, non superna, sed infima, hoc est non spiritualia sed corporalia, non cœlestia sed terrena bona diligere se quique permittit. Non enim veritatis quisquam bonum; vel amare potest, vel assequi, nisi veritatis luce commonitus ipsa protestante veritate. « Nemo venit ad me, nisi Pater attraxerit eum (*Joan. vi, 44*); » et alibi : « Nemo novit Patrem nisi Filius, et cui voluerit, Filius revelare (*Matth. xi, 27*); » attrahi autem ad Christum quid est nisi ut in eum credatur et credendo sequatur. Sic quoque per Filium revelari Patrem non est aliud nisi fidei oculis Patrem videre, et dilectionis obsequio venerari; quem vero Pater trahat ad Christum, et cui Filius revelet Patrem, non humano, verum divino censetur judicio. Et in hac quidem mortalitate nulli cognitum quis ita trahatur ad Christum, vel cui sic Filius revelet Patrem, ut sit de numero electorum. Hinc beatus Isidorus prosequitur, dicens :

[Sicut ignorat homo terminum lucis et tenebrarum, A vel utriusque rei quis finis sit : ita plenius nescit quis ante suum finem luce justitiæ præveniatur, vel quis peccatorum tenebris usque in suum terminum obscuretur, aut quis post lapsum tenebrarum, conversus resurgat ad lucem.] Terminum lucis et tenebrarum ignorat homo, quoniam nescit in quo justitiæ lux usque ad terminum vitæ, quasi usque ad finem diei perseverabit ; neque cognovit in quo iniquitatis tenebræ tanquam noctis umbræ perpetuo debeant permanere. Quis enim sit de numero electorum, aut quis habeatur de sorte reproborum Deo quidem manifestum habetur, humanæ vero scientiæ penitus est absconsum. Quod hujus auctoris sententia declarat cum ait. [Cuncta hæc Deo patent, hominem vero latent.] Deinde quoque inculcans di- B
vinæ prædestinationis secretum infert. [Quamvis justorum conversatio in hac vita probabilis sit, incertum est tamen hominibus ad quem finem sint prædestinati, sed omnia reservari futuro examini.] Si quidem quanquam probabilis vitæ cursu videantur justii contendere, quid tamen divino dispositionis secreto eorum de fine decernatur, illius solummodo sapientiæ manifestum est, cujus amplitudinem scientiæ nihil potest latere. At vero mortalitatis hujus hominem tenebras patientem tantæ profunditatis abysus nequaquam illustrat, verum densissimæ noctis caligine involvuntur omnia, donec venturi lumen judicii singulorum facta quo sine sudaverint innotescat. Tuncque sanctorum vita quæ probabili cursu hujus in mundi volubilitate videtur dirigere, manifestabi- C
tur utrum quod egisse videbatur bonum, amore sæculi an amore cœlestis patriæ peregerit : divinæ tamen dicit prædestinationis exâmine dispositum, quem sint singuli finem sortituri ; hoc est qui cœlestis patriæ beatitudinem percepturi, quique perennis miseræ calamitatem subituri sint. Unde secundo in loco, geminæ prædestinationis intimat secretum dum dicit : [Sanctos quamvis in hac vita probabiliter conversentur, incertum tamen esse ad quem sint finem prædestinati.] Dicendo namque incertum esse ad quem sint finem prædestinati, ostendit non omnes homines ad unum consummationis contendere finem : verum alios sui laboris finem æternæ præmii remunerationis assecuturos, alios vero perpetuæ damnationis tormenta adepturos : qui vero illum, quive ad istum pertineant finem, in hac mortalitatis caligine nulla veritatis manifestatione comprehenditur ; supernæ tamen dispensationis examine, prædestinatum fore doctor iste testatur. Cujus sententiæ Dominus ad Job loquens consentire videtur dicens : « Dic mihi si nosti omnia : per quam viam spargitur lux, et tenebrarum quis locus sit ; ut ducas unumquodque ad terminos suos (Job xxxviii, 18-20). » Lucis nomine sanctorum vitam, tenebrarum vero nuncupatione reproborum designat, quia videlicet Deo, cui manifesta sunt omnia, certissime claret quos lux supernæ gratiæ usque in vite terminum illustrabit, et quos infidelitatis tenebræ ante

mortis exitum non relinquent. Bene autem ait, « per quam viam spargitur lux, et tenebrarum quis locus sit. » Lux enim divinæ visitationis non uno, verum multiplici modo electorum corda perfundit, alios isto, alios illo clarificans munere, atque istos ab utero matris, illos a pueritiæ tempore, hos autem a juventutis fervore, nonnullos vero in senectutis processu de peccatorum tenebris ad lucem justitiæ convertit. Igitur quoniam diverso gratiarum munere supernus Judex electos magnificat, diversisque ætatis temporibus ad veritatis viam evocat, merito dicitur, « per quam viam spargitur lux : » id est, lux cœlestis gratiæ mentes electorum illuminans, qua via, id est quo supernæ dispositionis ordine dispertiatur, non humanæ mentis infirmitas comprehendit, sed cœlestis judicii secreta noverunt. Similiter quoque « quis locus sit tenebrarum, » id est, in quorum cordibus vel incredulitatis umbræ vel actionis perversæ debeant usque in finem tenebræ perseverare, humanæ quidem scientiæ non patet, divinæ vero sapientiæ notum est. Hinc etiam infertur : « ut ducas unumquodque ad terminos suos. » Ad terminos suos unumquodque ducitur, quando qui finis meritorum gratia suorum singulos maneat, unicuique confertur, ut istum pro bene gestorum certamine studiorum gloria condecoret ; illum vero pro male factorum intentione laborum pœna coercet, quatenus illum sui cursus finem accipiat, quem certaminis sui proposito petebat, ut videlicet qui pro laboris sui studio cœlestis patriæ quæsivit retributionem, accipiat in munere quod expetivit certamine : qui vero terrena pro cœlestibus, caduca pro manentibus appetivit, non æternæ beatitudinis præmii, quod non concupivit, verum sempiternæ damnationis pœnam inveniet, pro qua laboravit ; quoniam quamvis invitus ad eam perveniat, nec licet male operans pœnas in fine, sed gloriam concupiscat, quando tamen æternæ præmia vitæ non est accepturus, pro qua non laboravit, pœnas capiat damnationis æternas : quisquis enim sempiterni honi fiet expers, perpetui compos mali efficitur. Qui sint autem, vel hæc vel illa percepturi, ille tantum novit, « qui ducit unumquodque ad terminos suos. » Solus etenim singulorum terminos novit, qui cordis intentionem uniuscujusque cognovit, atque quo sit in proposito mentis perseveraturus non ignorat. Isque « unumquemque ad terminos suos perducit » : quia illum singulis retributionis daturus est terminum, ad quem mentis intentio suam direxit actionem. Sic ergo verum esse convincitur, quod sanctus Isidorus dicit quia : [Quamvis justorum conversatio in hac vita probabilis sit, incertum tamen hominibus esse ad quem sint finem prædestinati, sed omnia reservari futuro examini.] Hinc etiam subjungens, ait : [Mira dispositio est supernæ distributionis, per quam hic justus amplius justificatur, impius amplius sordidatur,] et quæ sequuntur. Superius de fine singulorum superna prædestinatione disposito disputavit, nunc jam docere incipit, quod tam electorum quam

reproborum vita divinæ dispositionis ordine dirigatur in hujus curriculo temporis. Et quemadmodum singulorum actiones in hac vita Conditor disponat sempiterno providentiæ suæ consilio, prædestinatum habet. Etsi enim actiones humanæ novæ sunt quia temporales, divinæ tamen dispositionis consilium non est novum, quia æternum. Ait autem : [Mira est itaque dispositio supernæ distributionis, perquam hic justus amplius justificatur, et impius amplius sordidatur.] Unde scribitur in Apocalypsi : « Justus justificetur adhuc, et qui in sordibus est, sordescat adhuc (*Apoc. xii, 14*). » Malus ad bonum aliquando convertitur, bonus ad malum aliquando reflectitur. Et Apostolus : « Ergo cujus vult Deus miseretur, et quem vult indurat (*Rom. ix, 18*). » [Vult quis esse bonus, et non valet : vult alter esse malus, et non permittitur interire.] Et Scriptura sancta dicit : « Considera opera Domini, quia nemo potest corrigere quem ille despexerit (*Eccle. vii, 14*). » [Datur ei qui vult esse bonus; alius nec vult, nec ei datur ut sit bonus.] Apostolus quoque : « An non habet potestatem figulus lutum ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud vero in contumeliam (*Rom. ix, 21*). » [Iste nascitur in errore et moritur, ille in bono quo cœpit usque in finem perdurat.] Et de Sapientia psallitur : « Quæ aperis, et nemo aperit (*Apoc. iii, 7*). » [Tandiu stat iste, quousque cadat; ille diu male vivendo in sine salvatur, respectusque convertitur.] Et Dominus per Moysen : « Ego occidam et vivificabo, percutiam et ego salvabo, et non est qui de manu mea possit cruere (*Deut. xxxii, 39*). » [Vult prodesse justus in bono, nec prævalet, vult nocere malus et valet : iste vult Deo vacare et sæculo impeditur; ille negotiis implicari cupit, nec perficit. Dominatur malus bono, bonus damnatur pro impio, impius honoratur pro justo.] Ecclesiastes quoque : « Est malum, quod vidi sub sole quasi per errorem egrediens a facie principis : positum stultum in dignitate sublimi, et divites sedere deorsum; vidi servos in equis, et principes ambulantes quasi servos super terram (*Eccle. x, 5-7*). » Item : « Vidi sub sole in loco iudicii impietatem, et in loco justitiæ iniquitatem (*Eccle. iii, 16*). » Annæ quoque prophetia : « Dominus mortificat et vivificat, deducit ad inferos et reducit. Dominus pauperem facit et ditat, humiliat et sublimat (*I Reg. ii, 6*). » Cumque hæc omnia divino fieri iudicio nemo catholicorum dubitare debeat, causa cur ita gerantur soli Deo nota est, quæ tamen non potest esse nisi justa, est enim ab illo, cujus dispositio non potest esse injusta. Et quoniam humana nequit scientia comprehendere, merito sic hujus sententiæ finem beatus Isidorus terminat dicens : [Et in hac tanta obscuritate non valet homo divinam perscrutari dispositionem, et occultum prædestinationis pendere ordinem.] Ecce præfatus doctor manifeste nos docuit fines tam electorum, quam reproborum prædestinatos a Deo, et non solum fines, verum etiam quis in bono quo cœpit usque in finem perseveret, quisque malum, quod

cœpit, usque in vitæ terminum non relinquat, vel quis quove tempore de malo ad bonum convertatur : seu quis quandoque de bono ad malum reflectatur, divinæ dicit prædestinationis ordine disponi. Nec solum ista, verum etiam cursum vitæ humanæ divinæ legis moderatione testatur contineri : cujus quoque dictis sacrarum paginas Scripturarum cernimus attestari. Quæ cum ita sint negare geminam fore prædestinationem nescio qua fronte possumus. Quod si quis auctoris hujus sententiam repudiat, videat quemadmodum Scripturæ sanctæ contradicat, cujus testimonia condemnare hujus doctoris sensibus omnino cognoscimus. Nisi forte dicat aliquis a Deo mundum non regi. Quod quia catholicorum nemo negare præsumit, claret quia divina dispositione non solum præsentia, verum etiam præterita reguntur, et futura. Quod cum ita sit nullus fidelium dubitat in Deo nihil mutabile, nihilque variabile fieri : quod cum certissime credatur, sequitur, ut nec novum consilium nec novam dispositionem, nec novum apud Deum ordinem esse sentiamus. Quare sequitur, ut universa, quæ per varia temporum curricula judicat Deus, aut disponit aut ordinat in creatura sua, semper in æternitate consilii sui, sic iudicata, disposita, ordinata fuerunt, quemadmodum in temporibus ab ipso judicantur, disponuntur, ordinantur. Finis autem tam malorum, quam honorum, ad divinam respicit dispositionem; humanæ quoque cursus vitæ divinæ dispositionis iudicium nequaquam fugit : utraque igitur sempiterni dispositione consilii prædestinata sunt. Cumque non idem, verum distinctus sit finis electorum, seu reproborum, quemadmodum etiam vitæ cursus eorum, sequitur, ut divinæ prædestinationis ordo, quo finis honorum malorumque dirimitur, non idem sit, sed diversus. Quemadmodum doctoris istius sententia docemur dicentis : Geminæ est prædestinatio, etc. Satis igitur doctorum auctoritate catholicorum instructi sumus geminam esse prædestinationem. Verum ne ista fortassis alicui minus sufficiant, addamus etiam aliquid ex libris istius ipsius auctoris, quos nosse cupientibus satisfiat, et acquiescere nolentes testimoniorum copia superentur. In libro itaque Differentiarum, dum divinæ gratiæ infusionem ab humano distingueret arbitrii libertate, sic ait (*Isidor., lib. ii, diff. xxxii, 115-119, 122*) :

[Inter gratiæ divinæ infusionem, et humani arbitrii voluntatem hoc interest : arbitrium est voluntas liberæ potestatis, quæ per se sponte vel bona vel mala appetere potest. Gratiæ autem est divinæ misericordiæ gratuitum donum, per quod et bonæ voluntatis initium, et operis promeremur effectum. Divina quippe gratia prævenit homo ut bonus sit, nec humanum arbitrium Dei gratiam antecedit, sed ipsa gratia Dei nolentem hominem prævenit, ut etiam bene velit. Nam pondere carnis homo sic agitur, ut sit ad peccatum facilis, ad poenitendum tardus. Habet de se unde corruat, et non habet unde surgat, nisi gratia Conditoris, ut erigatur, manum jacenti exten-

dat. Denique homini per Dei gratiam liberum restatur arbitrium, quod primus homo perdiderat : nam ille habuit inchoandi boni liberum arbitrium, quod tamen Dei adiutorio perficeretur. Nos vero et inchoationem liberi arbitrii, et perfectionem de Dei sumimus gratia, quia et incipere et perficere bonum de ipso habemus, a quo et gratiæ donum datum, et liberum arbitrium in nobis est restauratum. Dei ergo est bonum quod agimus, propter gratiam prævenientem et subsequentem : nostrum vero, propter obsequentem liberi arbitrii voluntatem. Nam si Dei non est, cur illi gratias agimus? Et si nostrum non est, cur retributionem bonorum operum expectamus? Proinde ergo in eo quod gratia Dei prævenitur, Dei est : in eo vero quod ad bene operandum prævenientem gratiam sequimur, nostrum est. Nemo autem Domini gratiam meritis antecedit, ut tenere eum quasi debitorem possit : sed miro modo æquus omnibus Conditor, alios prædestinando præelegit, alios vero in suis pravus moribus justo iudicio dereliquit. Unde verissimum est gratiæ munus non ex humana virtute, vel ex merito arbitrii consequi, sed sola divinæ pietatis bonitate largiri. Quidam enim gratissimæ misericordiæ ejus prævenientis dono salvantur, effecti « vasa misericordiæ ; » quidam vero reprobati, ad pœnamque prædestinati damnantur, effecti « vasa iræ. » Quod exemplo de « Esau et Jacob » necdum natis colligitur, qui dum essent una conceptione vel partu editi, parique nexu originalis peccati astricti, alterum tamen eorum ad se misericordiæ divinæ præveniens bonitas gratuita gratia traxit ; alterum quadam justitiæ severitate odio habitum in massa perditionis relictum damnavit. Sicut et per prophetam idem Dominus loquitur dicens : « Jacob dilexi, Esau autem odio habui (*Mal. 1; Rom. 1x*). » Unde consequens est nullis prævenientibus meritis conferri gratiam, sed sola vocatione divina? Neque quemquam salvari sive damnari, eligi vel reprobari, nisi ex proposito prædestinantis Dei, qui justus est in reprobatis, misericors in electis : « Universæ viæ Domini misericordia et veritas (*Psal. xxiv, 10*). » Omne autem donum gratiæ non omnibus ad integrum datur, sed singulis dona singula dividuntur scilicet, ut quasi corporis membra singula officia habeant, et alter indulgeat alteri [*al., indigeat altero*], quod non habet alter. Proinde omnium fiant communia dum fiunt sibi membra invicem necessaria.] Totius capituli textum ponere libuit, ne quis nobis calumniam intorqueret, si partem excerpere, partem vero voluissemus omittere, tanquam corruptentibus auctorum sententias, et ad nostræ seriem adinventionis detorquentibus. Cujus quoque calumniæ denotationem vitare volentes supra positorum sententias auctorum, Augustini videlicet et reliquorum longiori circulo, ac pene superfluo adnotare malimus; deligentes potius superfluo de loquacitate videri, quam reprehensionis crimen de sententiarum violatione contrahere. Si quis tamen hujus sententiæ voluerit diligentius verba sen-

A sumque perpendere, fortassis ad præsentis causam negotii nihil in ea superfluum nos posuisse judicabit. Commendatur enim in ea quid humano arbitrio, quid divinæ gratiæ debeamus assignare, quodque ejusdem gratiæ donum non hominis merito, verum superni muneris benignitate conferatur, cuique largiatur, cuique negetur, divini moderaminis sit æquitate dispositum. Sic ergo commendans causam, quæ vel electi justificantur, vel reprobis deseruntur : prædestinationis ordinem docet esse diversum, non simplicem ; ut autem quæ diximus manifestata fiant, totius texti capitulum breviter expendamus.

[Inter gratiæ, inquit, divinæ infusionem, et humani arbitrii voluntatem hoc interest. Arbitrium est voluntas liberæ potestatis, quæ per se sponte, vel bona vel mala appetere potest : gratia autem est divinæ misericordiæ gratuitum donum, per quod et bonæ voluntatis initium et operis promeremur effectum.] Hæc dicens insinuat, quod liberi sit arbitrii, ut propriæ voluntatis intentionem, vel ad bona eligenda, vel ad mala reprobanda dirigat, ut autem vel bonæ voluntatis exordium, vel rectæ operationis obtineat effectum, non suis viribus, verum cœlestis gratiæ dono consequatur. Nam quod bonæ voluntatis inchoationem habere nequeamus, nisi superni gratia largitoris, Apostolus testis est, qui ait : « Quid habes quod non accepisti? » (*I Cor. iv, 7*). Si ergo nil habemus nisi quod superio concessum munere nobis fuerit, nec bonæ voluntatis quantumcumque valemus adipisci arbitrii viribus humani, si non divini muneris de fonte nobis emanaverit : quod autem aliquid boni sine divina gratia nequeamus efficere, ipsius ore Veritatis instruimur ita loquentis : « Sine me nihil potestis facere (*Joan. xv, 5*). » Jam vero, quod divina gratia præveniamur, et ad bene volendum, et ad recte agendum sequenti beatus Isidorus lectione testatur dicens : [Divina quippe gratia prævenitur homo, ut bonus sit, nec humanam arbitrium Dei gratiam antecedit, sed ipsa gratia Dei nolentem hominem prævenit, ut etiam bene velit.] Cum enim malus esset, arbitrii sui voluntatem ad malum committendo divina clementer eum gratia respexit, et voluntatis bonæ principium inspirando, desiderium malitiæ ad bonitatis amorem convertit, ut qui malus fuerat diligendo, agendoque malum, bonus fieret amando, gerendoque bonum. Hanc præventionis gratiam commendans Scriptura dicit : « Quis prior dedit ei, et retribuetur illi? quoniam ex ipso, et per ipsum, et in ipso sunt omnia (*Rom. xi, 35, 36*). » Annectitur autem causa, quæ vires hominis ad bene agendum efficit imbecillas, nisi divisi muneris fuerit auxilio roboratus ; dicit itaque : [Nam pondere carnis homo sic agitur, ut sit ad peccandum facilis, ad penitendum tardus. Habet de se unde corruat, et non habet unde surgat, nisi gratia Conditoris, ut erigatur, manum jacenti porrigat.] Pontus itaque carnis quid est, nisi corruptela peccati? Hanc itaque corruptelam incidit, quando post ligni vetiti gustum aperti sunt ei oculi, et nuditatis suæ squalorem

aspexit; apertio denique illa oculorum, concupiscentia carnalium exstitit passionum, et inde se nudum obstupuit, quo se virtutum veste spoliatum erubuit: nec jam in calore superni amoris consistens, verum ad carnalis concupiscentiæ desiderium corruens, divinæ visitationis alloquium ad auram audit post meridiem. Hoc itaque pondere peccati, videlicet concupiscentia carnalium passionum, agitur homo, ut sit ad peccandum facilis, ad pœnitendum autem tardus: quia ex quo cordis oculos ad delectationem peccati aperuit, ex eo clausos ad amorem justitiæ tenuit, et postquam virtutis vestem amisit, infirmitatis nuditatem accepit. Qua de re cum per cordis cæcitatem nequit bonum conspicerere, per infirmitatis autem debilitatem, quæ recta sunt non valet operari, constat profecto juxta sancti hujus sententiam: **B** Quod mortalitas nostra habet de se unde corrumpat, et non habet unde surgat. Et bene de se quod infirmitatis est homo habere dicitur: quoniam et cæcitatibus damnum, et infirmitatis penuriam de se suscepit, quando superni luminis præsidium, quo sapientiæ lumen, et salutis virtutem consequatur, per inobedientiam superbus amisit: neque suis viribus adipisci jam valet, quod culpæ suæ meritis perdidit, nisi gratia, Conditoris misericordiæ suæ manu, et cordis cæcitatem removeat, et virtutis incolunitatem tribuat, quatenus ei justitiæ lumen refulgeat, et ei quam cernit, justitiæ per virtutis gressum inhærere possit. Quod autem protoplasto liberi vires arbitrii successerint ante transgressionis ruinam, insinuat cum subjungit: [Denique homini per Dei gratiam liberum restauratur arbitrium, quod primus homo perdidit. Nam ille habuit boni inchoandi liberum arbitrium, quod tamen Dei adjutorio perficeretur: nos vero et inchoationem liberi arbitrii, et perfectionem de Dei sumimus gratia; quia et incipere, et perficere bonum de ipso habemus, a quo et gratiæ donum datum, et liberum arbitrium in nobis est restauratum.] Docemur itaque ante divinæ gratiæ perceptionem longe nos jacere infra primi hominis conditionem. Ille denique talis conditus fuerat, ut liberi arbitrii potestate justitiæ bonum, et velle posset, et operari, nos vero caremus utroque: nec enim vel velle, vel facere bonum adjacet nobis, nisi divini muneris largitate fuerit præstitum. Manemus itaque in ejusdem sorte conditionis, in quam lapsus ille decidit post transgressionem: ut enim illi priusquam peccasset, et inchoatio, et consummatio boni per liberi facultatem patebat arbitrii; ita post delicti reatum, nec incipere, nec perficere bonum illi possibile mansit. Infirmitatis siquidem propriæ culpa premebatur ad lapsum, qui noluit rectitudinis statum servare ante reatum. Nos quoque illius de radice germinis propagati, cum delicti contagio traximus infirmitatis conditionem, ut nec bonum inchoare per voluntatis bonæ possimus desiderium, nec illud exsequi per sanctæ devotionis obsequium. Qua de re, ut ad utrumque reddemur idonei liberi vires arbitrii, quas in

parente primo perdidimus, divini muneris gratia nobis restituntur, ut et incipere, et perficere bonum per Dei gratiam jam valeamus, qui prius inefficaces per infirmitatis debilitatem ad ista reddebamur: unde bonum quod agimus nostrum pariter divini muneris esse subsequenter erudimur. Dicit itaque: [Dei ergo est bonum quod agimus, propter gratiam prævenientem et subsequentem: nostrum autem, propter obsequentem liberi arbitrii facultatem [al., voluntatem]. Nam si, Dei non est, cur illi gratias agimus? et si nostrum non est, cur retributionem bonarum operum exspectamus?] Claret itaque bonum quod agunt sancti, nec sic divinæ gratiæ deputari, ut liberi arbitrii facultas auferatur, aut sic libero deputandum arbitrio, ut divinæ gratiæ munus abdicemus, quorum alterum gratiæ humani laboris meritum tollit, alterum autem gratiæ donum denegat: utrumque blasphemum, utrumque catholico dogmati claret esse contrarium. Quapropter ut et divinæ gratiæ munus confiteamur, et humani meriti præmium non negemus secundum doctoris hujus eruditionem bonum quod gerimus, et Dei esse dicamus, et nostrum; Dei propter gratiam prævenientem et subsequentem. Nostrum propter arbitrii libertatem obsequentem. Proinde igitur sicut idem doctor ait: [In eo quod gratia prævenitur Dei est: in eo vero, quod ad bene operandum prævenientem gratiam sequimur, nostrum est: nemo autem Dei gratiam meritis antecedit, ut tenere eum quasi debitorem possit.] Si nemo Domini gratiam antecedit, nec in aliquo bono quamquam opere debitorem eum tenere potest, sequitur ut omne opus bonum, et omnis recta voluntas Dei gratia præveniente conferantur homini: quæ si Dei gratia tribuuntur, constat omnes malos esse antequam gratiæ dono corrigantur: si autem omnes sunt mali antequam gratia præveniente de malis boni efficiantur, nullus est bonus, nisi quem gratia fecerit bonum. Et si nullus bonus est, nisi quem bonum gratia præstat, ut aliquis bonus sit gratia prævenitur: ut autem aliquis non bonus efficiatur, eadem gratia deseritur, quibus autem donum gratiæ tribuat, et quibus abscondat in illius est iudicio, cujus et donum. Unde et sequitur: [Sed miro modo æquus omnibus Conditor, alios prædestinando prælegit, alios vero in suis pravis moribus justo iudicio derelinquit.] Hæc est igitur gemina prædestinatio superni iudicii librata discrimine, videlicet ut eis gratiæ munus divinitus largiatur, quos æternitatis suæ consilio cœlestis auctor ad hoc disposuit: eis vero muneris hujus donum abscondat, quos dispositio superni iudicis in suis relinquere pravitatibus decrevit. Etenim dum unusquisque (sicut superiora testantur) non sui merito, sed divina gratia ad bonum de malo convertitur, ille tantummodo gratia prævenitur, quem cœlestis iudicium statuit præveniendum. Ille vero hujus extorris gratiæ deseritur, quem supernus arbiter decrevit non præveniendum. Hinc quoque subjungitur: [Unde verissimum est gratiæ munus non ex humana virtute, vel ex merito arbitrii, sed solum divinæ

bonitatis pietate largiri.] Etenim cum constet omne genus humanum in radice suæ originis fuisse damnatum sicut omnes ab uno parente nascimur, sic omnes in uno homine mortis sententia multati sumus: qui vero ab ea liberantur, divinæ pietatis bonitate liberantur; qui autem ab ea non liberantur, in ea qua damnati sunt sententia dimittuntur. Nec habent non liberati quod de damnationis suæ pœnâ querantur: quoniam hoc eis redditur, quod juste merentur. Habent vero liberati unde gratias ereptori suo solvant, quoniam similis et hos pœna contineret, si divinæ pietatis bonitas eis non subvenisset. Ergo cui gratiæ munus impertiatur, et cui non tribuatur divinæ dispositionis iudicio ponderatur. Quapropter apparet geminæ prædestinationis esse censuram, quoniam alter eorum ordo est, qui per gratiam liberantur, et alter eorum qui sub damnationis suæ sententia deseruntur. Sequitur autem: [Quidam enim gratissimæ misericordiæ ejus prævenientis auxilio salvantur, effecti « vasa misericordiæ: » quidam vero reprobri ad pœnam prædestinati damnantur, effecti « vasa iræ. »] Qui salvantur gratiæ dono salvantur; qui autem a salute remanent alieni, non fuere de numero ad salutem prædestinatorum. Illi denique divini muneris dignatione sunt facti « vasa misericordiæ; » isti vero sententia justæ damnationis effecti « vasa iræ: » utrique itaque prædestinati; quia et illi, qui salute digni efficiuntur, ex prædestinationis proposito « vasa misericordiæ » effecti sunt, et isti, qui salute redduntur indigni, similiter ex prædestinationis proposito effecti sunt « vasa iræ. » Siquidem sicut proposuit divina censura, quos gratiæ suæ dono justificaret, sic quoque proposuit quos ab hujus gratiæ munere vacuos relinqueret. Cujus prædestinationis geminum doctor iste commendans propositum, de electorum salute sic intulit: [Quidam enim gratissimo misericordiæ ejus prævenientis auxilio salvantur, effecti « vasa misericordiæ. » Ecce unius prædestinationis propositum, quod commendans Apostolus ait: « Quos præscivit, hos et prædestinavit (Rom. viii, 29). » At vero de reproborum damnatione doctor Isidorus ita dicit: Quidam vero reprobatii ad pœnam prædestinati damnantur, effecti « vasa iræ, » nihilominus aliud ostendens prædestinationis propositum. Doctoris ergo istius institutione cognoscimus manifeste geminam prædestinationem, quam etiam sub exemplo duorum geminorum confirmans subintulit: Quod de Esau et Jacob necdum natis colligitur, qui dum essent una conceptione et partu editi, parique nexu peccati originalis astricti, alterum tamen eorum ad se misericordiæ divinæ præveniens bonitas gratuita gratia traxit, alterum quadam justitiæ severitate odio habitum in massa perditionis relictum damnavit; sic et per prophetam idem Dominus loquitur dicens: « Jacob dilexi, Esau autem odio habui. »] Ostendit itaque doctor catholicus utrumque fratrem pari lege nascendi simili conditione peccati fuisse devinctos, alterum eorum cœlestis gratiæ munere salvatum, al-

terum vero justitiæ severitate in massa perditionis derelictum; alterum Deo dilectum fuisse, alterum autem a dilectionis gratia procul repulsum. Nec tamen aliquid aut hunc, aut illum egisse, unde vel ille diligi, vel hic odio haberi meruisset. Sed in utroque divinæ dispositionis iudicium diversam meritum sortem exhibuit, ut Jacob videlicet eligeret, Esau vero reprobaret. Quod de duobus geminis divina auctoritate docemur Deum fecisse, hoc quoque de universo generis humani corpore divinam agere dispositionem dubitare nequaquam debemus. Neque enim dispensationis suæ gubernationem, qua mundum regit universum, infra duorum hominum angustias coarctavit. Verum in paucis nos erudire cœlestis prudentia voluit, quid de universis sentire debemus. Unde cœleste oraculum matri in utero habenti, et super eisdem parvulis sciscitanti ait: « Duæ gentes in utero tuo sunt, et duo populi ex utero tuo egredientur (Gen. xxv, 23), id est figura sive propheta duorum populorum: neque enim illi duo populi poterant appellari, sed appellati sunt nomine, quod gerebant mysterio; videlicet dicti sunt duo populi, quoniam totius humani generis figuram gerebant, in duas sortes tanquam in duos populos distributi, unam videlicet electorum, quæ sub Jacob, alteram reproborum quæ sub Esau specie figurabatur. Qui duo populi duabus quoque civitatibus per sanctarum paginas Scripturarum, Jerusalem videlicet ac Babylon, significantur. Igitur quemadmodum duorum geminorum videmus alterum quidem electionis gratia dilectum alterum vero severitate justitiæ odio habitum: sic nimirum intelligendum est electionis populorum gratia divina salvatum, reproborum autem multitudinem cœlestis justitiæ severitate damnatum, atque in divinæ dispositionis iudicio definitum quem gratia salvet, aut quem justitia damnet. Hinc quoque beatus Isidorus infert: [Unde consequens est nullis prævenientibus meritis conferri gratiam, sed sola vocatione divina, neque quemquam salvari sive damnari, nisi ex proposito prædestinantis Dei, qui justus est in reprobatii, misericors in electis: « Universæ viæ Domini misericordia, et veritas (Psal. xxiiv, 10).] » Si enim Jacob justificatus quidem est, nullis tamen præcedentibus meritis, sed sola vocatione divina, consequens est ut omnes electi nullis præcedentibus meritis, sed sola vocatione divina justificentur, ut quod in uno accepimus factum, hoc in universo electorum numero cognoscamus agi. Dumque dicit unumquemque salvari sive reprobari, eligi vel reprobari ex proposito prædestinantis Dei, docet manifeste geminæ prædestinationis arcanum. Neque enim novi conceptione consilii, aut hunc salvat, illum damnat, aut hunc eligit, illum reprobat: verum ita de singulis per temporum momenta decrevit; sicut in æternitatis suæ consilio ante omnia tempora prædestinavit, sicut et de eo Scriptura dicit: « Qui fecit quæ futura sunt (Isa. xlv, 11 sec. LXX): » id est omnia quæ diversitate labentium temporum a

Domino fiunt, in prædestinatione divinitatis facta semper fuerunt. Habent quidem opera Dei secundum status sui creationem nova principia, verum secundum Creatoris dispositionem nunquam esse cessarunt, ut quanquam in substantiæ suæ specie ex tempore cœpissent existere, nunquam tamen æterna sapientia temporalem sumpserunt inchoationem. Et quia honorum electio, malorumque reprobatio, in divinæ consistit dispositionis consilio, sicut universa priusquam fiant facta sunt a Deo, sic nimirum et hæc quemadmodum in efficientia per singulos temporaliter actantur, apud Dominum semper effecta manserunt. Quis namque ad electionis gratiam ex tempore fuerit assumendus, semper in divinæ sapientiæ dispositione mansit assumptus, quisque vero ab hac salutari gratia reprobis ad damnationis pertinet sortem, semper in divinæ dispositionis iudicio reprobis exstitit, ita quisquis æternæ beatitudinis hæreditatem est accepturus, semper eam in divinæ prædestinationis arcano possedit : et quisquis æternarum pœnarum flammaram est sortiturus, in cœlestis iudicii prædestinatione semper ad eas exstitit deputatus et sicut æternitatis consilium nunquam valet infirmari : sic omnis electorum numerus salvabitur, neque eorum aliquis poterit perire. Sic quoque universus reproborum cœtus damnabitur, nec quisquam eorum salutis æternæ particeps efficietur. Hæc est igitur geminæ prædestinationis dispositio, quam beatus Isidorus manifesta satis catholicaque ratione commendat. Nemo tamen dicat idcirco reprobos ad peccatum prædestinatos, quia prædestinati sunt ad pœnas. Ea namque quæ facturus est Deus prædestinavit, non illa quæ puniturus. Facturus quidem est iudicium, electis vitam, reprobis vero pœnas est redditurus. Hac quemadmodum in operis exhibitione faciendæ sunt, sic jam in æterna dispositione facta sunt : quoniam apud Deum, nec novum consilium, nec nova dispositio, nec nova ratio potest esse. Nihil enim accidens Deo est : at vero peccati sicut Deus auctor non est, sic quoque nec prædestinator : non enim quod malum est ab illo potest oriri, qui summum bonum existit. Peccatum autem malum esse quis ignorat ? Non igitur a Deo qui summe bonus est descendit. Unde quod non pertinet ad ejus operationem, non respicit ad illius prædestinationem. Homo autem bonus malusve sit, divini est operis : non quidem quod malus est, bonum enim illum Deus fecit, sed quod omnis creatura opus est Dei. Quapropter bonus sit, malus sit homo, disponitur a Deo. Et quid de singulis vel in præsentī vita, vel in futuro iudicio fiat, suæ prædestinationis consilio definitum tenet. Prædestinavit igitur Deus hominem ad illud, quod facturus est de eo, non ad illud, quod puniturus fuerat in eo. Estimamus quod non paucis ecclesiasticorum doctorum sententiis monstratum sit malos ad pœnam prædestinatos, non tamen ad peccatum. Siquidem ex eo quod præscivit Deus eos peccatores futuros et in suis peccatis perseveraturos, prædesti-

navit, id est præordinavit, eos ad supplicium, quæ tamen præordinatio, sive prædestinatio, non eos necessitate quadam constringit, vel impellit ad pœnam : quamvis necesse sit fieri, quod Deus prædestinavit, nec possit mutari, quod disposuit, nec aliter contingat, quam ordinavit. Cum enim omnia novit, et nihil eum possit latere, disponit de omnibus secundum voluntatis suæ consilium justo iudicio, quamvis mortalibus absconso : ut autem unusquisque ad pœnas deputetur sempiternas, non est ex iniquitate iudicantis, sed ex justitia decernentis. Tales enim novit eos quos ad pœnas disposuit, ut digni essent, de quibus sic disponderetur : propria enim voluntate deliquerunt; et cognoscentes viam veritatis, noluerunt sequi : elegerunt enim iniquitatem, et hanc secuti sunt; et quia veritatem respexerunt, merito eos debita pœna comprehendet : quoniam vero non possunt latere Deum omnia comprehendentem, præterita et futura, tanquam præsentia contuentem, qui novit opera ipsorum, disposuit et debitum iudicium de operibus eorum : non tamen ex eo quod apud se dispositum est, iudicat alique; sed ex eo, quod unusquisque operatur. Et quamvis in occultis Dei iudicii singulorum vel merita vel pœna maneant, tunc iudicatur unusquisque quando vel pro bene gestis recepturus est præmium, vel pro pravis operibus tormentum. Sicut enim Dei præscientia neminem compellit ad peccatum, ita et occulta secretorum ejus (in quibus quæcunque facturus est jam prædestinavit) neminem condemnant, neminem remunerant. Sed unusquisque proprio actu, vel remuneratur, vel condemnatur. Et licet hæc supradicta satis doceant doctorum testimonia, nullum ad peccatum prædestinatum, cum tamen constet reprobos ad pœnam prædestinatos, conabimur tamen id manifestius approbare; quamvis supra positi doctores satis manifeste id doceant, qui dicunt Deum ad peccatum neminem prædestinasse. Quandoquidem illa prædestinaverit, quæ sit ipse facturus, id est opera sua in æternitatis consilio disposuerit, de quo scribitur, quod fecerit ea quæ facturus est (*Isa. XLV, 11 sec. LXX*), id est quæ per intervalla temporum a Deo faciendæ sunt, in prædestinationis consilio jam facta sunt. At vero peccata quia non sunt a Deo, id est non sunt opus Dei, sed rationalis creature a Deo apostatantis, non sunt in prædestinatione Dei. Damnator est enim eorum, non auctor; quorum autem auctor non est, nec prædestinator est. Porro quoniam electos suos immortalitatis gloria est muneraturus, et reprobos æterna pœna puniturus, hæc prædestinavit, id est et præmia quæ donaturus est sanctis, et supplicia quæ pro pravis operibus redditurus est impiis. Si quidem pœnæ, quas subituri sunt reprobi, quamvis illis videantur malæ, qui torquentur; bonæ tamen sunt quia justæ, et omne quod justum est bonum est.

Hinc beatus Augustinus in libro *Retractionum* (*cap. 9*): [Malorum, inquit, pœna, quæ a Deo est, malum est quidem malis, sed in bonis Dei operibus est; quoniam justum est, ut mali puniantur, et utique

bonum est omne, quod justum est.] Sunt igitur A supplicia pœnarum, quæ mali Deo judicante subeunt opera Dei et propterea prædestinata, non autem peccata inter opera Dei reputanda, ac per hoc nec prædestinata sunt a Deo, nec qui peccant ex prædestinatione peccant; sed propria concupiscentia abstracti et dejecti. Et quidem mali ad pœnas cum sint prædestinati non tamen prædestinati sunt ad peccatum, supra nominatorum doctorum sententiis satis patefactum est. Ut vero clarius hoc eliquescat, placet ex hoc adhuc aliquid disputare. Sed quoniam nonnulli fortassis cum audiunt iniquos ad pœnam prædestinatos, arbitrantur quædam necessitate ad eam trahi, nec ab hac necessitate aliquo modo posse mutari, non inconueniens nobis videtur manifestius id patefieri, ut et prædestinatio malorum ad pœnam doceatur, nec tamen ideo ad eam perveniant, quia prædestinati sunt, sed causa preventionis ex culpa sit delinquentis, non ex necessitate prædestinantis. Sicut enim iniqui, quia prædestinati sunt ad pœnam, non idcirco prædestinati sunt ad peccatum: unusquisque enim propria concupiscentia victus trahitur ad peccandum; ita et qui peccant, propterea quia peccatores præsciti sunt, nec pro peccatis pœnitentiam gessuri, idcirco ad pœnam prædestinati sunt. Quod ex subjectis forsitan, clarius elucescet. Scriptura sacra docente cognovimus, quod is qui nunc perditorum princeps est angelorum a principio in paradiso Dei positus, inter cœlestis militiæ principatus plenus sapientia, et perfectus decore constituitur, juxta quod propheta de eo loquitur dicens: « Tu signaculum similitudinis plenus sapientia, et perfectus decore, in deliciis paradisi Dei fuisti, omnis lapis pretiosus operimentum tuum (*Ezech.* xviii, 12). » Nunquid cum in conditionis suæ principio talis in paradiso manebat, qualem prophetalis sermo describit, Deus qui omnia novit priusquam fiant, eum propter superbiam ab hac beatitudine casurum nesciebat? Aut scientia Dei compulit eum ad ruinam? Non utique, sed quæ res impulerit eum ad ruinam sacra lectio non tacet, quæ dicit: « In medio lapidum ignitorum ambulasti perfectus in viis tuis a die conditionis tuæ, donec inventa est iniquitas in te. In multitudine negotiationis tuæ repleta sunt interiora tua iniquitate, et peccasti (*Ibid.*, 14). » Ecce unde cecidit. Non enim ideo conditus est ut caderet, nec idcirco cœlestibus prælatus agminibus, ut superbi- ret; nec propterea perfectus in viis suis est a die conditionis suæ, ut ad iniquitatem declinaret, et adversus sui Conditoris benignitatem superbia tumidus extolleretur. Ille tamen qui novit omnia, et cui nihil est præteritum, nihilque futurum, sed universa præsentis contemplatur intuitu, noverat illum ita casurum; nec tunc tantum novit quando cecidit, aut quando interiora sua replevit iniquitate, sed antequam illum crearet, hæc cognoscebat; nec tamen cognitio Dei compulit eum ad ruinam, sed iniquitas ejus. Deinde sermo prophetalis proseguitur: « Et ejeci te de monte Dei, et perdidisti te, o Cherub, pro-

legens de medio lapidum ignitorum (*Ibid.*, 16). » Causa quoque ejectionis, et perditionis ejus subnectitur: « Elevatum est cor tuum in decore tuo, perdidisti sapientiam tuam in decore tuo (*Ibid.*, 17); » id est, non ego te ad perditionem compuli, sed tu tibi causa perditionis fuisti, qui propter superbiam adversus auctorem intumuisisti, et sapientiam quam tibi tribui perdidisti; dum per eam noluisti timore sancto subditus fieri Conditori: sed considerans celsitudinis tuæ gloriam, unde subjectus esse despexisti, inde celsitudinem amisisti, atque idcirco, et in terram projecisti te, ante faciem regum dedi te. In multitudine iniquitatum tuarum, et iniquitate negotiationis tuæ polluisti sanctificationem tuam. Producam ergo ignem de medio tui, qui comedat te, et dabo te in cinerem super terram in conspectu omnium videntium te. Omnes qui viderunt te in gentibus, obstupescunt super te. Nihil factus es, et non eris in perpetuum (*Ibid.*, 18, 19). » Ecce pœna superbientis angeli, ut de paradiso in terram projectus sit, et pro sanctificatione pollutionem commutaverit, pro decore cinerem, pro sapientiæ lumine combustionis ignem, ut ad nihilum redactus nihil sit in perpetuum. Audivimus enim quia post prævaricationem superbientis angeli, data sit ultionis sententia, sed nunquid postquam angelus peccavit, tunc primum cogitavit Omnipotens quam inferret ei pœnam peccanti? Si hoc est, non erit verum quod ait Apostolus, quod « apud Deum nulla sit commutatio, nec vicissitudinis obumbratio (*Jac.* 1, 17). » Ubi namque cogitatio, quæ prius non erat oritur, prior mentis status, commutatur. Nec potest de uno ad alterum non transferri animus, quem cogitationis varietas confundit: sed talia sentire de incommutabili summa impietas est. Quapropter quia nulla commutatio apud Deum est, nulla est nova cogitatio, et si nulla nova cogitatio, nullum novum consilium, si nullum novum consilium nulla nova definitio, nullum novum judicium. Et quidem judicia Dei tunc nova videntur, quando ab interni dispositione secreti foras procedunt, sed in æternitatis consilio nunquam sunt nova, quia quæcumque per intervalla temporum a Deo noviter fiunt, in divinitatis æternitate semper facta fuerunt. Quapropter etsi culpam superbientis angeli post transgressionem vindicta secuta est, in divinitatis tamen cognitione semper fuit, quoniam sicut antequam peccaret, scivit Deus eum peccatum, ita quoque pœnam, quam peccanti redditurus erat, in æternitatis consilio definitam semper habuit. Sed sicut præscientia Dei non compulit diabolum ad prævaricationem, sic nec præordinatio pœnæ traxit eum ad ruinam. Bonus enim conditus, suo vitio malus factus est, et malitiæ reatum ultrix pœna comprehendit. Primi quoque parentes humani generis sine contagio peccati ante serpentis colloquium in paradiso degebant. Nunquid vero Deus antequam peccarent peccaturos nesciebat? Nec tamen hæc Dei præscientia illos compulit ad peccatum, sed causa peccati fuit eis astuti hostis

callida persuasio, et divini præcepti prævaricatio. Non enim ideo peccaverunt, quia præcivit Deus eos peccaturos, sed ideo quia dati præcepti neglexerunt esse servatores, et prævaricationis reatum præsens pœnæ subsecuta est, ut inobedientiæ culpa inortis sententia plecteretur. Non tunc tamen primum, quando peccavit homo, excogitavit Deus, qua delinquentem ultione feriret, neque tunc quando dans obedientiæ præceptum, simul et ultionem comminatus est dicens : « In quacunq[ue] die comederitis ex eo, » id est de ligno experientiae boni et mali, « morte moriemini (Gen. II, 17). » Sed sicut ejus scientiæ nihil novi potest contingere, ita nec iudicio. Ut enim scivit a principio hominem peccaturum : sic et a principio novit quemadmodum peccantem puniret, quoniam apud Deum, sicut non est nova cogitatio, sic nec novum consilium, et sicut non novum consilium, ita nec novum iudicium. Apud quem enim nulla est commutatio, nulla vicissitudo, uniformis est sapientia, et sempiterna deliberatio : qua de re sicut antequam peccaret homo, noverat eum peccaturum ; sic antequam puniret illum, decreverat pœnam, qua fuerat puniendus. Nec tamen propterea, quia Deus decreverat hominem puniendum, idcirco punitus est, sed propterea quia peccavit. Sicut non idcirco deliquit, quia Deus illum peccaturum præcivit, sed quia serpentis persuasionem magis, quam Dei præceptum audivit. Consurgit Cain adversus Abel fratrem suum, et invidiæ livore cæcatus innocentem persequitur, fraternæ cædis cruore terram contaminat? Quod scelus nequaquam Deum latuit. Parricida redarguitur, fusi sanguinis clamor convincit negantem : Nunquid autem Deus tunc Cain primo noverat parricidam, quando fratrem enecavit? Si hoc conceditur, sequitur ut aliquid ignoret Deus quod per temporis intervalla discat : sed nihil potest discere Deus, quod prius ignorabat. Omnia namque novit præsentia, præterita, et futura. Igitur quid erat Cain adversus fratrem acturus, nunquam ignoravit : si nunquam ignoravit, semper scivit. Nunquid autem, quia quod scit Deus futurum esse sine dubio futurum erit, nec averti aut immutari potest, idcirco scientia Dei compulit Cain ad necem fraternam? Quis hoc impius dixerit? Quæ res enim impulerit eum ad tanti sceleris patrationem : Genesios lectio nequaquam silet, quæ docet Dominum respexisse ad Abel, et ad munera ejus, ad Cain vero et ad munera ejus non respexisse (Gen. IV, 4). Hinc parricidalis immanitas odiorum fomenta coacervans, nec divina castigatione compescitur, sed cœpti furoris insania fraterna cæde completur. Non igitur Dei præscientia compulsus est Cain ad parricidium, sed invidiæ malignitate, aut furoris insania, qui fratris gloriam videre non potuit, ferre nequivit, extinguere molitus est. At cœlestis ultio tam ferale scelus non impunitum reliquit, « vagus et profugus super terram » agitur, et patricidalis iniquitas ultionis septenariæ verberibus expiatur. Num vero postquam tanti facinoris piaculum est admissum, tunc primum deliberavit

A Deus qualiter impius parricida puniretur, et recedendo delicto commissio impulit eum in novi consilii meditationem ut quemadmodum adhuc inexcogitatum scelus confudit orbem, sic Deum inexcogitate prius pœnæ deliberatio permoveret ; quod quia prudentis aures non recipiunt constat quia sicut præcivisset Deus malitiam Cain futuram, sic quoque quemadmodum puniretur, apud se definitum habuit. Nec tamen idcirco ille punitus est, quia in prædestinatione sua Deus eum decreverat puniendum, sed quia ipse admisit, ut puniretur. Non enim ex prædestinatione Deus aliquem condemnat, sicut ex præscientia neminem peccare compellit ; sed peccat unusquisque propria cupiditate illectus, et quia peccavit, supernæ ultionis vindicta feritur. Completur orbis multitudine hominum, et cum generis multiplicatione crescit numerositas vitiorum, videns Deus humani cordis malitiam ad malum de die in diem deterius ruere, et iniquitatis cumulum in pejus semper assurgere, atque cordis humani intentione omni tempore ad vitiorum profunda descendere, nec ad boni aliquem vel meditationem, vel studium manus extendere, sed malignitatum gurgitem præcipitanter expetere, « pœnituit eum (dicente Scriptura) quod hominem fecerit (Gen. VI, 6) : » utque tanta malorum pernicie mundum expiaret, arcam, in qua servaretur sæculo semen, fabricari jubet, mundo diluvium indicit, terram universam aquarum moles obruit, montium cacumina vastitas abyssi cooperuit, atque per totum orbem oceani arges sese diffudit, et quidquid sub cœlo fuerat, pelagus superduxit. Quid plura? « A reptili usque ad volucrem ab homine usque ad pecudem universa » delentur : solus Noe cum domo sua arcæ beneficio salvatur, et iis tantum, quæ arcæ sinus continuerat, salvatis, quidquid viventium extra fuerat uno diluvio deletur. Hoc ita fuisse gestum Scripturæ veritas protestatur. Nunquid tamen cogitare debemus, quod impiorum profanatio tunc primum Deo nota facta fuerit, quando ipsi peccaverunt? Cum de illo scriptum sit, quod « noverit omnia priusquam fiant (Dan. XIII, 42), » et Psalmista proclamet : « Intellexisti cogitationes meas a longe (Ps. CXXXVIII, 3)? » Si cogitationes a longe non solum cognoscit, verum etiam intelligit ; humanorum actuum seriem antequam fiant sine dubio a longe cognoscit, qua de re eorum, quos spumante diluvio perdidit, ante novit opera, quam facta sint : non tamen propter ejus notitiam, qua gesturos illos talia qualia gesserunt a longe cognovit, sed propter suæ malignitatis adinventiones, ea fecerunt pro quibus perire meruerunt. Nam si considerentur facta illorum, et Dei præscientia : non facta eorum ex Dei præscientia descenderunt, sed infra divinam scientiam, quæ universa comprehendit, etiam illa fuerunt. Causam vero et originem non ex illa sumpserunt, sed humani cordis præsumptione, non enim de fonte bonitatis, nisi bonitas manare potest ; nec vitium aliquando de virtute sumpsit originem. Itaque sicut delicta, quibus offenderunt intra latitudinem divinæ

scientiæ conclusa fuerunt : sic quoque et pœna, qua A fuerint, Deus cognoverit, et ultionis vindictam in prædestinationis suæ iudicio antequam eos comprehenderet, dispositam habuerit? sed carnis desideriis inservientes Sodomitæ, ad tanta scelera proruperunt, ut eorum merito cœlesti igne conflagrarent. Fons igitur et origo tantorum scelerum voluptas carnis exstitit; at vero peccatorum moles vindictæ sententiam extorsit. Nec prædestinationi ergo ascribendum est quod periire, nec præscienti quod peccavere. Ægyptus Dei populum iugo dominationis premit, labore servitutis affligit, liberorum interfectione percellit : Moyses mittitur, ut populus Dei dimittatur (*Exod. viii et seq.*). Phærao induratur, ut multis plagis Ægyptus feriat; novissime primogenita Ægyptiorum occiduntur, et tandem Israel dimittitur.

B Rursus Ægyptios pœnitentia invadit, Israellem dimissum insequitur, pristinae servituti subjicere properat; demum divina miracula innovantur, mare Rubrum dividitur in similitudine murorum, dextra lævaque pelagus suspenditur, nudatur tellus in mediis fluctibus, et sicco pede Israeliticæ plebis multitudo per patentem maris alveum incedit; Ægyptios insequentes undarum vortices obruunt, fluctus invadit, pelagus absorbet, sit mirabile inter pios impiosque discrimen : istos abyssus liberat, illos demergit : istos placito gressu in litus exponit, illos vorago profundis mersos retentat. Sic Omnipotentis misericordia pios liberat, et censura iudicis impios damnat. Hæc si libeat diligentius intueri, videbimus et Israelitarum afflictionem et liberationem, et Ægyptiorum crudelitatem, et condemnationem, et in præscientia divina olim fuisse, et qualiter de utroque populo ageretur prædestinatum esse. Ad Abraham Deus loquitur : « Scito prænosces, quod peregrinum futurum sit semen tuum in terra non sua, et subjicient servituti, et affligent quadringentis annis : verumtamen gentem, cui servierint ego iudicabo, et post hoc egredientur cum magna substantia (*Gen. xv.*) » Nondum nati erant, et adhuc in lumbis Abraham consistebant, et jam servituri prædicuntur, jam liberandi promittuntur, jam Ægyptus iudicanda comminatur. Ad Moysen quoque, cum mitteret eum Deus Ægyptum, sic loquitur : « Ingredieris tu, et seniores Israel ad regem Ægypti; et dices ad eum : Dominus Deus Hebræorum vocavit nos, ibimus viam trium dierum per solitudinem, ut immolemus Domino Deo nostro. Sed ego scio quod non dimittet vos rex Ægypti, nisi per manum validam : extendam enim manum meam, et percutiam Ægyptum in cunctis mirabilibus meis, quæ facturus sum in medio eorum, et post hæc dimittet vos (*Exod. ix et seq.*) » Nonne manifeste docemur qualiter punirentur Ægyptii dispositum, id est prædestinatum fuisse? An aliud est quod ait : « Percutiam Ægyptum in cunctis mirabilibus meis, quæ facturus sum in medio eorum? » Ostenditur enim in prædestinatione divina fuisse, quibus et quot plagis feriretur Ægyptus, et quando dimitteret Israellem; quid est enim quod ait : « Ego indurabo cor Phæraonis, et induratum est

Denique concupiscentiæ malum traxit eos ad culpam, culpa misit ad pœnam. Porro Divinitas quemadmodum omni scientiæ sapientia sua novit omnia, sic universitatis consilio disponit universa, et quæ facturus est in tempore, in æternitatis consilio jam prædestinati consistunt. Proinde quoque supplicium, quo tunc illi mulctati sunt, in æterna prædestinatione jam decretum manebat; illi vero tunc dediti sunt pœnæ, quando scelerum immanitas pœna dignos esse patefecit. Sic itaque nec præscientia eos compulsi ad reatum, nec prædestinatio traxit ad pœnam. At tunc Pentapolin cœlestibus flammis æstantem in medium deducamus, et causam perditionis, et vindictæ qualitatem inspiciamus. Cum enim omnium turpitudine vitiorum detinerentur, nec esset facinus quo non vexarentur : erant enim superbia tumidi, ventris ingluvie turgidi, luxuriæ sorditate corrupti, otiositatis veterno gravati, inhumanitatis feritate duri, hospitalitatis benignitate alieni, tantorum scelerum tumultus aera supra volat, nubes scindit, cœlum irrumpit, et usque ad solium divinæ majestatis procurrit : hinc ex persona superni iudicis Geneseos lectio dicit : « Clamor Sodomorum venit ad me, descendam et videbo : utrum clamorem, qui venit ad me opere compleverint, an non est ita, ut sciam » (*Gen. xviii, 20, 21*). Nunquid is quem nihil latet, et de quo scribitur quod omnia nuda et aperta sint oculis ejus, et non est ulla creatura invisibilis in conspectu ejus (*Hebr. iv, 13*), nesciebat opera Sodomitarum? et paucorum hominum non videbat actus, cujus oculus contemplatur bonos et malos. Sed dissimulat scire quod non vult videre, et mavult ignorare quod optat non punire. Quam sit autem pronus ad veniam, et difficilis ad ultionem ostenditur, cum propter decem justos vult multis millibus parcere peccatorum (*Gen. xviii, 32*). Quid multa? ubi universos uno impetu cernit ad malum, nec in tanta multitudine aliquis invenitur, qui de malo quærat ad bonum reverti, cœlestis flammæ cunctos inoluit, et scelere pares par vindicta consumit. Si facta reorum considerentur, quid justius, quam talium scelera puniri : si clementiam iudicis respiciamus, quid misericordius, quam tales nolle feriri? En videmus iniquitatem reorum scelere suo cœlum fatigare, superni regis secretum irrumpere, et tamen misericordiam iudicis vindictam differre, occasionem qua parcat inquirere. Sed mentis oculos jam ad Dei præscientiam referamus, et videamus quod Sodomitarum scelera, non solum postquam facta, verum priusquam facta

cor Pharaonis : nisi quod non prius emolliretur ad A dimittendum Dei populum, donec plagis omnibus foriretur Ægyptus, quibus divina censura disposuerat eam feriendam. Unde cum novem plagis fuisset Ægyptus attrita, nec adhuc cor Pharaonis emollitum, ait Dominus ad Moysen : « Adhuc una plaga perentiam Ægyptum, et tunc dimittet vos Pharaeo. » Ergo in divini dispositione iudicii prædestinatus fuerat numerus, et modus plagarum quibus Ægyptus attrita est; et obduratio cordis Pharaonis mox emollita est, cum decretus ultionis modus completus est. Et quod novissime in mari Rubro Pharaeo cum exercitu suo perierit, et Israel illæsus transierit, sicut magni continet mysterium sacramenti, ita constat divinæ dispensationis secreto gestum, ut illi perirent, illi salvarentur. Cum ergo liquet, quod in præscientia Dei, sicut afflictio Israelitarum, et crudelitas Ægyptiorum constiterit : ita quoque et istorum liberatio, et illorum perditio in prædestinationis iudicio semper fuerit. Non tamen crudelitas Ægyptiorum divinæ præscientiæ tribuenda est, sicut nec condemnatio prædestinationis occultæ secreto. Præscivit enim Deus quales futuri forent Ægyptii, id est crudelitatem eorum semper notam habuit, non tamen crudeles effecit. Quamvis Psalmista de eis testetur : quod « Converterit cor eorum (*id est Ægyptiorum*) Deus, ut dirent populum ejus, et dolum facerent in servos ejus (*Psal. civ, 25*). » Non tamen eos Deus aut dolosos fecit, aut malignitatis odio inflammavit : sed cum tales essent qui et odio sæverent, et dolo deciperent, per eos populum suum flagellare disposuit, ut qui per prospera Deum reliquerat, flagellis admonitus ad Deum confugeret. Præscivit igitur Deus Ægyptiorum crudelitatem, non eam fecit ; nec ideo tales effecti sunt, quia tales futuri esse præciti sunt ; sua denique nequitia, non Dei præscientia mali effecti sunt, et ideo prædestinati occulta dispositione iudicii ad pœnam qua puniti sunt. Nam quod non ex prædestinatione damnantur impii, sed ex sua iniquitate testatur sacra Scriptura, quæ de Amorrhæis ad Abraham dictum quod « semen ejus peregrinum futurum esset in terra aliena quadringentis annis, » post hæc intulit : Generatione autem quarta revertentur huc : necdum enim completæ sunt iniquitates Amorrhæorum usque ad præsens tempus (*Gen. xv, 16*). Quibus verbis ostenditur tunc iniquitates eorum ad summum malignitatis perventuras, quando semen Abraham de servitutis iugo liberari, et ad terram perducere, et gentes Amorrhæorum deleri mererentur. Ut quod nationes illæ, quæ prius terram repromissionis obtinuerant, deletæ sunt, non divinæ prædestinationis, sed suæ malignitatis fuisse monstretur. Itaque nemo ex divinæ prædestinationis censura condemnatur, quamvis perseveraturos in peccatis iustitia iudicis decreverit damnandos : sed unusquisque tunc condemnatur, quando damnari peccatorum merito censetur. Longum erit, et modum brevitatis excederet, si volumus seriem divinarum Scripturarum percurrere,

et ex omnibus divinorum iudiciorum gestis præscientiam, et prædestinationem Dei comprobare. Et quod nec præscientia compellat ad peccatum, nec prædestinatio ad pœnam. Et fortassis non sit necessarium, cum et quæ supra diximus forte sufficiant, et pietas fidei, sicut Deum nihil ignorare credit, sic ejus præscientia neminem impelli ad peccatum. Cumque divinæ dispositionis iudicio confiteatur omnia regi, neminem tamen ex prædestinatione damnandum recipiat, quamvis prædestinatos malos ad pœnam non ignoret. Prædestinati enim sunt mali ad pœnam ; quoniam quæcunque facturus est Deus in æternitatis dispositione, jam prædestinatum habet : iudicaturus enim est impios, et pœna sempiterna damnaturus. Et quia hoc inter opera Dei computatur, negari non potest prædestinatum : nisi forte iudicium, quo iudicandus est mundus, aliquis dicat opus Dei non esse. Quod cum nemo fidelium abnuat, negari quoque non potest a Deo in prædestinatione dispositum, quemadmodum de singulis iudicet : ut enim non est in Deo nova scientia, sic quoque nec nova dispositio. Simplex etenim natura divinitatis, sicut nihil recipit mutabile, sic nihil compositum. Unde in Deo scientia et dispositio non variantur, ut alio tempore Deus sciat, et alio disponat ; sed simul scit, simul etiam disponit, quanquam nonnulla sciat, quæ non disponat, sicut sunt peccata : neque enim ad dispositionem illius pertinent, quæ ipse non facit, quamvis qui peccant, divinæ potestatis iudicium non evadant, et unde pravitatis suæ nequitiam exercent, inde occulto Dei iudicio deserviant. Itaque non est in Deo scientia sine dispositione, nec dispositio sine scientia. Alioquin si scientia inest ei sine dispositione, ut alio tempore sciat et alio disponat, jam non erit simplicis naturæ Deus, jam non erit incommutabilis ; ubi namque intervalla temporum succedunt, mutabilitas inest ; et in Deo temporis erit intervallum si non simul scit, simul etiam disponit, ut antecedit scientia, et postea sequitur dispositio. Quod cum simplicis naturæ ratio non admittat, sequitur, ut cum scientia Dei, pariter sit et dispositio : qua de re quos scit in finem in malo perseveraturos, dispositum habet quid sit de eis acturus. Non tamen idcirco puniendi sunt quia sic dispositi sunt, sed idcirco quod in malo perseveraturi sunt. Sed Antichristum in medium devoceamus, de quo nemo fidelium dubitat, quod et præscitus est malus futurus, et divino iudicio prædestinatus ad pœnam, et ex eo cognoscimus, quod nec præscientia Dei compellat ad culpam, nec prædestinatio trahat ad pœnam, et quod de capite dixerimus, de corpore illius intelligamus. Sicut enim caput electorum Christus, sic Antichristus caput est reproborum : et sic corpus Christi omnes sancti, ita corpus Antichristi omnes iniqui. Ille certe homo perditionis nondum natus et tamen jam ejus maliitia ab omnibus præscitur, jam ad interitum prædestinatus esse non ignoratur, de quo Apostolus ad Thessalonicenses scribens ait (*II Thess. 1*) : « Ne quis vos seducat ullo modo, quoniam nisi

venerit discessio primum, et revelatus fuerit homo peccati, filius perditionis: qui adversatur, et extollitur supra omne quod dicitur Deus; aut colitur, ita ut in templo Dei sedeat, ostendens se tanquam sit Deus. » Et paulo post: « Quem Dominus Jesus interficiet spiritu oris sui, et destruet illustratione adventus sui eum: cujus est adventus secundum operationem Satanæ in omni virtute, signis, et prodigiis mendacibus, et in omni seductione iniquitatis, his qui pereunt, eo quod charitatem veritatis non receperunt, ut salvi fierent? et ideo mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio; ut judicentur omnes qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati. » His Apostoli verbis, et malitia demonstratur Antichristi, et perditio, et non solum ejus, verum etiam illorum qui de sorte illius erunt. Cum enim appellatur homo peccati, et filius perditionis, cum extollentia ejus tanta esse denuntiatur, ut supra Deum eleveatur, et se pro Deo colit velit, manifeste malignitatis ejus nequitia describitur. Cum vero adventu Salvatoris eum interficiendum atque destruendum prædicat, damnationem illius manifeste designat. Rursum cum signis, et prodigiis ejus mendacibus multos credituros insinuat, et eos judicandos esse denuntiat, et peccatum, et pœnam eorum manifestat; quæ de re eum de Antichristo talia dicat Apostolus, nonne demonstrat quod iniquitas ejus jam præscita sit, et prædestinatus ipse ad pœnam sit? homo denique erit anima rationali, et carne consistens, de prima parente, unde et omnes homines ducens originem; itaque Apostolus eum et hominem, et filium perditionis appellans, cujus erit conditionis insinuat. Et quanquam vas diaboli futurum sit, tamen hoc erit, quod sunt cæteri, de Adam nativitatis exordium trahentes. Cum ita sit, sicut nondum natus existit: ita necdum aliquid vel boni, vel mali fecit; jam tamen prædestinatum eum ad pœnam esse Apostolus testis est. Nunquid tamen propterea quia præscitus est malus futurus, ideo malus erit: aut quia prædestinatus ad pœnam jam nunc est, idcirco damnandus erit? quod si dicat aliquis quia vas diaboli erit, et per eum Satanæ malitiæ suæ pœnam exercebit, idcirco cum eo jam damnationi deputatus habetur; si homo ille a diabolo creatus esset, vel ipse diabolus esset, jure hoc diceretur; at vero cum Dei creatura erit, cum de eodem parente, quo cuncti nascuntur homines, nascetur, cum Dei manibus, et plasmatus, et factus erit, cum homo purus erit anima rationali et carne subsistens, cur diabolo tanta potestas de eo dabitur, ut vas ejus acceptissimum habeatur? Nonne hic cum Apostolo dicendum est: « O homo, tu quis es, qui respondeas Deo? Annon habet potestatem figulus luti de eodem luto aliud quidem vas fingere in honorem et aliud in contumeliam (Rom. ix, 20)? » Et: « O altitudo divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei! Quam inscrutabilia sunt judicia ejus, et investigabiles viæ ejus: quis cognovit sensum Domini, aut quis prior dedit ei, et retribuetur ei? (Rom. xi, 33, 34.) » Quamvis omnium

operum ejus nequeamus rationes comprehendere, scimus quod non injuste aliquid facit, qui est fons justitiæ. Redeamus igitur ad superiora. Cum ergo homo ille iniquitatis jam præscitus sit malus futurus, et prædestinatus habeatur ad pœnam, nunquid propter hanc præscientiam malus erit, aut propterea peribit, quia perditioni deputatus est? Quod si ita est, non erit ejus culpæ malignitas illius, unde nec merito damnabitur: sed absit ut Deus alicui sit causa quo malus fiat, aut aliquem damnet qui non damnari mereatur; cum scriptum sit: « Universa opera Domini misericordia, et veritas (Psal. xxiv, 40). » Sua igitur culpa damnatur, quisquis a Judice veritatis damnatur. Quapropter homo ille iniquitatis non idcirco iniquus erit, quia talis futurus esse præscitus est, sed sua voluntate delinquens malignabitur: sicut non ideo pœnis gehennæ traditur cruciandus, qui jam prædestinatus ad pœnas est, sed propter suarum pondus iniquitatum, propter quas etiam nunc prædestinatus est ad mortem: nisi forte dicat aliquis eum non prædestinatum ad interitum. Cum dicat Apostolus « eum spiritu oris sui Dominum Jesum interfecurum, et adventus sui præsentia destructurum (II The. ii, 8). » Et Joannes in Apocalypsi sua sub figura bestię de illo loquens: « Bestia, » inquit, « quam vidistis, fuit et non est, et ascensura est de abyssonibus, et in interitum ibit, et mirabuntur inhabitantes terram, quorum non sunt nomina scripta in libro vitæ a constitutione mundi (Apoc. xviij, 8). » Ubi notandum quia non solum in interitum bestiam ire significat, verum etiam illos quorum non sunt nomina scripta in libro vitæ a constitutione mundi. Ex quo apparet ad interitum ire, qui non sunt de numero electorum. De numero electorum non sunt, qui non sunt scripti in libro vitæ; illi enim perire non possunt. Peribunt autem, qui non sunt illic scripti ab initio sæculi. Quod si ab initio sæculi scripti non sunt in libro vitæ, ad vitam non pertinent: et idcirco ad mortis pœnari deputati sunt. Item de eadem bestia in eodem libro: « Et bestia quæ erat, et non est, et ipsa octava est, et de septem est, et in interitum vadit (Ibid., 11). » Sub specie bestię Antichristum designans, et eum ad interitum prædestinatum insinuans. Igitur cum prædestinatus sit ad interitum, non propterea interibit quia prædestinatus est ad hoc, sed propter nequitiam suam, propter quam prædestinatus esse cognoscitur perditioni. Sicut igitur ille præscitus est malignus futurus, et prædestinatus ad interitum, nec tamen propter Dei præscientiam, sive prædestinationem, vel malignus erit, vel interibit, sed propria voluntate fiet malus, et propter multitudinem malignitatum suarum peribit; sic nimirum omnes reprobi, cum sint præsciti mali, et prædestinati ad pœnam, non tamen propter Dei præscientiam mali effecti sunt, aut efficiuntur: sed propter quod libero voluntatis arbitrio malignitatem operati sunt. Ita quoque non idcirco, quia prædestinati sunt ad pœnam, torquebuntur; sed quia fecerunt talia, pro quibus

pœnam subire merebantur. Nam de quibus ait Apostolus quod « quia veritatem non receperunt, ut salvi fierent, ideo mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio; ut judicentur omnes, qui non crediderunt veritati; sed consenserunt iniquitati (II *Thess.* 11). » Nonne hos omnes et præscitos esse constat malos futuros, et non ignorari, quod ad sortem pertineant damnatorum? Quod si ad damnatorum sortem pertinent, nonne ad eam deputati sunt? et si ad illam deputati sunt, nonne etiam prædestinati sunt? Non tamen idcirco quia prædestinati propterea damnandi, sicut non propterea mali futuri sunt, quia hoc eos futuros præscientiam Dei non latet. Damnabuntur enim propter malitiam suam, non propter Dei prædestinationem. Quemadmodum mali futuri sunt propterea quod hoc esse propriæ voluntatis arbitrio elegerunt: non propter divinam præscientiam. Quod si præscientiam malorum, non autem prædestinationem quisquam esse contenderit, eo quod quidquid prædestinatum est, necesse est ut fiat; hoc etiam et de præscientia sentiendum est. Quidquid enim præscit Deus, futurum sine dubio erit, nec aliter erit quemadmodum præscitum est, quoniam si vera est, præscientia est, si vero non est vera, non est præscientia. Qua de re quidquid Deus præscit faciendum erit sine dubio, et sic erit quemadmodum præscitur. Quem namque præscit de numero electorum esse, is erit sine dubio electus: quem vero præscit de numero reproborum, erit sine dubio reprobus. Quapropter quoniam et hos et illos jam scit, et ab initio sæculi præscivit, illi erunt electi, quos electos esse præscivit, et illi reprobi, quos similiter reprobos esse præscivit, et noti sunt Deo, et hi et illi. Qua de re si prædestinatio propterea refugienda est, quia quidquid prædestinatum est immutabile est, refugienda præscientia est, quia quidquid præscitum est immutabile est. Quod si præscientia omniscientem Dei cognitionem insinuat, non autem aliquem ad peccatum cogit, et prædestinatio operum divinorum præordinationem et præparationem significat, nullum autem ad pœnas impellit, non est cur præscientia recipiatur, et prædestinatio abdicetur. Sicut enim pium atque religiosum est de Deo credi, quod « novit omnia priusquam fiant (*Dan.* xiii, 42): » sic pium et religio-

sum est de Deo sentire quod « fecit quæ futura sunt (*Isa.* xlv, 11): » et: « Magna opera Domini, exquisita in omnes voluntates ejus » (*Psal.* cx, 2); et Psalmista: « Semel locutus est Deus (*Psal.* lxi, 12). » Et beatus Job: « Semel loquitur Deus, et secundo id ipsum non repetit (*Job* xxxiii, 14). » At sanctorum sententia est catholicorum, prædestinationem esse operum Dei æternam dispositionem, unde quia quæcunque facturus est Deus, in æterno iudicii sui consilio jam dispositum habet: sequitur ut opera Dei universa sint prædestinata. Quapropter cum dicitur de malis, quia ad pœnas prædestinati sunt; hoc dicitur: quia Deus secreto iudiciorum suorum sacramento dispositum habet, quid de his facturus sit. Non est igitur divinæ dispensationi repugnans, si mali dicuntur esse prædestinati ad pœnam, quoniam prædestinatio est operum Dei, in quibus operibus Dei etiam iudicium dispositum quo iudicandi sunt reprobi. Egimus igitur, ut potuimus, quemadmodum prædestinatio qua dicuntur iniqui ad pœnas deputati non necessitate aliqua constringat eos ad pœnam: sed tali locutione exprimi divinorum operum ordinationem. Et quia superius ostendimus sanctorum dicta, quibus mali prædestinati dicuntur ad pœnas, quisquis prædestinationem malorum abnegat, non nobis, sed illis quorum sequimur auctoritatem contradicit. Ne nos in culpam ideo trahamur, si sanctorum auctoritatem sequimur. Si enim quod illi dicunt catholicum est, nec repugnans rectæ fidei: nos quoque non a catholicæ fidei rectitudine discrepare iudicemur, si hoc dicimus et sentiamus, quod illi dixerunt et senserunt; illorum enim doctrina fides ecclesiastica munitur; et nos, qui intra sinum Ecclesiæ continemur, de illorum institutione imbuimur, nec aliud sentire præsumimus, nisi quod illi nos instituerunt, nec alio ire, nisi quo ducunt; nec dicere aliud, nisi quod illi dicunt. His ita obsecramus magnitudinis vestræ pietatem, ut hæc scripta, si sapientiæ vestræ non displicuerint, penes vos habeantur, nec in publicum proferantur, donec hujus quæstionis controversia diligenter ab omnibus fuerit eventitata, et quid tenendum ab omnibus, sit comprobatum. Quod si displicuerit libellus iste, per vos obsecramus ut corrigatur, et nobis quæ correctæ fuerint non abscondantur.